

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slekthistorielag

Nr. 2 – 2011

21. årgang

Nordre Gjesval i Hole

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slektshistorielag

21. årgang

Redaksjon

Nils Elsrud
Sten Høyendahl
Tom Larsen
Ole E. Yttri

Ringerike Slektshistorielag ble startet 7. februar 1985, og har rundt 270 medlemmer. Medlemskon-tingenten er fra 2011 kr 250 pr år. Medlemmene får tilsendt Hringariki to ganger i året, og det arrangeres jevnlig møter og foredrag. Laget har lokaler på Veien gamle skole, hvor også lagets samling av bøker og tidsskrifter mv befinner seg. Laget fikk patentert navnet Hringariki i 2000.

Vår nye hjemmeside er:

<http://www.ringerike-slektshistorielag.com>

Medlemskap tegnes hos leder Nils Elsrud.

Paasche Aasens vei 26, 3514 Hønefoss.

Tlf. 915 66 980

Artikler til Hringariki sendes: sten.hoyendahl@gmail.com

Postadresse: Sten Høyendahl, Vollgata 74, 3512 Hønefoss

Forsiden:

Nordre Gjesval gård, **maleri av Gulbrand J. Hurum (1945)**. I privat eie.

Foto: Bjørn Geirr Harsson.

Første gang gjengitt i Holekalenderen 2009,
utgitt av Hole historielag.

Baksiden:

Hans Andersen "Borgenstjerne", ca 1885.

Original svart/hvitt: Botsfengslets fangefotografier, Statsarkivet i Oslo.

Håndfarget foto av Tom Larsen.

Nr. 2 - 2011

Innholdsfortegnelse

Side	
2	Fra redaksjonen
3	Ny utgivelse - tingbøker for Ringerike, 1678-79
3	Ny utgivelse - sikt- og sakefallsregnskapene for Ringerike, 1612-1660
4	Sten Høyendahl Tollerfruen i Tønsberg og bonden fra Gjesval i Hole
11	Rune Arenfeldt Berg Mer om stiger Michel Clausens slekt fra Gjesval i Hole
18	"De trange Tider". Verdens Gang, 15. juli 1880
19	Tom Larsen Grenader John Madsen - i 38 års slaveri på Akershus festning
23	Etterlysning - Røysing i Norderhov
24	Berit Garsrud og Marius Hellerud Hjelp, jeg har slekt i Amerika!
36	Nils Elsrud Henrik Nitter Johnsen Ohnstad
42	Sten Høyendahl Borgenstjerne - en hadelandsk kvinneforfører med røtter fra Ringerike
51	"Det overhaandtagende Fylderi". Aftenposten, 18. desember 1873
52	Tom Larsen Straffanger i Hønefoss distriktsfengsel 1866
59	"Det glimrende Tilbagetog". Aftenposten, 10. januar 1874
60	Sten Høyendahl Mer om Skute i Gran og Somdalen i Ådalen
63	Seglene fra 1616 i større utgave
64	Sten Høyendahl Da mester Morten kom til Hole kirke
66	Nils Elsrud Jordmoren fra Vardal som kom til Ådal
69	Møteplan 2012
69	Aktuelle bøker

Fra redaksjonen

Enda ett år går mot slutten. Dagene blir stadig kortere, og behovet for lesestoff melder seg for mange når lysene tennes. Vi prøver derfor å hjelpe litt på dette med en porsjon lokal- og slektshistorie i et nytt nummer av Hringariki.

Redaksjonen satser på artikler jevnt fordelt på alle tidsperioder fra middelalderen til 1900-tallet, og ser det som et mål å bringe stoff fra alle deler av Ringerike. Soknedalen representerer i så måte vår dårlige samvittighet de siste årene, og vi etterlyser derfor bidrag herfra. Tidligere har Soknedalen faktisk vært ett av de best dekkede områdene.

Alle har en tre- eller firmenning i Amerika, men ikke alle er like komfortable med hvordan man finner slektninger i disse datatider, og vi har derfor hentet inn utenbygds krefter for å få belyst hvordan man best kan oppspore sin slekt over there. Forfatterne Berit Garsrud og Marius Hellerud er fra Trøgstad i Indre Østfold, og sistnevnte er redaktør i *Runar*, slektshistorisk blad for Østfold. De to har også tidligere vært aktive med nyttig informasjon om amerikanske nettsider og hvordan man får best utbytte av disse. I deres artikkel tas det utgangspunkt i Berit Garsruds for lengst utvandrede slektninger. Om noen likevel skulle være skeptiske til søk på nettet, får vi henvise til eldste herre i redaksjonen. Han er bare sånn passe datafrelst og har et heller anstrengt forhold til bruksanvisninger på mer enn åtte linjer, men hevder at denne artikkelen var så pedagogisk god at selv han fikk med seg det meste.

Også Nils Elsrud forteller om utvandringen til Amerika, denne gang om en ådøling som i begynnelsen av 1880-årene slo seg ned i Nord-Dakota, der han og mange andre dannet menigheten Aadalen Church. Nils Elsrud omtaler også en innflyttet dame, en jordmor som tok mot de fleste barna som midt på 1800-tallet kom til verden i de øvre og midtre delene av Ådal.

Rune Arenfeldt Berg har tidligere antatt at stigeren Michel Clausen på Kongsberg var sønn av sagfogden Claus Michelsen ved Hønefossen, og argumentert for at samme Claus Michelsen kunne være en utenomekteskapelig sønn av fogden Michel Clausen på Modum. Vi har nå funnet fram til et skifte fra 1733 etter den rike tollereren Mads Gregersen og hans for-

lengst avdøde hustru Karen Pedersdatter i Tønsberg, et skifte som gjør slutt på alle spekulasjoner. Stigeren på Kongsberg var ganske riktig sønn av Claus Michelsen, mens Claus Michelsen viser seg å ha annet opphav. Han var sønn av sageieren Michel Olsen i Skotselv og hans kone, Gunhild Pedersdatter. Både den rike tollerfruen i Tønsberg og sageierens kone i Skotselv viser seg å være døtre av leilendingen Peder Pedersen på Nordre Gjesval i Hole, som også hadde fem andre barn med god geografisk og overraskende stor sosial spredning. Rune Arenfeldt Berg tar nå for seg Gunhild Pedersdatters etterkommere i en ny artikkel, mens Sten Høyendahl retter søkelyset mot Gjesvalbonden selv og hans øvrige seks barn.

Sten Høyendahl har tidligere skrevet om Truls Sørums i Heradsbygda og hans etterslekt på Somdalen i Ådalen. Han har nå funnet kildemateriale fra tingbøkene på Hadeland som viser at Truls før 1640 brukte Skute i Gran, og at hans farsnavn var Haraldsen. I tillegg har han en artikkel om husmannssønnen Hans Andersen fra Hadeland, kalt Borgenstjerne, som hadde sterke bånd til Ringerike, og som for hundre år siden var Norges mest beryktede kvinneforfører og bedrager. Ved den siste rettssaken mot ham i Kristiania i 1912 var det lange køer av publikum utenfor rettssalen som ville inn - ikke minst kvinner.

Tom Larsen forteller historien om en forbryter fra første halvdel av 1800-tallet som ble straffet langt hardere enn Borgenstjerne. John Madsen fra Vegårdsfjeringen satt til sin død - i nærmere førti år - på Akershus festning for å ha begått noen småtyverier i sine yngre dager. Ikke særlig humant, selv den tids menneskesyn tatt i betraktning - men fortsatt er det i våre dager land i den vestlige verden som praktiserer liknende straffenivå for fattige gjentakelsesforbrytere. Tom Larsen kommer også med en liste over samtlige straffanger fra 1866 i det da nybygde Hønefoss distriktsfengsel. Klientellet utgjorde dette året 32 mannspersoner som var idømt korte straffer, stort sett for drukkenskap og gateuorden - gjennomgående folk fra den skyggefulle siden av samfunnet.

Ny utgivelse - tingbøker fra Ringerike, 1678-79

Vi fortsetter med nye tingbokavskrifter fra Ringerike, nå for 1678 og 1679, samlet i ett hefte og transkribert av Sten Høyendahl. Den skånske krig, her hjemme kalt Gyldenløvefeiden, har pågått siden 1676, men tar slutt i 1679. Det er fortsatt mange lokale konflikter om tømmerhogst og tømmerhandel, og vi får være med på detaljerte grenseoppganger mellom Ådalen og Soknedalen. I en av tvistesakene viser Karl Aslesen på Lille Hval fram et brev fra 1457 om Løkke i Ådalen som skal ha vært framlagt på skiftet etter hans far, men hans motpart hevder at dette er et falskneri ettersom sverten på voksseglene farger av, og det viser seg at ikke engang Karls egne brødre kjenner til dette brevet.

Sommeren 1677 hadde det vært en større brann ved Sandungen i grensetraktene mot Krokskogen, og året etter blir tjenestefolk fra gårder i Haug, blant dem barn i tiårsalderen, beskyldt for å ha forårsaket brannen. Retten sier seg enig i dette, og bøndene i Haug blir dømt til å erstatte all skade på skogen. Også i Vågårdskogen i Ullerål bryter det i 1678 ut en brann.

En av sønnene til Michel Christenssøn, den nylig avdøde klokkeren i Norderhov, trekkes for retten for å ha stjålet sølvsaker fra sognepresten, og det viser seg at hans bror har medvirket til tyveriet. Ellers hører vi at soknedøler har drevet ulovlig elgjakt ved Tranby, og at bøndene på Sørums-gårdene i Steinsfjordingen ikke praktiserer budskapet om å vende det annet kinn til.

Eli Ludvigsdatter har fått barn med Anders Olsen Bjørnstad i Steinsfjordingen, men Anders har planlagt å gifte seg med en annen. Eli, som nå er amme hos Jacob Luth på Helgeland, mobiliserer sine slektninger på Stein og trekker sin troløse elsker for retten. Han må gi henne 20 riksdaler i erstatning.

Tingreferatene utgjør 96 sider, og person- og stedsnavnsregister kommer i tillegg. Avskriftene leveres i samme format som eldre utgaver av Hringariki, koster kr 125 inklusive porto, og kan bestilles hos Sten Høyendahl, tlf 902 09 842, eller e-post:

sten.hoyendahl@gmail.com

Ny utgivelse - sikt- og sakefallsregnskapene for Ringerike, 1612-1660

Fogderegskapene for Ringerike er oppbevart årlig fra 1612/13, og vi får da sikt- og sakefallslistene med oversikt over folk som ble bøtelagt av fogden. Listene er svært kortfattede, men for noen år er bilag til regnskapene oppbevart i dokumentasjonsøyemed. Som stikkord nevnes opposisjon, forakt for retten og militærvesenet, svik og skatteunndragelse, korrupsjon, ulovlig næringsvirksomhet, ulovlig elgjakt, ulovlig brudepynt, helligbrøde, trolldom i relativt uskyldig variant, ærekrenkelser og skjellsord, leiermålssaker, hor, assistanse til forbrytere, tyveri og vold.

De groveste forbrytelsene er ikke oppført i sikt- og sakefallslistene, men finnes i de årlige oversiktene over fogdens utgifter med detaljer om utlegg til fengsling og henrettelser. Også her er flere til dels fyldige bilag oppbevart. To kvinner og tre menn ble i denne perioden hen-

rettet på Ringerike. I 1629 ser vi at skarpretteren fra Christiania er kommet hit for å avlive falskmyntneren Hans Timansen, og at han honoreres med fem riksdaler for sitt blodige håndverk.

Ringerike Slektshistorielag gir nå ut et hefte med avskrift av samtlige sikt- og sakefallslistene med bilag fra 1612 til 1660, og tar også med delen av utgiftsregnskapene som vedrører de groveste forbrytelsene. Samtlige lister og bilag er transkribert av Sten Høyendahl, som også har skrevet en innledning om forseelse, forbrytelse, bøter og straff på tidlig 1600-tall.

Heftet er på 56 sider inklusive person- og stedsnavnsregister. Det leveres i samme format som eldre utgaver av Hringariki, koster kr 100 inklusive porto, og kan bestilles hos Sten Høyendahl, tlf 902 09 842, eller e-post:

sten.hoyendahl@gmail.com

Tollerfruen i Tønsberg og bonden fra Gjesval i Hole

Høsten 1733 ble det holdt skifte i Tønsberg etter den rike Mads Gregersen og hans hustru Karen Pedersdatter. Mads Gregersen, tidligere toller og reder, hadde samme år avgått ved døden, 82 år gammel, mens Karen var gått bort over tyve år tidligere. Vi skal se at denne fornemme fruen var vokst opp under langt mer jordnære forhold: hun var datter av leilendingen Peder Pedersen på Nordre Gjesval i Hole.

av Sten Høyendahl

I kirkeboken for St. Laurentii menighet finner vi Karen Pedersdatter begravet 10. mars 1712, 71 år gammel. Paret var barnløse, og en mengde utarvinger hadde 19. august 1733 møtt fram på skiftet.

Skiftet inneholder flere avskrifter av slektsdokumenter, også et testamente mellom ektefellene, datert 15. januar 1700. Av et annet dokument framgår at Mads som nybakt enkemann i 1714 bodde på Teie på Nøtterøy. Skiftet opptar hele 28 dobbeltsider i skifteprotokoll 2 for Tønsberg, og ved utlodningen 17. april 1734 kunne arvingene glede seg over at hele 2726 riksdaler ble delt ut. En så perifer arving som Hans Larsen Vangen i Hole fikk utbetalt 21½ riksdaler i rede penger, sikkert kjærkomment i en tid hvor ei ku gikk for tre daler.

Stamfar: Peder Pedersen Gjesval¹

Peder Gjesval har åpenbart vært en innflytelsesrik bonde i sitt distrikt, men hadde så godt som ingen jordeiendom,² noe som kunne gi

¹ Vanligvis bruker jeg norske navneformer som Per, Kari, Mari, Klaus, Mikkel etc om bønder og almuefolk på 1600- og 1700-tallet. Disse formene sees også sporadisk brukt i skriftlig kildemateriale fra denne tiden. For kondisjonerte personer er det likevel i ettertid vanlig å bruke de danske formene Peder, Karen, Maren, Claus og Michel. Leilendingen Peder Pedersen Gjesval ville jeg normalt omtale som Per Persen, men jeg gjør et unntak i denne artikkelen ettersom flere av hans barn giftet seg inn i borgerskapet, og det ville være problematisk å forholde seg til varianter av samme navn i en og samme slekt.

² Peder Gjesval står i én enkel skatteliste med 3 lispond uspesifisert jordegods, jf Riksarkivet (NRA), Rentekam-

Mads Gregersen hadde selv ikke mange arvinger, bare barna til broren Anders og søstrene Dorthé og Karen. Kjøpmannen Anders Gregersen hadde vært gift med Kirsten Jensdatter, en søsterdatter av avdøde Karen Pedersdatter.

Listen over Karen Pedersdatters utarvinger inneholder derimot godt over åtti navn, de avdøde medregnet. Hun hadde fullsøsteren Maren og halvsøskenene Peder, Maren, Gunhild, Karen og Elsebet, alle for lengst avgått ved døden i 1733. Flere av søsknene var inngiftet i kretser der folk av bondeslekt sjelden satte sin fot. Hvordan kunne dette ha seg?

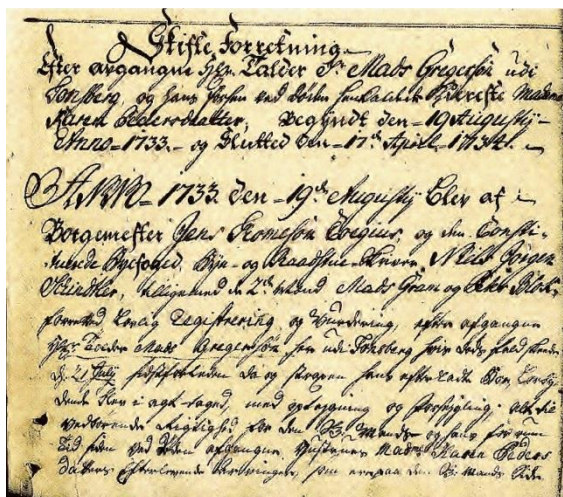
Gunhild Pedersdatter, en av Karens halvsøstre, var gift med Michel Olsen i Skotselv, og av 1733-skiftet framgår at sagfogden Claus Michelsen ved Hønefossen var deres sønn. Rune Arenfeldt Berg har tidligere framsatt en hypotese om at sagfogden var uekte sønn av fogden Michel Clausen, men dette stemmer altså ikke.

I gårdshistorien for Hole finner vi bare Maren Pedersdatter når vi skal lete opp Peder Gjesvals barn. Samtlige arvinger etter Karen Pedersdatter og Mads Gregersen står oppført i skifteprotokollen for Tønsberg, men oversikten fra den første skiftesamlingen er ufullstendig og har flere feilaktige opplysninger. Før skifteutlodningen ble det derfor utarbeidet en korrigeret liste.

bønder status. I utgangspunktet er det ikke noe som taler for at han skulle bli bestefar og oldefar til en lang rekke kondisjonerte personer. Han nevnes første gang i bygningsskatten 1617, og er lensmann i 1626. Han er i 1642 skogfogd på Ringerike og bruker sin gård i 1643, men i 1645 har svigersønnen Hans tatt over. I en klage fra bøndene til stattholderen i 1651 ble det opplyst at Peder Gjesval i disse dager var drept, og at han hadde mistet en hest som fogdens tjener hadde hatt i skyssferd.³ Men vi skal se at dette ikke kan være vår Peder Gjesval.

meret, lensregnskap Akershus len, Buskerud og Hallingdal fogderi, legg 176.2, båtsmannsskatt 1. mars 1644.

³ NRA, Stattholderarkivet, DX 15, Sehested-kommisjonen, forklaring over husskatten 1644-50.

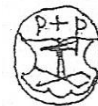
Åpningen av skiftet etter Mads Gregersen og Karen Pedersdatter (Statsarkivet på Kongsberg, Tønsberg by, skifteprotokoll 2, fol. 441).

Ved en rettssak 29. mars 1665 i Modum framla Bertel Kile i Norderhov et skriftlig innlegg fra Peder Pedersen smed på Sperstøa i Eiker. Peder bekreftet at da han bodde på Gjesval, hadde han vært med lensmannen Bjørn Dæli og skiftet mellom brødrene Guttorm Rolvsen Vestre By og Helge Gornes, Bertel Kiles svigerfar.⁴ Skiftet må ha funnet sted i 1630-årene. I prestemanntallet 1665 for Eiker finner vi Peder Gjesval, 80 år, som husmann under Steinberg i Sanden fjerding. I 1666 var han blitt 81 år gammel, og kalles Peder smed. For den saks skyld kan han allerede midt i 1640-årene ha flyttet til Eiker, der skattematrikkelen 1647 har en Peder smed blant strandsitterne.

Det vil være av interesse å få en mer fullstendig oversikt over Peder Pedersen Gjesvals etterkommere. Tollerfruens fem halvsøsken er utvilsomt av første kull, og en av disse, Karen Pedersdatter Gile i Norderhov, ser ut til å være født så sent som rundt 1640. Peder Gjesvals første hustru døde trolig da, og de to døtrene av annet ekteskap er utvilsomt født i 1640-årene. Påfallende er at de to døtrene i siste ekteskap, Karen og Maren, ifølge skifteprotokollen hadde samme navn som to døtre i første ekteskap, men det var ikke uvanlig på denne tiden at søsken hadde likelydende navn.

Tre av Peder Gjesvals barn i første ekteskap hadde døtre som het Karen, og mye tyder på at det også var navnet på hans første kone. Karen Gile var sannsynligvis hennes yngste datter, og det kan bety at hun døde i barselseng og at dat-

teren derfor ble oppkalt etter henne. Den eldste datteren i Peders annet ekteskap kan også ha blitt oppkalt etter den døde kvinnen, men dette er ikke annet enn spekulasjoner.

Peder Pedersen Gjesvals segl (14. jan. 1622). Avtegning i Kjeldeskriftavdelingen, Riksarkivet.

Av Peders barn er det sannsynligvis bare Maren Gjesval og Karen Gile som forblir i bondestanden. Den yngre Karen har vi sett blir standsmessig gift i Tønsberg, mens Gunhild og Elsebet gifter seg med tømmerhandlere. Vi vet ikke mye om den yngre Maren og sønnen Peder, men barna deres inngår i stor grad ekteskap med kondisjonerte personer.

Skiftet i 1733 gir oss under alle omstendigheter en utmerket oversikt over Peder Gjesvals etterkommere:

Barn:

1. Peder Pedersen

Vi vet ingen ting sikkert om Peder Pedersen, Peder Gjesvals eneste sønn, men han hadde tre døtre, og minst to kan knyttes til bybefolkningen. Han kan være født rundt 1620, og man må spørre seg om han er identisk med Peder Gjesval som ble drept i 1651. I så fall er det ikke utenkelig at enken er blitt gjengift med en mann med borgerskap i en av de nærmestliggende byene. Det ville forklare hvorfor Peders døtre er kommet inn i ekteskap utenfor bonde-miljøet, men baserer seg selvsagt på ren gjetning.

1 Peder Pedersen

1.1 Karen Pedersdatter, d. før 1722, g. Jens Hansen Ørtlein, tømmerhandler, n. 1704, Strømsø

1.1.1 Mette Jensdatter Ørtlein, sk. 1699 21/8, Strømsø, g. Søren Jacobsen, bgr 1704 10/1 på Bragerne, sk. 1704 3/7, borger

1.1.1.1 Jacob Sørensen Ørtlein, f. ca 1697 på Strømsø, gift, Christiania, g. Catharina Kofoed (g. 1723 7/1 i Bergen)

1.1.1.2 Andreas Sørensen Ørtlein, f. ca 1698 på Strømsø, bgr 1723 21/4 i Christiania, overhoffrettsprokurator, g. Anne Beata Sørensdatter Løchstør

⁴ Statsarkivet på Kongsberg (SAKO), Eiker, Modum og Sigdal sorenskriveri, tingbok I-31, fol. 16a-b.

- 1.1.2 Marthe Maria Jensdatter Ørtlein, d. før 1733. g. Mathias Henrik Frederiksen Flyg, f. ca 1684, d. ca 1739, Christiania
 - 1.1.2.1 Frederik Mathiassen Flyg, f. ca 1713, d. 1739 i Christiania
 - 1.1.2.2 Jens Mathiassen Flyg, f. ca 1714, n. 1739 i Christiania
- 1.1.3 Berthe Jensdatter Ørtlein, n. 1734 som enke, Strømsø
- 1.2 Ingeborg Pedersdatter, d. før 1733, g. Søren
 - 1.2.1 Karen Sørensdatter, g. Lars Olsen, Nøtterøy
 - 1.2.2 Berte Sørensdatter, sk. 1759 17/5, Larvik, g. Niels Vibe, n. 1760, gullsmed, Larvik
 - 1.2.2.1 Anders Nielsen Vibe, f. ca 1719, Skien
 - 1.2.2.2 Anne Nielsdatter Vibe, ugift, sk. 1760 21/5, Larvik
 - 1.2.2.3 Ingeborg Nielsdatter Vibe, gift, Larvik
 - 1.2.2.4 Anne Dortha Vibe, g. Hans Henrik, Christiania
 - 1.2.3 Elsebet Sørensdatter, ugift i 1733, Bergen
- 1.3 Anniken Pedersdatter, d. før 1733, g. Bent
 - 1.3.1 Lars Bentsen, f. ca 1696, København
 - 1.3.2 Ole Bentsen

2. Maren Pedersdatter Gjesval

Maren Pedersdatter er muligens det eldste av Peder Pedersen Gjesvals barn, og det var hun som skulle komme til å drive farsgården videre - men selvsagt var det hennes to ektemenn, Hans Engelsen og Sjur Iversen, som i skattematene er oppført som brukere av gården. Ifølge kontribusjonsskatten 1649 er Hans oppsitter på Nordre Gjesval, men allerede året etter har Marit overtatt. Hun er nok allerede i 1650 enke etter Hans Engelsen, som neppe levde så lenge som gårdshistorien antar.⁵ Skriveren har åpenbart blandet sammen navnene Marit og Maren/Mari. Ettersom Maren har en sønn som i 1664 oppgis å være tyve år gammel, er det rimelig å anta at hun er født rundt 1620.

Høsten 1678 sto Maren på tinget i Hole og fortalte at mer enn femti år tidligere hadde hennes far, Peder Gjesval, kjøpt ei seterbu på *Byer Setter* av en bonde på By på Røyse. På den tiden drev Guttorm og Jon hver sin Bygård, men hun kunne ikke huske hvem av dem.⁶

⁵ I gårdshistorien for Hole heter det at Hans Engelsen fikk en sønn i 1652. Det tenkes vel da på sogneprestenes manntall, der Gudbrand Hansen i 1664 oppgis å være 12 år og 14 i 1666. Vi ser at mange bønder i disse manntallene oppga for lav alder på sine sønner, utvilsomt fordi de fryktet at opplysningene ville bli lagt til grunn for utskrivning til militærtjeneste.

⁶ SAKO, Ringerike og Hallingdal (RH) sorenskriveri, tingbok I-14, fol. 72a-b.

Også Marens annen ektemann, Sjur Gjesval, kunne i 1680 fortelle på tinget om gamle Peder Gjesval. Han hadde tretti år tidligere forklart seg i en åstedssak om grensene mellom Bili og Løken i Hole.⁷

2 Maren Pedersdatter,⁸ f. ca 1620 i Hole, n. 1678, g1 Hans Engelsen Nordre Gjesval, d. ca 1649 i Hole, g2 Sjur Iversen Nordre Gjesval, f. ca 1628 i Gran, sk. 1702 18/7

2.1 Engel Hansen Nordre Gjesval, f. ca 1644 i Hole

2.1.1 Lars Engelsen Tolpinrud, f. ca 1692, bgr 1742 16/8 i Norderhov, g. Barbro Olsdatter

2.1.1.1 Ole Larsen, døpt 1717 12/12 i Norderhov, bgr 1738 24/1, Tolpinrud i Norderhov

2.1.1.2 Hans Larsen, døpt 1720 13/3 i Norderhov

2.1.1.3 Anne Larsdatter, døpt 1722 26/8, Tolpinrud i Norderhov

2.1.1.4 Per Larsen, døpt 1725 25/2, Vaker i Norderhov

2.1.2 Mari Engelsdatter, f. ca 1689, bgr 1719 6/4 i Hole

2.1.2.1 Ole Olsen, f. ca 1717

2.2 Ole Hansen Nordre Gjesval, f. ca 1648 i Hole, n. 1698 som lagrettemann, g. Marte Rolvsdatter, bgr 1723 10/8 i Hole

2.2.1 Hans Olsen Løken, f. ca 1673, bgr 1732 23/3 i Hole

2.2.1.1 Hans Hansen Søya, f. ca 1702, bgr 1767 7/11 på Kongsberg, Modum/Kongsberg, g. Marte Ellingsdatter, f. ca 1718, bgr 1774 24/9 på Kongsberg

2.2.1.2 Ole Hansen Løken, Hole

2.2.1.3 Marte Hansdatter, f. ca 1704, bgr 1765 27/12 i Hole, g. Gul Børgesen Storøya, Hole, f. ca 1706, bgr 1766 30/1 i Hole

2.2.2 Ole Olsen Nordre Gjesval, d. før 1760, g. Marte Torgersdatter Skaug, f. ca 1683, bgr 1760 13/3 i Hole

2.2.2.1 Hans Olsen Nordre Gjesval, f. ca 1711, bgr 1783 7/12 i Hole

2.2.3 Rolv Olsen Nordre Gjesval, f. ca 1678, bgr 1717 30/11 i Hole

2.2.4 Marte Olsdatter, g. Ole Andersen Nedre Hårum, f. ca 1670, bgr 1738 3/2 i Hole. Ingen barn.

2.2.5 Mari Olsdatter, d. før 1733 g. Nils Andersen (Amundsen?) Lårvika, f. ca 1654, bgr 1732 8/6 i Hole

⁷ *ibid.*, tingbok I-15, fol. 99a.

⁸ Ved den første skiftesamlingen etter Mads Gregersen visste de frammøtte lite om Maren Pedersdatter Gjesval. Som hennes eneste livsarving ble oppgitt en avdød sønn ved navn Mads Villum, som skulle ha barna Haaken, Christoffer og Karen, alle bosatt på Modum. Vi skal senere se at Maren Gjesval hadde seks barn som oppnådde voksen alder, men ingen sønn Mads Villum.

2.2.5.1 Guri Nilsdatter, døpt 1729 20/2 i Hole, bgr 1781 11/1 i Hole, g. Anders Olsen Øvre Onsaker, f. ca 1722, bgr 1794 7/8 i Hole

2.2.6 Lisbet Olsdatter, f. ca 1686, bgr 1762 2/4 i Hole, g. Paal Knutsen Nordre Gjesval, f. ca 1684, bgr 1739 28/10 i Hole

2.2.6.1 Mari Paalsdatter, døpt 1718 23/10 i Hole, bgr 1756 21/1 i Hole, g. Baard Christensen smed

2.2.6.2 Marte Paalsdatter, døpt 1718 17/8 i Hole, bgr 1718 23/10 i Hole

2.2.6.3 Ole Paalsen, døpt 1723 19/12 i Hole, d. som barn

2.2.6.4 Rolv Paalsen Nordre Gjesval, døpt 1725 14/3 og bgr 1757 18/9 i Hole, g. Anne Hansdatter Koksrud

2.2.7 Elsebet Olsdatter, f. ca 1695, bgr 1765 22/8 i Hole, g. Hans Sørensen Storøya, f. ca 1684, bgr 1768 4/12 i Hole, husmann

2.2.7.1 Søren Hansen Storøya, døpt 1732 10/8 i Hole, husmann, g. Kirsti Larsdatter

2.2.8 Karen Olsdatter, sk. 1744 23/7, Kongsberg, g. Hans Wølner, pukkstiger, Kongsberg

2.2.8.1 Kirstine Maria Hansdatter Wølner, døpt 1722 21/10 og bgr 1790 30/10 på Kongsberg, g. Sebjørn Pedersen, f. ca 1720, bgr 1790 20/11 på Kongsberg, bergmann

2.2.8.2 Dorteia Hansdatter Wølner

2.3 Gudbrand Hansen, f. ca 1650 i Hole, n. 1666, død uten livsarvinger

2.4 Karen Hansdatter, d. før 1733, g. Andreas Wølner, hyttimester, Kongsberg

2.4.1 Hans Andreassen Wølner, f. ca 1666, bgr 1755 22/7 på Kongsberg, pukkstiger

2.4.2 Christoffer Andreassen Wølner, Kongsberg, sk. 1758 28/8, g. Karen Michelsdatter Sjøvollen

2.5 Hans Sjursen Vensås, f. ca 1656 i Hole, d. før 1702 i Bærum

2.5.1 Peder Hansen Vensås, f. ca 1684

2.5.2 Maria Hansdatter, død før 1733

2.5.3 Kirstine Hansdatter, g. Halvor Mikkelsen Vensås

2.6 Marte Sjursdatter, f. ca 1660 i Hole, sk. 1704 2/12, g. Svend Olsen Gjesval, f. ca 1657, bgr 1723 24/12 i Hole

2.6.1 Iver Svendsen Svensrud under Mo/Lille Svarstad, f. ca 1686 i Hole, bgr 1762 22/5 i Hole, g1 Siri Andersdatter, f. ca 1676, bgr 1719 14/10 i Hole

2.6.1.1 Anders Iversen Svensrud under Mo på Røyse, f. ca 1708 i Hole, bgr 1739 28/3 i Hole, g. Marte Gudbrandsdatter

g2 Lisbet Gudbrandsdatter Nordre Leine, f. ca 1694, bgr 1728 22/3 i Hole

2.6.1.2 Gudbrand Iversen Svarstadenga, døpt 1720 9/11 i Hole, død før 1784 g. Marte Gudbrandsdatter Svarstad, døpt 1722 12/2 i Hole, bgr 1790 17/5 i Hole

2.6.1.3 Siri Iversdatter, døpt 1724 14/5 i Hole, bgr 1724 1/7 i Hole

2.6.1.4 Siri Iversdatter, døpt 1725 8/7 i Hole, g. Jakob Andersen Kastet, trolig døpt 1723 10/2 i Hole, bgr 1797 11/6 i Hole

g3 Kari Engebretsdatter Tajet

2.6.1.5 Lisbet Iversdatter, døpt 1730 25/1 i Hole, g. Svend Olsen Svarstad, f. 1730, bgr 1797 10/7 i Hole

2.6.1.6 Marte Iversdatter, bgr 1735 14/2 i Hole, d. som barn

2.6.1.7 Marte Iversdatter, døpt 1739 6/1 i Hole, bgr 1809 4/6 på Modum g. Nils Olsen Fure, trolig født 1732 23/3 på Modum, bgr 1807 8/2 på Modum

2.6.2 Anne Svendsdatter, f. ca 1688 i Hole, bgr 1743 7/2 i Hole, g1 Halvor Rasmussen Lille Hundstad, f. ca 1692, bgr 1737 4/5 i Hole

2.6.2.1 Rasmus Halvorsen, døpt 1723 17/2 i Hole, bgr 1723 21/2 i Hole

2.6.2.2 Marte Halvorsdatter, f. ca 1724 i Hole

2.6.2.3 Guri Halvorsdatter, døpt 1727 20/4 i Hole, bgr 1773 21/5 i Hole g. Guttorm Johannessen Nylænde, døpt 1727 16/3 i Hole, bgr 1795 24/8 i Hole

2.6.2.4 Svend Halvorsen, døpt 1730 17/7 i Hole

g2 Svend Berntsen Lille Hundstad, Hole (ingen barn)

3. Gunhild Pedersdatter

Gunhild Pedersdatter møter vi i 1694 ved skiftet etter Michel Jensen, hennes annen ekte-mann på Ulleland i Eiker, og hun er da en eldre dame, kanskje rundt sytti år gammel. I første ekteskap var hun gift med Michel Olsen, sag-eier i Skotselv, og hadde mange barn, men ingen i annet ekteskap.

Skiftet fra 1733 viser at Gunhild Pedersdatter og Michel Olsen i Skotselv var foreldre til sagfogden Claus Michelsen ved Hønefos-sen. I Hringariki 1/2010 har Rune Arenfeldt Berg framsatt en hypotese om at sagfogden var utenomekteskapelig sønn av fogden Michel Clausen, men dette bortfaller nå.

Berg har gjort omfattende undersøkelser om Gunhilds etterslekt, og framlegger nå disse. Det vises derfor til hans artikkel i herværende blad, "Mer om stigeren Michel Clausens slekt fra Gjesval i Hole".

3 Gunhild Pedersdatter, n. 1697, g1 Michel Olsen i Skotselv, f. ca 1616, sk. 1671 16/6, g2 Michel Jensen Ulleland, Eiker, sk. 1694 25/8

Fire barn i første ekteskap.

4. Karen Pedersdatter Gile

Vi finner Karen i sognepresten Otte Jacobssøns fortegnelser over ektefolk som ikke hadde klart å vente på prestens velsignelse, og vi ser at Lars Jakobsen skredder og hans festemø Karen Pedersdatter 29. september 1661 ble refset i kirken. Ektekvinnen Kirsti Gile var noen uker i forveien, 25. august, blitt refset for å ha ligget sitt barn ihjel,⁹ og vi må tro at prestens skriver har bommet på fornavnet.

Ekteskapet med Lars Jakobsen var svært kortvarig, ettersom enken Karen Pedersdatter, 24 år gammel, i manntallet 1664 står oppført som bruker av Nordre Gile. Kari blir nok en gang, 29. oktober 1665, oppført på herr Otte Jacobssønns liste, og nå er hun blitt gift med Sjur Stein. Det stemmer godt med at den 30-årige Sjur rytter i 1666 er oppsitter på Nordre Gile, etter alt å dømme Sjur Svendsen som i 1656 vitnet i en sak på Stein i Hole, og som utvilsomt var sønn av den tidligere oppsitteren Svend Stein. Sjur Stein omtales da også i 1665 som Sjur rytter.

Karen Gile, som nå bodde i et hus ved Busund, ble av Daniel Knoph stevnet til tinget 22. mars 1677 for ubetalt landskyld og rettighet i Gile. Villads Trøgstad framviste da på Karens vegne en bygselsseddel på Gile i Norderhov, utstedt av Søren Pederssøn 4. mai 1660 til Lars Jakobsen skredder.¹⁰ Sjur Svendsen må ha avgått ved døden, ettersom han ikke nevnes i rettssaken, og Karen var åpenbart ikke gjengift.

Lars Larsen Gile ble i 1696 innstevnet for retten for ei ku, åpenbart den samme som Lars Gile, lagrettemann i 1697 og følgelig bruker av gården. Dette er etter all sannsynlighet Lars Larsen, Karens eldste sønn, ettersom dennes barn satt på Gile i første halvdel av 1700-tallet.

4 Karen Pedersdatter,¹¹ f. ca 1640, n. 1683, g1 Lars Jakobsen Gile,¹² d. ca 1663, g2 Sjur Svendsen Gile, Norderhov, f. ca 1636, d. før 1677

⁹ Se min artikkel "Herr Otte Jacobssøns leiermålsister i Norderhov", *Hringariki* nr 1/2010, s. 25-26.

¹⁰ SAKO, RH sorenskriveri, tingbok I-13, fol. 24b-25b.

¹¹ På den første skiftesamlingen etter Mads Gregersen ble avdøde Karen Larsdatter oppgitt som datter av Karen Pedersdatter Gile. Hun skulle ha vært gift med Andreas Wølner på Kongsberg, og ha sønnene Hans og Christoffer Andreassønner Wølner. Det var imidlertid Karen Hansdatter, datter av Maren Pedersdatter Gjesval, som hadde vært gift med Andreas Wølner. Karen Gile hadde ingen datter ved navn Karen.

¹² Karen Giles ektemann blir i skiftet etter Mads Gregersen kalt Lars Larsen.

4.1 Lars Larsen Gile, d. før 1733

4.1.1 Hans Larsen Vangen, f. ca 1694, trolig bgr 1738 29/3 i Hole, g. Marte Olsdatter

4.1.1.1 Ole Hansen, døpt 1720 2/9, Gile i Norderhov

4.1.2 Ole Larsen Gile, f. ca 1701, bgr 1743 12/4, Gile i Norderhov, sk. 1743 6/5, smed, g. Anne Simensdatter

4.1.2.1 Lars Olsen, døpt 1727 26/12, Gile i Norderhov, bgr 1733 25/2 i Norderhov

4.1.2.2 Anne Olsdatter, døpt 1729 22/5, Gile i Norderhov, død som barn

4.1.2.3 Simen Olsen, døpt 1731 20/5, Gile i Norderhov

4.1.2.4 Anne Olsdatter, døpt 1733 11/3, Gile i Norderhov, død som barn

4.1.2.5 Marte Olsdatter, f. ca 1734

4.1.2.6 Lars Olsen, døpt 1736 2/12, Gile i Norderhov

4.1.2.7 Andreas Olsen, døpt 1739 26/1, Gile i Norderhov

4.1.2.8 Kari Olsdatter, døpt 1741 19/7, Gile i Norderhov

4.1.3 Hans Larsen Gile, g. Anne Johansdatter

4.1.4 Eli Larsdatter, f. ca 1693, ugift, Gile

4.1.5 Karen Larsdatter, f. ca 1699, angitt g. Jakob Persen Steinsetra i Hole (Karen Larsdatter Gile og Jon Persen Rå vies 1722 26/12 i Norderhov)

4.2 Jakob Larsen, d. før 1733

4.2.1 Lars Jakobsen, gift, ved Bærums verk

4.2.2 Mikkel Jakobsen, død, g. Lisbet

4.2.2.1 Jakob Mikkelsen, født ca 1726, hos moren på By i Lommedalen

4.2.3 Elsebet Jakobsdatter, g. Christen Haraldsen Ener i Lommedalen

4.2.4 Eli Jakobsdatter, ugift, tjener i Christiania

5. Elsebet Pedersdatter

Elsebet var gift med tømmerhandleren Jens Andersen på Strømsø, men ble tidlig enke, og måtte selv ivareta sine økonomiske interesser. I mars 1684 stevnet hun flere personer på Ringerike for gjeld, deriblant tre av hennes egne slektninger. Ole og Engel Hanssønner Gjesval vedgikk da også gjelden på henholdsvis snau 9 og 1½ riksdaler. Sjur Gjesval ble fordret for litt over 15½ daler, men ville ikke godta dette uten videre ettersom salige Jens hadde drevet i kompaniskap med Anders Olsen på Strømsø.¹³

Året etter ser vi at Elsebets avdøde ektemann også hadde gjort forretninger med Claus Michelsen ved Hønefossen, som ikke hadde gjort opp for seg. Claus var sønn av hennes

¹³ SAKO, RH sorenskriveri, tingbok I-18, fol. 17a-b, 24a-25a.

søster Gunhild på Eiker. Han befant seg da i Valdres og hadde lovlig forfall, men lot forkynne at han hadde levert en del varer tilbake, og følgelig ikke skyldte noe som helst.¹⁴

Fra 1733-skiftet vet vi at Kirsten Jensdatter, Elsebets datter, hadde vært gift med den rike kjøpmannen Anders Gregersen, bror til Mads Gregersen. Alle hennes fire barn forble i kjøpmannsstanden.

5. Elsebet Pedersdatter, n. 1684, g. Jens Andersen, d. før 1684, tømmerhandler, Strømsø

5.1 Kirsten Jensdatter, f. ca 1671, bgr 1758 10/2 i Tønsberg, g. Anders Gregersen, f. ca 1672, bgr 1709 14/9 i Tønsberg, kjøpmann

5.1.1 Mads Andersen Grønhoff, døpt 1700 29/5 i Tønsberg, bgr 1768 15/4 i Tønsberg, kjøpmann i London

5.1.2 Stie Andersen Grønhoff, døpt 1703 2/3 i Tønsberg, bgr 1779 25/6 i Borre, kjøpmann, Ås-Gårdstrand, g. Susanne Tordsdatter Lange, f. ca 1703, bgr 1786 6/2 i Borre

5.1.3 Karen Andersdatter, døpt 1699 9/5 i Tønsberg g. Jens Clemetsen, f. ca 1682, bgr 1741 24/4 i Tønsberg, kjøpmann i Larvik

5.1.4 Karen Pernille Andersdatter, døpt 1704 4/3 i Tønsberg, d. ca 1770, g. Vincents Henriksen Stoltenberg, f. ca 1694, bgr 1763 24/1 i Tønsberg, kjøpmann

6. Karen Pedersdatter d.y.

Karen Pedersdatters ektemann Mads Gregersen var sønn av Gregers Madsen, som tilhørte en dansk kjøpmannsslekt i Tønsberg/Larvik-distriktet. Karen bodde trolig i dette området da hun giftet seg, langt over sin stand. Ettersom de ikke hadde barn, er det mulig at de var godt oppe i årene da de inngikk ekteskap.

Mads Gregersen var tollere i Tønsberg mellom 1691 og 1702, men hadde tidlig startet med forretningsvirksomhet. Han drev skipsrederi sammen med broren Anders Gregersen, men gikk ut av denne virksomheten i 1702. Han lot bygge et hospital eller fattighus i Tønsberg, og nedsatte også legatet "Mads Gregersen og hustrus stiftelse".

Kirsten Jensdatter, datter av Elsebet Pedersdatter på Strømsø, Karens søster, hadde som tidligere nevnt vært gift med Anders Gregersen. Da Karen døde overtok Kirsten som husholderske for Mads Gregersen, som senere ga henne skjøte på Madsegården i Tønsberg.

6. Karen Pedersdatter, f. ca 1641 i Hole, bgr 1712 10/3 i Tønsberg, g. Mads Gregersen, f. ca 1649, d. 1733 21/7 i Tønsberg, tollere.

Ingen barn.

Tønsberg bysegl fra 1349.

7. Maren Pedersdatter d.y.

Om den yngste Maren Pedersdatter vet vi ingen ting utover at hennes fire barn bar slektsnavnet Resch, som da etter alt å dømme stammer fra hennes ektemann. Mest sannsynlig holdt de til i Vestfold, men vi noterer oss at flere i etterslekten kom til Kongsberg.

7. Maren Pedersdatter, g. N. Resch

7.1 Daniel Resch, bor i 1733 hos sin datter

7.1.1 Johanne Lucine Resch, g. Anders Larsen Nordre Ås, Fon

7.2 Christian Resch, f. ca 1667, bgr 1722 5/5 i Kongsberg, g. Beate Elisabet Hassius

7.2.1 Wolfgang Sigismund Resch, døpt 1704 31/12 i Kongsberg, bgr 1770 23/1 i Tønsberg, tollere og postmester, g1 Mette Maria Rasmusdatter Schibbye, f. ca 1699, bgr 1734 23/10 i Tønsberg

7.2.1.1 Rasmus Sigismund Resch, f. ca 1727 i Tønsberg, sorenskriver over Stjørdal og Verdal

7.2.1.2 Christian Resch, f. ca 1729 i Tønsberg, d. før 1770

7.2.1.3 Alexander Frederik Resch, f. ca 1730 i Tønsberg, d. før 1770

7.2.1.4 Johan Henrik Resch, f. ca 1733 i Tønsberg, kapellan, Nes i Larvik

7.2.1.5 Karen Pernille Resch, døpt 1734 20/10 i Tønsberg, g. N. Friis, sorenskriver
g2 Anne Margrete Ziegner, f. ca 1712, bgr 1751 8/3, Tønsberg

7.2.1.6 Frederik Anton Resch, døpt 1738 25/6 i Tønsberg, på St. Croix i Vestindia 1770

7.2.1.7 Maren Resch, døpt 1739 20/7 i Tønsberg, g. Bottel Nilsen, sk. 1784 8/4, Kongsberg, stiger

7.2.1.8 Adam Ziener Resch, døpt 1741 28/3 i Tønsberg, bgr 1746 8/4 i Tønsberg

7.2.1.9 Cathrine Margrete Resch, døpt 1742 29/3 i Tønsberg

¹⁴ ibid., tingbok I-19, fol. 56a-57a, 93b.

- 7.2.1.10 Jens Didrik Resch, døpt 1743 19/11 i Tønsberg, toller
- 7.2.1.11 Mette Maria Resch, døpt 1745 23/2 i Tønsberg
- 7.2.1.12 Adam Resch, døpt 1747 15/8 i Tønsberg
- 7.2.1.13 Johan Sigismund Resch, døpt 1748 23/11 i Tønsberg
- 7.2.1.14 Henrik Sigismund Resch, døpt 1751 2/3 i Tønsberg
- g3 Anne Eilertsdatter Stoltenberg, f. ca 1714, bgr 1761 16/7 i Tønsberg (ingen barn)
- g4 Ingeborg Morsing
- 7.2.1.15 Anna Resch, døpt 1763 20/5 i Tønsberg
- 7.2.2 Johan Sigismund Resch, København
- 7.2.3 Henrik Michael Resch, døpt 1701 29/8 på Kongsberg, bgr 1741 7/1 på Kongsberg, pukstiger, g. Anne Kirstine Plaudi
- 7.2.3.1 Christian Henriksen Resch
- 7.2.3.2 Beata Henrika Mikol Resch, døpt 1741 22/4 på Kongsberg
- 7.2.4 Anna Catharina Resch, f. ca 1702, bgr 1761 27/11 i Tønsberg, ugift
- 7.3 Anniken Resch, d. før 1733, gift med Jens (Lund?)
- 7.3.1 Kirstine Jensdatter Lund, g. Jens Michelsen Møller, skredder, Tønsberg
- 7.3.1.1 Maria Jensdatter Møller, døpt 1731 24/6 i Tønsberg
- 7.3.1.2 Michel Jensen Møller, døpt 1733 24/7 i Tønsberg, bgr 1734 26/11 i Tønsberg
- 7.3.2 Helene Jensdatter, f. ca 1696, bgr 1746 11/8 på Kongsberg, g. Hans Hvid, d. før 1740, Kongsberg
- 7.3.2.1 Anniken Marie Hansdatter Hvid, f. ca 1724
- 7.3.2.2 Johanne Marie Hansdatter Hvid, døpt 1725 3/10 på Kongsberg
- 7.3.2.3 Maren Hansdatter Hvid, f. ca 1726, bgr 1800 17/5 på Kongsberg, g. Niels Michelsen Bing, f. 1723, bgr 1799 28/9 i Kongsberg, understiger

7.4 Johanne Maria Resch, d. før 1733, g1 Torkel, g2 Gregers Larsen Firing, Ramnes

7.4.1 Karen Torkelsdatter Firing, g. Anund Jakobsen Myre, Strømmen i Jarlsberg

7.4.2 Maren Cathrine Gregersdatter, f. ca 1722, bor 1733 hos Kirsten Jensdatter i Tønsberg (datter av Elsebet Pedersdatter på Strømsø og enke etter kjøpmann Anders Gregersen, toller Mads Gregersens bror).

Oppsummering

Skifter etter gamle, barnløse mennesker kan gi oss lange oversikter over forlenget døde utarvinger, der vi med sikkerhet kan fastslå slektslinjer som ellers ville syknet hen som ubekreftede hypoteser. Det er et slikt skifte vi har kommet over i Tønsberg i 1733, og dette har gitt oss et utall opplysninger om leilendingen Peder Pedersen på Nordre Gjesval i Hole og hans etterkommere.

Særlig interessant er dette skiftet fordi Peder Pedersens etterkommere i så stor grad endte opp i slekter fjernt fra bondemiljøet. Nå brøt jo Peder på sine gamle dager selv opp fra bondemiljøet, men noen bedre status fikk han neppe som smed og strandsitter i sitt nye lokalsamfunn i Sanden fjerding i Eiker.

Vi sitter likevel igjen med mange ubesvarte spørsmål. Fortsatt er det en gåte hvorfor så mange av barna til Peder Pedersen oversteget sosiale grenser og ble inngiftet i et fremmed miljø, og hans eneste sønn av samme navn vet vi så godt som ingen ting om - selv om mye taler for at sønnen var identisk med Peder Gjesval som ble drept i 1651.

Peder Pedersen på Nordre Gjesval var gift to ganger, og det er ikke usannsynlig at hans annen hustru var av borgerslekt. Igjen har vi behov for å gå tilbake til hypotesene.

Mer om stiger Michel Clausens slekt fra Gjesval i Hole

I en artikkel i Hringariki våren 2010 om stiger MICHEL CLAUSEN, født ved Hønefossen ca 1687, deduserte jeg ved hjelp av forskjellige kilder meg fram til at hans far etter all sannsynlighet var sagfogden CLAUS MICHELSEN.

av Rune Arenfeldt Berg

Så langt hadde jeg rett, men så hendte det som er mulig når en teori er presentert for et slekts-historisk publikum: En leser, Sten Høyendahl, kom over et skifte i Tønsberg fra 1733 der nettopp de to forannevnte var arveberettiget. En ny stamfar åpenbarte seg, og i tillegg ble løse slektsforbindelser som var nevnt i artikkelen, faste. Slektsforskning er fantastisk! Selv om det innebærer å innrømme at man har tatt feil ...

Gunnhilds slekt - datteren til lensmann Peder på Nordre Gjesval

Idet Sten Høyendahl viser oss lensmann Peder Pedersen Nordre Gjesval i Hole og hans etter-slekt i en annen artikkel for Hringariki i dette nummeret, har vi avtalt at jeg skal vise til datteren Gunnhilds forhold i en egen artikkel. En ære! Gunnhild, min nye stammor kom til å bo utenfor Ringerike, på Eiker, men som det skal vise seg ikke er så langt unna verken geografisk eller mentalt. Næringsveier virker alltid mer samlende enn noen grense har klart å gjøre, og i tilknytning til Drammensvassdraget finnes begrepet Elvefolket. Byråkratiet bryter imidlertid elvene opp med grenser, og en såkalt lokalhistorie favner aldri dette forholdet. Lokalhistorien slipper en elv midt i strømmen, den bryter den av. Dette dilemmaet er et slags fellestrekk ved denne historien. Ikke nok med det: Vi kommer til *midt* i historien som vanlig, nettopp fordi tilgjengelig materiale engang har denne egenskapen. Men med alle disse forholdene skal jeg allikevel forsøke å fortelle en historie.

Gunnhild er nokså gammel, nær 70 år, når vi møter henne først i dokumentarisk form 1694. Resten blir rekonstruksjon: Under skiftet etter hennes ektemann, MICHEL JENSEN på ULLELAND i Eiker, er hun nemlig fortsatt i

live. Ulleland var på denne tiden en adelig setegård (1630-1670), noe sør for Skotselv, men uten at vi tror at Gunnhild og Michel tilhører adelen. De er forpaktere, og det vi kan kalle "høyt oppe". Ifølge et annet skifte etter hennes barnebarn MARIA JESPERSDATTER¹ i 1737 får vi greie på at hun var gift første gang med MICHEL OLSEN (død 1671) som hun hadde åtte barn med, og som dermed (for min del) ble ny stamfar. Manntallet 1664 opplyser at hennes første Michel var født ca 1627 (37 år), at han var tilhørende ved *SchougsEllfuen paa Echer* (Skotselv), men at han også eide halvgården HOFFENG på Nykirke i Modum samt STENSRUD ved BINGSELVA.² Bingen er et dalføre som ligger dels i Modum, Øvre Eiker og Sigdal. Bingselva renner igjennom og ender ut i Drammenselva nettopp ved Skotselv. Skiftet i 1694 forteller at Michel Olsen hadde eid et hus ved Skotselv samt part i en sag ved Berganfossen.³ Tingbøkene i Eiker gjør ellers rede for at Michel Olsen ved Skotselv på Eiker fikk en førstebyggesel for 10 riksdaler på Stensrud 1658. På Stensrud drev han en flomsag i 1661.

Alt tyder dermed på at Michel Olsen var en av de mange sageiere som kongens sagbruksprivilegier rammet, og som førte sagene over på noen få hender. Disse hendene ser vi jo overalt i distriktet, like mye på Eiker som Modum og på Ringerike, og disse hadde enten adelig touch eller var å finne blant en dansk høyborgerlig klasse av innflyttere. Navn knyttet til Ullelands eierside er for eksempel familjene Skram og Stockfleth, den ene adel, den andre tilhørende en familie fra Haderslev som flyktet fra Jylland til Norge under den tyske invasjonen. Vi skal ganske hurtig se at Gunnhild med begge sine menn (og Michel'er) står i et nært forhold til disse magnatene.

Gunnhild og Michel Olsens barn

Av Gunnhild og Michel Olsens åtte barn finner vi at seks av dem fikk etterkommere, men at Gunnhild selv overlevde nokså mange av dem. Den eldste, 1. OLUF MICHELSEN, finner vi

¹ Datter til 3. Michol Michelsdatter, se nedenfor.

² Se http://bingselva.no/gaarder_m_husmannsplass.htm

³ Sannsynligvis fossen ved gården Bergan, se kartet.

som gift og med tre barn: Michel, Oluf og Mari, født mellom 1690-94 på gården EIK i Eiker - siden forsvinner han for oss.⁴ De senere skiftene gir heller ingen opplysninger om Oluf og hans familie, men han regnes som "levende" i skiftet etter svigerfaren 1694. Hans skjebne må vi bare foreløpig anse som en gåte.

Datteren Helge, eller 2. HELLE MICHELSDATTER derimot vet vi atskillig om. Hun giftet seg 13/1 1698 i Haug kirke i Eiker med JØRGEN LAURITZEN,⁵ sønn av LAURITZ SIMONSEN DRAMDAL (f. ca 1634), borger på Bragernes, og KIRSTI JØRGENSEN DATTER LANG. Dramdal er en gård i Knivedalen rett ved Skotselv, også med atskillig tyngde og pondus. Skattemanntallet for Eiker 1680 nevner den "fulle" gård i Sanden fjerding:

DRAMDALL Lauridtz eyer sielf tunge - 2 schippd. schriffuerens naadigste fri gaard

Av de som har betalt sagskatt nevnes:

Lauridtz Simenssen ladet skiere paa begge hans sauger bord - 2300 1 rd 15 sk

Skifte etter Jørgen Dramdal fant sted 22/6 1716. Jørgen og Helles datter, KIRSTI JØRGENSEN DATTER DRAMDAL, ble senere gift med en sønn av den beryktede fogden JACOB LUTH eller Walther i hans ekteskap med Anne Christensdatter; nemlig FREDRIK WALTHER (f. ca 1697, bgr. 24/11 1733 på Eiker) som eide både Stigsrud og Solberg på Ringerike foruten Dramdal. Her er det en rik ettersekt.⁶

Av den rikholdige barneflokket etter fogden Luth dro altså to sønner til Eiker, Christian og Fredrik. Begge er knyttet til Ulleland, der vi vet at alle barna til Gunnhild holdt til med hennes siste ektemann. I min forrige artikkel hadde jeg som et eget moment at min stiger Michel Clausen i Kongsberg hadde et nært forhold til familien Luth/Walther. Her får jeg en

klar forbindelse: Hans tante var gift med Fredrik Walther.

Tilknytningen til Ringerike skal vises enda tydeligere angående enda en datter etter Gunnhild: 3. MICHOL MICHELSDATTER (f. ca 1667, bgr. 12/11 1733 på Eiker) ble gift i Haug kirke i Eiker 6/8 1692, med en sønn av hr. LAURITZ MADSSØN i Hole, nemlig JESPER LARSEN RAKKESTAD (f. ca 1654 på Hole, bgr. 12/11 1733 på Eiker). Rakkestad gård ligger også ved Skotselv. Alle deres barn (Maria f. 1693, død 1739, Lauritz f. 1696, død ung, og Willum f. 1701, død 1734) er imidlertid født på Ulleland ifølge ministerialbøkene. De dør forholdsvis unge og uten arvinger, men i skiftet etter Maria i 1737 får vi en veldig god oversikt over familieforholdene, som inkluderer hele spredningen som vi skal se.

Enda tre døtre er notert i 1694: 4, 5 og 6. KAREN, RØNNAUG og ANNE MICHELSDØTRE, men alle er døde. Det nevnes i skiftet etter stefaren at Karen hadde en sønn, men intet mer er å melde om disse døtrenes skjebne.

De godt giftede døtrene Helle og Michol bodde altså rett i nærheten av moren Gunnhild, og vi regner med at hun var en stolt kvinne. Gunnhild beklager seg for eksempel ganske sterkt over sin nye mann i skiftet. Han skaffet aldri noe husgeråd selv, men forbrukte det hun hadde. Michel Jensen på Ulleland hadde flere unnlatesynder. Svigersønnen Jesper på Rakkestad krevde for eksempel to års lønn av skiftet på 24 daler, hvilket forteller oss at han kan ha hatt arbeide på en av Ullelands fire sager, men da aller helst i en lederposisjon (lønns størrelse tatt i betraktning).

At etterkommerne senere kom til bergverksprofesjonen, er ingen merkverdighet: Alle er nærmeste nabo til Hassel jernverk. Vi ser også at flere av Gjesvalsbondens etterkommere blir gift med bergverksfolk.⁷

Sagfogdene Claus og Willum Michelsen

Rent bortsett fra at vi savner etterretninger om den sannsynligvis eldste sønnen Oluf, vet vi at de to brødrene 7. CLAUD og 8. WILLUM MICHELSSØNNER begge søkte lykken som sagfogder på Ringerike. De fulgte i faren Michel Olsens fotspor, men nå som håndlangere for sageierne. At Willums sønn, 8.1 MICHEL WILLUMSEN, senere har kontakt

⁴ Det er nok den rette Oluf Michelsen vi har fått i, for Gunnhild sees som fadder for datteren Mari. Morens navn er ikke oppgitt i ministerialbøkene på denne tiden.

⁵ Svigersønnen Jørgen var aktiv både i Hole og på Nordhø, og kan gjenfinnes i Ringerikes tingbøker. Han var innstevnet til saketing på Trøgstad tingstue i 1696 for landskyld på 1½ fj. tunge i NORDRE SEMMEN. På hans vegne stilte hans halvbror Hans Lauritzen Nøkleby (død 1699), som i sitt andre ekteskap var gift med Anne Halvorsdatter, i første med Mari Thommesdatter Ask. Denne Hans var en "frillesønn", f. 1654.

⁶ Jørgen Fredriksen Walther (f. 1725), g. med Karen Nachschow, bodde på Dramdal.

⁷ Se Sten Høyendahls artikkel, der vi finner familiene Wølner og Resch som vi også finner på Michel Willumsen og Michel Clausens fadderlister.

Her sees Bingselva med Bergan, Hoffeng og Stensrud, og der den renner ut i Skotselv rett ved Hassel verk har vi Ulveland (Ulleland) på hver side. Dramdal og Rakkestad er også rett i nærheten (Hans Strøms kart fra 1784).

med Claus' sønn, 7.1 MICHEL CLAUSEN, i Kongsberg der de henholdsvis slår seg ned som prokurator og stiger, synes med ett ganske naturlig, de er jo fettere! Enda et artig poeng er at Willums barn tar navnet Bing - som i lys av stamfars engasjement ved Bingselva får en forklaring. Enda et artig poeng er vel at manntallet for Modum på 1664 viser to stykker Michel som begge var sageiere - fogden Michel Clausen, som jeg trodde var den naturlige stamfar - og Michel Olsen, som viste seg å være den riktige. Begge brødrene Claus og Willum giftet seg og fikk etterkommere. Claus slo seg ned ved Hønefossen,⁸ men det er mer usikkert med Willum. Først i 1697 finner vi ham i tingbøkene for Ringerike, og ikke så forunderlig - angående en tømmerleveranse.⁹

Sagfuten skulle blant annet betale tømmeret om det kom fra bønder, allmenning eller kronens skog, han skulle sikre tømmerhogstens nødvendige mannskap, senere fløtingen, og sikre tømmeret plass ved sagen. Det er hr. Eggert Stockfleth som i 1697 saksøker en rekke

ådalsbønder samt sagfuten Willum Michelsen da han mener at de ulovlig har hogd og viderebefordret tømmer fra hans skog. Det ble en lang saksgang med over fire tingmøter 1697-98, og endelig dom avsagt først den 21. mars 1698 i et "oppsettelsesting" på Trøgstad tingstue, der alle bøndene måtte betale erstatning, men som betød full frifinnelse for Willum. Vi får vite at han har gitt bøndene "forstrekning" og at han opererer på *sin madmoder*, den ærdygdige matrone Lisbet, salig Anders Jacobsens vegne. Dette betyr at brødrene hadde samme arbeidsgiver. Skogen det sto strid om er på Håverviken, nord for vestre Bjoneelva, og tømmeret ble fløtet til Begnaoset i Sperillen, og noe til Bjønøya samme sted.

8. Willum Michelsen var gift med DORTHE CHRISTOFFERSDATTER KLOTH,¹⁰ født ukjent sted, men med kjent bror Jakob Kloth

⁸ Jfr. artikkelen min i Hringariki nr 1/2010.

⁹ Tingbok 1697, gjengitt av Thorleif Solberg.

¹⁰ Også skrevet Klodt. T.O. Gran i sin Sandsværs historie regner opp en Iver Christophersen Kloth som fogd, en sannsynlig bror til Dorthe. Slekten regnes nedstammet fra "den første lutherske sogneprest på Ringerike, Christopher Kloed, i 1539 sogneprest til Norderhov, med Hole, Aadalen og Lunder, død 1551".

som også var sagfut. Vi vet at Willum må ha vært død før 1705, for Dorthe var en gang før 1705 gift oppatt med enda en sagfut, AMUND ENGBRETSSEN THONEN, og fikk en sønn kalt Willum dette året, oppkalt etter sin avdøde mann som navnereglene tilsa. Dorthe overlevde også denne mannen,¹¹ samt sin førstefødte sønn, prokuratoren i Kongsberg Michel Bing, som skiftet hans i 1739 viser. Skiftet etter Amund Thonen i 1714 viser at vi kan regne tre barn i første ekteskap, nemlig 8.1, -2 og -3: Michel, Niels og Gunhild, og fire i andre, nemlig 8.4, 5 og 6: Willum, Engebret, Sara og Kari.

7. Claus Michelsen var gift med AASLE OLSDATTER, og altså sagfut ved Hønefossen. Vi regner tre barn etter dem, 7.1, -2 og -3: Michel, Karen og Marthe Clausdøtre.

Vi skal i det følgende se til deres etterslekt:

Etterkommere etter sagfutene på Ringerike

Det blir en god geografisk spredning på etterkommerne: Vi har allerede vært i Eiker, vi kommer til Kongsberg, men vi skal også til Valdres (Willums forretninger oppe i Begnaset gir jo et hint her), til Vardal utenfor Gjøvik, og vi skal til Sigdal (som vi kommer til ved å følge Bingsdalen) og videre ned mot Numedal. Dessuten begynner vi med det høyeste tallet. Hvorfor ikke litt bakvendt av og til?

8.1 MICHEL WILLUMSEN (f. ca 1691, bgr. 28/5 1739 i Kongsberg) kalte seg med tiden Bing, men vi ser også at han benyttet Kloth, eller også kaltes Binn. Prokurator i Kongsberg. G. 27/1 1718 i Kongsberg med "Maren" Nielsdatter, en datter av sorenskriver i Sandsvær (utnevnt 24/12 1698), Niels Jenssøn Kongsberg, bosatt på gården Laugerud i Sandsvær.

Barn (som vokste opp):

8.1.1 JENS MICHELSEN BING (døpt 23/8 1718 på Kongsberg, bgr. 1/4 1747 samme sted), g. med Malene Danielsdatter Steenbach. Er i 1739 sersjant ved et gevorbent kompani i Christiania, senere bergmann. To døtre døde unge, en sønn født etter farens død.

8.1.2 WILLUM MICHELSEN (døpt 3/9 1720 på Kongsberg, død 1812 i Hole), g. 23/7 1743 på Kongsberg med Anne Carine Halmsted (f. ca 1727, bgr. 4/11 1800 i Hole). Flyttet ca 1753 til Vardal som skoleholder. Der møtte han sin fetter,

sogneprest i Vardal Lauritz Jespersen Glatved (1719-1769).¹² Han ble i 1764 klokker i Hole. Ifølge folketellingen (ft) 1801 er han klokker, boende på Hole prestegård som husmann, enke-mann sammen med eldste og yngste datter, og tre av den eldste datterens barn (som han også forsørger).

8.1.2.1 CHRISTIAN WILLUMSEN BING (døpt 30/5 1744 i Kongsberg), kaller seg Christian Wilhelm Binn og er ifølge ft 1801 skoleholder som sin far i Sandvika, Bærum. G. 2. gang med Olia Christina Pedersdatter.

8.1.2.2 MICHEL WILLUMSEN BING (døpt 9/10 1745 i Kongsberg). Barn:

8.1.2.2.1 CHRISTIAN MICHELSEN, myndig i 1815.

8.1.2.3 JOHAN FREDRIK BING (døpt 17/3 1748 i Kongsberg).

8.1.2.4 NIELS WILLUMSEN BING (f. ca. 1749, død før 1775 i Kongsberg), g. Anne Margrethe Nielsdatter Svoger. Barn:

8.1.2.4.1 MAREN NIELSDATTER, lever i 1815.

8.1.2.5 JOHAN JØRGEN BING (døpt 27/11 1751 i Kongsberg).

8.1.2.6 MAREN ELISABETH BING (f. ca 1752, død 24/5 1831 i Hole), ifølge ft 1801 gift med to barn i ekteskap med Ole Andersen Leine (uvisst hvor han er), hos faren på Hole prestegård.

8.1.2.6.1 ANNE CARINE OLSDATTER (døpt 6/7 1783 i Hole), 17 år i 1801.

8.1.2.6.2 FREDRIK CHRISTIAN OLSEN (døpt 30/4 1786 i Hole), 15 år i 1801.

8.1.2.6.3 HELGE HAAGENSEN BING (f. 1793 i Sandvika, død 1877) (far Haagen Helgesen Staavi), bor hos klokker Bing i 1801, g. 16/11 1825 med Martha Maria Hansdatter Svarstad, bosatt i Christiania, senere Lunner, Hadeland.

8.1.2.7 HANS BING (f. ca 1755).

8.1.2.8 CONRAD JESPER BING (døpt 4/9 1757 i Vardal, død 1760, 2 år og 5 mnd).

8.1.2.8 CATHARINE CHRISTINE BING (f. ca 1758 i Vardal, død 5/8 1830 i Hole), kalt Cathrine Wilhelmine i folketellingen 1801, bosatt på prestenkesetet *Afverøen* hos Ingeborg Torine Wang som husholderske, ugift.

8.1.2.9 LARS GLATVED BING (døpt 16/5 1762 i Vardal)

8.1.2.10 ANNE DORTHEA BING (f. ca 1764), ifølge ft 1801 bosatt hos sin far på prestegården, g. 6/2 1818 i Hole med Juul Olsen.

8.1.2.11 WILLUM BING (døpt 5/4 1767 i Hole, bgr. 10/7 1785 i Hole).

¹¹ Skifte etter Amund Engebretsen 12/2 1714 med "den salige manns iboende gård ved Hønefossen på seign. Jørgen Larsens grunn, bestående av ett stuehus, kjøkken-kammer, stall og et bryggerhus, taksert til 70 rdl".

¹² Lauritz var sønn av sorenskriver i Numedal og Sandsvær, Jesper Lauritzen Glatved (1689-1738) og Else Cathrine Nielsdatter Kongsberg, Willums onkel og tante. Sønnen til sognepresten kom til eiendommen, der seinere etterkommere bygde Glatved hotell i Hønefoss.

8.1.3 NIELS MICHELSEN BING (f. ca 1723, bgr. 28/9 1799 på Kongsberg), understiger, g. med Maren Hansdatter Hvidt (f. ca 1726, bgr. 17/5 1800 på Kongsberg), har notert seks barn i manntall for Kongsberg Sølvverk i 1771.¹³

8.1.4 CLAUS MICHELSEN BING (f. ca 1725, bgr. 21/6 1794 på Kongsberg), grabenstiger, også kalt *damopseer*, g. 1. gang med Ingeborg Marie Paalsdatter (f. ca 1731, bgr. 29/8 1771 på Kongsberg), har notert ti fødte barn, men bare to døtre vokste opp.¹⁴ G. 2. gang 1772 med Anne Maria Olsdatter Frisch (f. ca 1727, bgr. 14/5 1791 på Kongsberg), har notert en sønn som vokste opp.¹⁵

G. 3. gang med Ingeborg Andersdatter Linum (f. ca 1730), lever i 1801 som enke i Kongsberg.

8.1.5 ANNE CATHRINE MICHELSDATTER (døpt 8/10 1727 på Kongsberg), trolig død ung.

8.1.6 MAREN MICHELSDATTER (f. ca 1731), trolig død ung.

8.2 NIELS WILLUMSEN BING (død før 1739), sersjant og smed, g. 24/11 1725 i Nord-Aurdal i Valdres med Anne Nielsdatter Weiboe. Barn:

8.2.1 WILLUM NICOLAI BING (døpt 25/6 1727 i Nord-Aurdal).

8.2.2 MARTHE NIELSDATTER BING (døpt 29/11 1733 i Nord-Aurdal, bgr. 8/3 1766 i Kongsberg), g. 1. gang med Jochum Ellingsen Røraas (f. ca 1721, bgr. 13/12 1757 i Kongsberg), ett barn: Niels Jochumsen Bing. G. 2. gang med smedmester Christen Eriksen Rolvsen (f. ca 1739), ett barn: Jochum Christensen (lever 1766).

8.2.2.1 NIELS JOCHUMSEN BING (f. ca 1753 i Kongsberg, død 1785 i Arendal), stiger, g. 9/10 1783 med Ane Catrine Qvist (1752-1794) i Arendal. Bosatt på Tyholmen, en datter gjenlevende.

8.3 GUNNHILD WILLUMSDATTER (f. ca 1694, bgr. 27/5 1729 i Norderhov), trolovet med Willads maler fra Christiania som døde før vielsen. Barn:

8.3.1 CHRISTIAN WILLADSEN HØLEN (døpt 22/11 1722 i Norderhov, bgr. 4/6 1763 i Kongsberg), smedmester, g. 1. gang med Sidsel Sørens-datter Møller (f. ca 1724, bgr. 6/12 1752 i Kongsberg), barn: Søren Willadsen, g. med Birthe Maria Henrichsdatter Frisch. G. 2. gang med Margrethe Elisabeth Christiansdatter Wilmann (f. ca 1736, bgr. 4/6 1763 på Kongsberg), barn: Christopher og Friderich Wilmann, sistnevnte g. med Anne Ottersdatter Hepken.

¹³ Datteren Maren g. med Zeyerstad, Karen (død 1800), ugift, Michel lever i 1801, ugift, Hans g. med Marie Hansdatter, bosatt 1801 på Kongsberg med barn, Else, g. med Frøling, Helena, ugift tjenestepike på Rollag prestegård.

¹⁴ Christine, g. med Jens Haugen, og Else, g. med Torger Weiss.

¹⁵ Ft 1801: Poul Frisk Bing, tjenende hos kjøpmann Christian Luxdorph i Kragerø, 26 år og ugift.

Gunnhild ble gift med Michel Børresen (eller Borgesen) Thonen, Haug i Norderhov. Hun døde noen dager etter å ha født sitt tredje barn. Barn:

8.3.2 ANNE OLEA MICHELSDATTER (døpt 1/7 1725 i Norderhov, død 1790 i Kongsberg), g. 1. gang med Ole Erichsen Winger (død 1769 i Kongsberg), g. 2. gang med Helge Simensen Wold (død 1790). Ved skiftene ingen barn.

8.3.3 WILLUM MICHELSEN (døpt 24/6 1727 i Norderhov), ikke nevnt i 1769.

8.3.4 AMUND MICHELSEN (døpt 1/5 1729 i Norderhov), ikke nevnt i 1769.

Stebarnet¹⁶ (8.4) WILLUM AMUNDSEN BING (døpt 18/3 1705 i Norderhov, død 1743 på Kongsberg: *dødli Skade paa bierget*), g. ca 1730 med enken Anne Larsdatter Bierche (1681-1765).¹⁷ Under skiftet 1743 nevnes stesønnen Lars Henrichsen Bierche og datteren Dorthe (se under).

(8.4.1) DORTHE WILLUMSDATTER (f. ca 1731 i Kongsberg, død 1805 samme sted), g. 1751 med mestersmeden Arne Arnesen Frisch (f. 1727 i Kongsberg), sønn av Arne Frisch på Mynten, født 1687 i Larvik. Paret var bosatt på Eikermoen i Kongsberg, og naboer til 7. Michel Clausen.

Stebarnet (8.5) ENGE BRET AMUNDSEN THONEN (først nevnt under skiftet 1714).

Stebarnet (8.6) SARA AMUNDSDATTER (døpt 30/10 1707 i Norderhov, sk 1714)

Stebarnet (8.7) KARI AMUNDSDATTER (døpt 15/12 1709 i Norderhov, sk 1714)

7.1 MICHEL CLAUSEN (f. ca 1687 ved Hønefossen, bgr. 7/1 1769 på Kongsberg), understiger og bosatt på Eikermoen, g. 1. gang med Anne Andersdatter (bgr. 14/11 1722 på Kongsberg).

Barn:

7.1.1 CLAUS MICHELSEN (døpt 3/8 1715 i Kongsberg, død 1741). "Skeidejunge" i 1732 på Xstianus Sextus grube i Numedal, 16 år. Ugift.

7.1.2-3 Tvillingene PEDER og URSULA MARIA (døpt 2/2 1722 i Kongsberg). Begge barna døde kort tid etter.

Michel ble 2. gang g. med enken Ide Marie Hansdatter (f. ca 1683, bgr. 25/2 1769 på Kongsberg). De hadde felles barn: 7.1.7-9 Hans, Anne og Henrich. Ide Maria var g. 1. gang med Hans Hermansen Møller (f. ca 1680, død 1722), og hadde i dette ekteskapet barna:

¹⁶ Jeg medtar også Willum Michelsens stebarn i denne oversikten, men med slektsnummerering i parentes. Disse (8.4-8.7) stammer således ikke fra slekta på Gjesval.

¹⁷ Med dette ekteskapet knyttet han seg ytterligere til Michel Clausens forhold: Anne Bierches første mann var Michels hustrus Ide Hansdatters tidligere manns bror.

(7.1.4-6) Anne Lisbet, Herman og Jens Wil-
lum.

Stebarnet¹⁸ (7.1.4) ANNE LISBET HANSDAT-
TER GRUBBE (1709-1742), død i Kongsberg, g.
1. gang med understiger og enkemann Daphin
Jørgensen (ca 1688-1737). Han var 1. gang 1725
g. med Christina Jørgensdatter, og hadde med
henne datteren Anne Maria. Felles barn var datte-
ren Anne Christine eller "Stina".

((7.1.4.1)) ANNA MARIA DAPHINSDAT-
TER (død 1760 i Kongsberg), g. med Ole
Nielsen Bikjen. To barn: Daphin og Martha
Maria.

(7.1.4.2) STINA DAPHINSDATTER (f. 1732,
død 1799 i Kongsberg,) g. med Erich Chris-
tensen Brua, sønn av sagmester Christen Niel-
sen Brua. Skifteretten 1762 melder at Erich
Brua ble arrestert for sølvtyveri. Han (med
flertallsendelse) regnes som "endvigte" (bort-
rømte) - skulle tro dette innebar Stina, men
hun kom tilbake. Alle barn i Kongsberg 1801:
Anne Lisbet, Maria og Daphin.

Anne Lisbet g. 18/12 1738 med Henrich Henrich-
sen Ruud (1691-1750), hvis farfar kalte seg Wi-
borg da han kom fra Viborg i Nord-Jylland.

(7.1.4.3) DAPHIN HENRICHSEN (f. 1739).
Under skiftet til stefaren og mormoren 1769
opplyses det at Daphin *farer til søes*.

(7.1.4.4) INGEBORG HENRICHSDATTER
(1741-1817), død i Hof, g. 5/4 1761 med Erik
Hansen Østerud (1740-1818). Paret overlot
gården Østerud i Eiker til eldste sønn og flyt-
tet til Hof, Vestfold. En rik etterslekt som
fortsatt driver gården Østerud.

Stebarnet (7.1.5) HERMAN HANSEN MØL-
LER (døpt 14/10 1710, død 1776 i Kongsberg),
mestersmed. G. 1. gang 1736 med Maria Erichs-
datter Temte (døpt 26/6 1717, bgr. 24/8 1737 i
Kongsberg).

(7.1.5.1) LISBET HERMANDSDATTER
MØLLER (f. ca 1737, død 2/4 1816), g. 1764
med enkemann og overstiger Jens Mathiesen
(1725-1784), sønn av Mathias hammersmed
fra Eiker. Paret hadde et barn fra mannens
første ekteskap (Beathe), samt åtte barn felles.

Herman Hansen Møller ble g. 2. gang 1738 med
enken Anna Maria Hansdatter Graaner (1716-
1742), som tidligere hadde vært g. med Erland
Jørgensen (død 1738). Hennes datter Berthe
Cathrine¹⁹ blir knyttet til familien (selv etter
morens død).

(7.1.5.2) ERLAND HERMANSEN MØLLER
(1740-1791), bosatt i *Kragebackene* i Kongs-

berg, g. 1 gang 1770 med enken Idde Marie
Olsdatter (død 1771), som tidligere var gift
med Niels Nielsen Aasland (1724-1767) med
to døtre. Ett felles barn: Anne Maria.

G. 2. gang 1773 m. Ingeborg Jørgensdatter
Moesnæs (1753-1803) fra Fiskum, Eiker.
Hadde fire barn med henne: Idde Marie, Kir-
sti, Herman og Berthe.

(7.1.5.3) HANS HERMANSEN MØLLER
(1743-1773). Smed, ugift.

Herman Hansen Møller ble g. 3 gang 1747 med
enken Cathrine Margrethe Jørgensdatter som var
gift tidligere, 1. gang med skiktmester Povel
Povelsen Tross, og 2. gang 1743 med Jørgen
Petersen Køster (1709-1747).²⁰ Felles barn:

(7.1.5.4) ZACHARIAS BÆRBOM HER-
MANSEN MØLLER (1749-1810), smedmes-
ter i Kongsberg, g. 28/4 1776 med Anne Mar-
grethe Ejlersdatter Holm (1758-1791), datter
av bomoppseer Ejler Andersen Holm og
Anne Cathrine Povelsdatter Holter fra Sjøstad
i Lier.²¹ En tante Pauline Povelsdatter Holter
var g. med Aage Holm, stadsmusicant i
Kongsberg. Bare ett barn vokser opp: Hans
Povel Møller.²²

(7.1.5.5) ANNA MARIA HERMANDSDAT-
TER MØLLER (f. 1753 i Kongsberg). Barn
utenfor ekteskap i 1774 med Tord Nilsen
Nattestad i Numedal. Barnet døde ungt, og
Tord selv reiste til Færøyene.

(7.1.5.6) MARGRETHE DORTHEA HER-
MANDSDATTER MØLLER (f. 1756, bgr.
4/10 1809) g. 1779 med Hans Martin Christi-
ansen Kortner (f. 1753), men ekteskapet endte
med skilsmisse. I 1787 hadde Margrethe et
uekte barn med ugift glassmester Johan Chris-
tian Zimmerstrøm, men barnet døde. Enda et
barn fikk hun med *skibskarlen* fra Holme-
strand Johan Hansen, som også døde. I 1801
bodde hun sammen med sin mor Cathrine,
som var 82 år.²³

Stebarnet (7.1.6) JENS WILLUM HANSEN
MØLLER (f. 1718, død 1755 på Xstianus Sextus
grube ved Vinoren, Numedal), g. 1747 med Dor-
the Margrethe Nielsdatter (1727-1796) som ble
gift oppatt med Erich Ottersen Spisholt (1722-

¹⁸ Jeg medtar også Michel Clausens stebarn i denne over-
sikten, men med slektsnummerering i parentes. Disse
(7.1.4-7.1.6) stammer således ikke fra slekta på Gjessval.

¹⁹ Gift med enkemannen Herman Halvorsen Falchenberg
(1720-1786).

²⁰ Køsters foreldre var Peter Køster (død 1716) og Anne
Nielsdatter Kongsberg, søster til hustru av 8.1. Den sene-
re klokkeren i Hole, 8.1.2 Willum Michelsen, er tilsyns-
verge for Køster-barna i 1747.

²¹ Oppdratt som *distingvert* og ikke som *almindelige*
bønderfolks børn ifølge faren Povel Holter.

²² Sønn av ham: Hans Olaus Møller (1828-1887), flyttet
til Linå, Skanderborg, Danmark.

²³ Margrethe *lever af spind* og *manden er rejst*. Den fra-
skilte mannen er i 1801 klokker for Strømm og Hurums
prestegjeld.

1782) fra Eiker.²⁴ I ekstraskatten 1765 for Eiker finner vi Niels (*stiftsønn*), 14 år, på Spisholt. Ved skiftet etter 7.1 Michel Clausen i 1769 er Niels 18 år gammel.

(7.1.6.1) NIELS JENSEN HASSEL (f. 1751 i Kongsberg), g. 1 gang med Maren Elisabeth Hansdatter Hægstad (død 1798, 42 år). Var bosatt på Hægstad gård i Skjelbred, Eiker. Seks barn, tre som lever i 1801. G. 2. gang med Kirsti Nielsdatter Skara fra Eiker. Fem barn, tre som lever i 1801 på Hægstad. Så flytter paret til Hedenstad, Sandsvær til gården Hassel lille.

Felles barn for 7.1 Michel Clausen og Ide Marie Hansdatter:

7.1.7 HANS MICHELSEN GRUE (døpt 27/5 1724 i Kongsberg, bgr. 13/5 1758, død ved ulykke, Vinoren, Numedal), g. 1758 i Kongsberg kirke med enken Anne Margrethe Nielsdatter Aasland (f. ca 1729, skifte 24/12 1778) som tidligere var gift med enkemannen Willum Christoffersen Bøthner (1711-1755). Denne hadde barna Annechen og Herman fra et tidligere ekteskap med Anne Romanisdatter Schiæffer. Etter at hennes menn døde så tidlig ble Anne Margrethe gift oppatt med kjøpmann Ole Mathiesen Hostvedt (død 1775). Ett barn fødtes etter Hans Michelsens død:

7.1.7.1 HANS HANSEN GRUE, også kalt Grube (døpt 12/12 1758 i Kongsberg), konfirmert 3/10 1773 i Kongsberg kirke. Ved skiftet 1675 etter stefaren er Hans 16 år. Onkelen er oberstiger Thore Aasland samt einfahrer, 7.1.9 Henrich Michelsen, senere guttens verge da moren døde i 1778, da han var 20 år. Siden drar han til Bragerne til kjøpmann Petter Lorentzen. Ingen flere spor.

7.1.8 ANNA MICHELSDATTER

(døpt 30/7 1726 i Kongsberg, død samme år).

7.1.9 HENRICH MICHELSEN GRUE (døpt 6/3 1729 i Kongsberg, bgr. 23/8 1792 samme sted), einfahrer og senere geschworne ved Kongsberg Sølverk, g. 21/12 1770 med Maria Pedersdatter Thoreson Falch (døpt 16/4 1746, bgr. 20/3 1818, Torbjørnsboe i Arendal), datter av mestersmed Peder Thoreson Falch (1705-1795) og Anne Hansdatter (1713-1790), han fra Christiania og hun fra Hokksund, Eiker.

7.1.9.1 MICHEL MICHELSEN (døpt 7/1 1772 i Kongsberg, død 1822 i Arendal), utdannet mineralog, eksamen Kongsberg Bergseminar, stilling som direktør for de Fritzøiske jerngruver ved Arendal, senere som distrikts-geschworne for "det vestre søndenfjeldske biergdistrict". G. 16/3 1797 med Anne Cath-

rine Halvorsdatter Moe (født 1779, død 1827 i Hølen, Vestby) datter av kjøpmann i Kongsberg, Halvor Mogensen Moe (1750-1809) (fra Ringsaker, Hedmark) og Isabella Nielsdatter Grøn (1786-1816) (fra Larvik).²⁵

7.2 KAREN CLAUSDATTER (født ved Hønefossen, bgr. 12/12 1732) lenge kun kjent som fadder for brorens barn. G. 1719 med Bent Jørgensen (f. ca 1694 på Vestfossen, trolig død ca 1758).²⁶ I manntallet for Sølverket 1732 er Bent Jørgensen nevnt som hauer i Segen Gottes, gift med to barn, ett i tjeneste. Etter Karens død giftet Bent seg oppatt i 1737 med Malene Povelsdatter i Eiker.

7.2.1 LARS BENTSEN (døpt 4/7 1720 i Kongsberg, bgr. 19/6 1762 "i stanken på Segen Gottes grube" samme sted), bergmann, bosatt på Dyremyr grunn i Kongsberg, g. med Maria Sørensdatter. Skiftet viser at paret hadde fem barn.

7.2.2 BERTE BENTSDATTER (f. ca 1722) lever ifølge skiftet etter Maria Jespersdatter i 1737.

7.3 MARTHE CLAUSDATTER (f. ved Hønefossen), g. 21/11 1726 i Veggli kirke i Rollag, Numedal med Tord Torkelsen Risteigen (f. ca 1702, død mars 1779). To barn:

7.3.1 AASLE TORDSDATTER (f. ca 1727 på Rollag).

7.3.2 CLAUS TORDSEN (døpt 19/12 1728 i Rollag, død 1790 på Veggli), g. 8/7 1754 i Flesberg med Berit Nirisdatter fra Rindem, Svene. Bodde på gården øvre Risteigen på vestsiden av Numedalslågen, en fullgård på 1600-tallet. Ni barn.

7.3.2.1 TORD CLAUSEN (1755-1819), eldste sønn, født på Risteigen og g. med Ragnhild Knutsdatter.

Datter til sistnevnte Tord Clausen kom til å foreta en slags rundreise: Bergit Tordsdatter (1789-1871) var født på Risteigen, og var gift første gang med Stein Reiersen Rennehvammen fra Uvdal. Da han døde i 1823, giftet hun seg oppatt med Ole Olsen Midtre Eie og flyttet til Kongsberg i 1836. Der bodde hun på Bikjen langs med Lågen (på veien til Svene) til hun døde i 1871, ikke så langt unna der mange av hennes forfedre arbeidet - og døde ved gruvene på Vinoren i Numedal.

²⁴ En halvsøster til Niels Jensen Hassel, Margrethe, g. med Niels Hansen Muggerud i Hedenstad, Sandsvær. Se også angående 7.2 Karen Clausdatter.

²⁵ Den som vil lese mer om Michelsen/Moe, finner det i *Aust-Agder Arv* for fjoråret (pluss i år) "Storfamilien Moe i Arendal".

²⁶ En bror av Bent er Anders Jørgensen Muurmester i Kongsberg (f. ca 1679), drev *smaa Huus Næring*, g. med Mette Baltzersdatter Barth, en datter g. med kjøpmann Halvor Bæver.

Etterord

Så langt kom vi denne gangen. Selvsagt er det noen løse tråder her og der: Som genealoger flest vet vi at vi ikke blir helt ferdig. Det er all-tids en liten gåte her og der, og som har sin lø-sning. Mitt håp er jo at du kanskje har funnet en

løs tråd som du kan veve videre på, og selv om distriktet ”vårt” er ganske stort etter hvert, så er det vel mer et uttrykk for livet kanskje? Takk for oppmerksomheten!

Kilder

Bakke, Gudmund: ”Blant fogder og sageiere på Ringerike på 1600-tallet”. I: Hringariki nr. 1/2004.
Berg, Rune Arenfeldt: ”Stigere Michel Clausens tilknytning til Ringerike”. I: Hringariki nr. 1/2010.
Solberg, Thorleif: ”Fra noen skifter i Haug anneks til Norderhov prestegjeld”. I: Hringariki nr. 2/1999.
Folketellingen 1801.
Ministerialbøker for Kongsberg, Hole, Norderhov, Vardal, Veggli, Rollag.
Skifter fra Eiker, Ringerike og Modum.
Tingbøker for Ringerike.

“De trange Tider”

Verdens Gang, 15. juli 1880

Fra Hole, Ringerike skrives: Trods de trange Tider og “Vaarhiken”, som man siger, lever man dog heroppe i Hole ogsaa. Her har i Vaar været en svær Udvandring. Ikke mindre end henimod 50 Mennesker reiste paa engang. De fleste av dem var unge og kraftige Mennesker. Til næste Vaar bliver det vel ligesaa mange igjen, tænker jeg, især hvis det gaar dem, som reiste nu, godt. Flere af dem, der drog afsted, har faaet enten Penge eller Billetter fra Slægtninger over i Amerika.

Grunden til denne ualmindelige Udvandring herfra er vel den: De trange Tider, og at det er saa slemt “at klare sig her”, samt - for manges Vedkommende da - Bevistheden om, at den, der intet mere ejer end to kraftige Arme, her bliver ringe agtet og set nedpaa som hørende til en lavere stillet Klasse af Skabninger, er vel de stærkeste Drivfjedre hertil.

Takket være den nyere Tids friske og tanke-vækkende Strømninger, som gjør, at den “simple” Mand ogsaa kan blive delagtig i

Tidens Goder. Der er nu saa god Anledning til - og bedre bliver det Dag for Dag, og i den Retning, tror jeg ikke, at Hole staar tilbage - at forskaaffe sig gode Bøger, billige og nyttige Blade, at det, selv om man ikke har saa stor Fortjenesten, at undskylde sig med, at man ikke har Raad eller Lejlighed dertil, snart sagt er en tom og intetsigende Undskyldning, der kun røber, at man har voxet sig saa fast i mate-rialistisk Henseende, at alle renere, højere og ædlere Følelser kvæles. Saa har været og er vel endnu til dels Tilfældet heroppe. Dog er det flere Tegn til, at man her ogsaa er kommen til den Erkjendelse, at Læsningen af en god Bog eller et Blad ingenlunde er at foragte. Saaledes stiftedes her for nogle Aar siden et Almuebibliotek, der flittigt bliver benyttet. Ja, Søgningen skal være saa stærk mange Gange, at Bøgerne ikke strækker til for alle, uagtet Udlaanstiden for hver Bog er fastsat til 14 Dage. Ligesaa holdes flere Aviser, hvoraf i den senere Tid mange eksemplarer af “Verdens Gang”.

Grenader John Madsen - i 38 års slaveri på Akershus festning

Mange ringerikinger har gjennom tidene havnet på feil side av loven. Denne gangen tar jeg for meg en militærperson som i 1799 fikk livstidsstraff i krigsretten for tyveri, og ble stemplet som uærlig slave. Dokumentene fra rettssaken eksisterte ikke lenger i 1832, og jeg vil derfor gå til de få kildene som er bevart og se hva som står om ham.

av Tom Larsen

Fra Vegårdsfjordingen til Akershus festning

John Madsen ble døpt 14. november 1773 i Norderhov som yngste sønn av Mads Engebretsen (1721-1794) og Sidsel Arnesdatter (ca 1734-1819) på Bjørnstad i Vegårdsfjordingen.¹ Faren var sønn av Engebret Knutsen Fleskerud og Ambjør Sørensdatter, som var fra Rakkestad, mens moren var datter av Arne Olsen Lore og Mari Pedersdatter. At vi her har den rette John Madsen blir bekreftet av skiftet 1. april 1796 etter hans far, der det står at sønnen John Madsen er ved det 2^{det} Aggershuusiske 2^{det} Grenader Compagnie.

Hvor John Madsen var stasjonert står ikke i de bevarte dokumentene, men i 1799 blir han anklaget av forvalter Lange for å ha stjålet en skjeppe² rugmel og et forkle fra korporal Withs kone. Både forvalteren og korporalen var tilknyttet Akershus festning,³ og dommen av 11. juni 1799 ble også skrevet på Akershus, så det er sannsynlig at også John Madsen var stasjonert der.

En grenader var en granatkaster, og personer som var høyere enn gjennomsnittet ble foretrukket til denne stillingen. John var 64 tommer høy, rundt 167 cm. Høyden ser altså ikke ut til å ha vært avgjørende for hans del,

men kanskje han kunne kaste langt og var treffsikker.

Grenaderer 1789-1809

Svart hår, blå øyne, lyst skjegg

I fangeprotokoll 6 (1836-1845) for Akershus festning finner vi følgende signalement på John Madsen:

Fødested Hole Præstegjeld i Ringeriget, 38 aar gammel, 64 Tommer høi, blaa Øine, sort Haar, en liden pande, lang og mørk af Ansigt, lyse Øienbryn, lyst skjæg, samt paa den venstre arm et Radstik (*tatovering*) af følgende bogstaver: J. M. A. N. Smal af Skuldre og been.

Domsakten er bevart, riktig nok med et magert innhold: to ark som er skadet og mangler deler av teksten. Det finnes imidlertid en nesten identisk kopi av dokumentet (*Exseutitasions attest*). Vi ser at originaldokumentet har vært undertegnet av selve kong Christian 7.⁴

¹ Mer om slekten på Bjørnstad i Norderhov kan leses i A. Lagesen: *Ringeriske Slechter* III (Oslo 1935), s. 38-39.

² 1 skjeppe = 1/8 korntønne = 17,37 liter.

³ Av Geir Kamsvaag Berntsen har jeg fått opplyst at det etter all sannsynlighet dreier seg om Christopher Andreas Lange, magasinforvalter på Akershus festning, og Niels Danielsen With, korporal i 1798 ved 2. Akershusiske infanteriregiment. Korporalens bestjålne kone var Ulrica Andersdatter Nordberg, som var født i Høland.

⁴ Kommanderende General I, Generalauditoriatet, Justisprotokoller, *Exseutitasionsattester* 1743-53, nr. 2 (1796-1810).

Maleri av Akershus festning (Oslo Bymuseum).
Foto: Tom Larsen.

Av disse dokumentene framgår at John Madsen er blitt straffet fire ganger tidligere for tyverier mens han var i militæret. Dette hadde resultert i to ganger krigsrettsdom og to ganger arbeidsstraff, men når og hvor vet vi ikke. I tillegg hadde han åtte ganger fått arbeidsstraff for mindre forseelser:

Actum Aggershuus den 11te Junii 1799.-

Endelig Dom!

I Sagen anklaget af Herr Forvalter Lange mod Grenadeer John Madsen er med dennes Tilstaaelse beviist, at han har stjaalet eendeel Rug Meel ongefær een Skjeppe paa det Kongelige Provians Huus saavelsom et Forklæde fra Corporal Viths Kone, og er han forhen straffet fire Gange for Tyverie, to efter Krigs Rets Dom og to Gange arbitrair, derforuden for andre smaae Forseelser været straffet aatte Gange arbitrair: Thi har denne eedsorne Krigs Ret

Kiendt for Ret:

At Grenadeer John Madsen bør at stryges til Kagen og arbejde i Jern sin Livstid i nærmeste Fæstning. - Saaledes efter 125de Krigs Artikel og Forordningen af 20de Februar 1789 § 4 kjendt og dømt nu i Krigs Retten Tid og Sted som meldt.

C: A. v. Stricker

P. Flor
Const. Aud^{tr}

Nærværende over Inqvisiten John Madsen fældete Krigs Rets Dom erholden herved Vor Kongelige allerhøjeste Stadfæstelse. Givet paa Vort Slot Fridrichsberg den 19de Julii 1799. -

Christian R

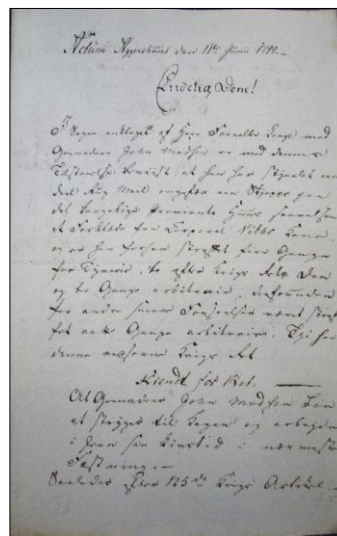
Bornemann

Forestaaende Doms, og Kongelige allerhøjeste Resolutions rigtige Afskrivt attesteres hermed, saavelsom at samme inden Kredsen af den forsamlede Parade er fuldbyrdet paa Inqvisiten John Madsen,

hvorefter han ble indleveret i Slaveriet paa Aggershuus Fæstning.-

Christiania d. 20de August 1799.

C. Stricker

Ærlige og uærlige slaver

Slavene var delt inn i to klasser, ærlige og uærlige, og de uærlige hadde alltid livstidsdom som følge av forbrytelsens grovhet. Betegnelsen uærlig slave henspiller på at mannen før innsettelsen i slaveriet var gjort æresløs ved kakstryking og brennemerking. Dette ble utført av en offentlig bøddel, vanligvis på et torg eller annen offentlig plass til skrekk og advarsel. Etter 1759 skulle hver enkelt kakstryking godkjennes av kongen.

Fangen ble bundet fast med bar overkropp til en pel (kaken) og tildelt tre slag med hvert av ni kraftige ris. Slik ble han gjort uærlig, og ikke noe ærlig menneske ville etter dette ha noe med ham å gjøre.

Brennemerkingen medførte at slaven var merket for livet. Særlig iøynefallende var merking i ansiktet, men det kunne også bli gjort på ryggen. Etter 1759 skulle kongen også godkjenne denne middelalderske straffeformen.

Kakstryking ble i Christian Vs Norske Lov av 1687 definert som 27 piskeslag. Straffen ble først og fremst praktisert på tyver, prostituerte og folk som var blitt dømt for ulovlig leiermål (samleie). Den kunne også kombineres med andre straffereaksjoner som fengsel, tukthus eller straffarbeid. Kakstryking ble avskaffet som æresstraff i 1815 og som legemsstraff da den nye norske kriminalloven kom i 1842.

De kjente forbryterne Ole Høiland og Gjert Baardsen ble flere ganger pisket ved kaken.

Også mange kvinner ble straffet på denne måten fordi de ikke kunne betale bøter for ulovlig leiermål eller for gjentatte forbrytelser.

Kong Christian 7.

På Akershus festning

John Madsen kom 30. juli 1799 inn på Akershus festning. I fangeprotokoll 1 er han første gang nevnt som fange nummer 9, senere endret til nummer 5. I fangeprotokoll 2 står han med fangenummer 6 og 3, som er blitt strøket over, og nr. 5 er det sist brukte. I fangeprotokoll 6 har han fått nr. 57, som han har resten av sin levetid.

Av folketellingen 1801 ser vi at John Madsen, 24 år, ugift og livsslave, oppholdt seg på slaveriet på øvre festning, Hovedtangen.

John var ifølge konduittlistene⁵ 1831-1837 ikke brennemerket i pannen, og var bare en gang blitt utsatt for kakstryking. I de samme årvisse listene står han oppført som ugift og uten barn. Vi kan i samme tidsperiode lese at hans forhold i straffeanstalten spenner fra godt og temmelig godt til meget godt.

I festningens slaverapporter 1831-1833 ser vi av sykelistene at nr. 57 John Madsen fra 20. april 1829 led av alderdomssvakhet, til tross for at han ikke var mer enn 56 år gammel. Resten av livet står han oppført som syk.

I slaveriets regnskapsprotokoll 5, lønningsbok for slavekassen (1834-1837), kan vi se litt

på hva som ble brukt til sykekost og ekstra-utgifter på John Madsen:

Sykekost (Helkost)

År - kvartal	fra - til dato	Dager u/kjødd a 4 sk.	Dager m/kjødd a 7 sk.	Spd	Skill	Spd	Skill
1835 - 2.kvartal	11/5 - 30/5	15	5	2	55		
	31/5 - 14/6	10	5	1	105	4	40
1835 - 3.kvartal	19/8 - 28/9	7	3	1	29		
1836 - 3.kvartal	29/8 - 27/9	21	9	3	87	4	116
1835 - 4.kvartal	28/9 - 27/10	22	8	3	84		
	28/10 - 26/11	21	9	3	87		
	27/11 - 16/12	14	6	2	58	9	109

Ekstraavgifter (huslege Nagel, osv.)

År - kvartal	fra - til dato	Spd	Skill.
1834 - 3.kvartal		1	60
1834 - 4.kvartal		1	60
		1	70
1835 - 1.kvartal		1	60
1835 - 2.kvartal	1/4 - 10/5. 40 dage a 2 skilling		80
1835 - 3.kvartal	30/7 - 18/8. 50 dage		100
1835 - 4.kvartal	for sygeforlæggning	1	70
1836 - 1.kvartal	1/1 - 31/3 for hans Reconvalisenttillæg	1	62
1836 - 2.kvartal	1/4 - 29/6. 90 dage a 2 skilling	1	60
1836 - 3.kvartal	30/6 - 27/9. 90 dage a 2 skilling	1	60
1836 - 4.kvartal	28/9 - 31/12. 95 dage a 2 skilling	1	70
1837 - 1.kvartal	1/1 - 31/3. 90 dage a 2 skilling	1	60
	28/9 - 29/10. 32 dage a 2 skilling		
1837 - 4.kvartal	(død den 29 Oct. kl. 7 om aftenen)		64

I slaveriets ekstraktprotokoll over slavenes domsakter står følgende notat om uærlig slave John Madsen:

Der findes ingen andre Documenter end Afskrift af denne Dom stadfæstet af Christ. 7. Han havde staaet ved Grenadererne. Fra Comandantskabet er der forlangt Attest for ham af Støren prest i

⁵ Akershus festnings slaveri, konduittliste 1 (*Liste over Slaver ved Aggershuus Fæstning der ere afleverede fra militaire Jurisdictioner*).

Nordrehoug, som under 29.2.1832 har tilbagemeldt at han ikke kand finde ham i Ministerial Bogen, men at han ved Efterspørgsel iblandt Almuen har erfaret at han er født og Conf. i Nordrehoug.

Den siste dagen

John Madsen hadde neppe drevet med annet enn småtyverier, men det siste tyveriet, som ble begått da han var 25 år gammel, ble skjebnesvangert for ham. Det førte til at han resten av sitt liv - 38 lange og tunge år - måtte slite med steinhogging og bæring av stein til vedlikehold og nybygg på festningen og andre steder i Christiania.

Når vi ser hals- og fotjernene som ble brukt på denne tiden, skjønner vi at det må ha vært et blodslit å arbeide med disse lenkene på seg. Man kan bare forestille seg hvilke gnagsår og betennelser han måtte få av disse.

Søndag 29. oktober 1837 klokken syv om aftenen trakk John Madsen fra Vegårdsfjerdingen sine siste åndedrag. I kirkeboken for Garnisonsmenigheten i Christiania kan vi se at han ble begravet 2. november 1837. Det ble notert at han var død av alderdomssvakhet på slaveriets sykehus, 76 år gammel, men om alderen tok presten ganske feil. I løpet av noen dager ville John ha fylt 64, men trolig så han langt eldre ut etter nesten førti år på slaveriet.

Hals- og fotjern fra Forsvarsmuseet på Akershus festning. Foto: Tom Larsen.

Kilder:

Kommanderende General I: Generalauditoriatet, justisprotokoller.

Akershus festnings slaveri: Fangeprotokoller, slaverapporter, konduitlister, regnskapsprotokoller.

Ringerike og Hallingdal sorenskriveri: Skifteprotokoller.

Rastad, Per Erik: "Vakten ved Vinger - Kongsvinger festning 1682-1807".

Wikipedia: Kakstryking.

For dem som vil lese mer om soldater og slaver, vil jeg anbefale Per Erik Rastads bok. Selv om denne tar for seg festningen i Kongsvinger, var nok forholdene noenlunde tilsvarende for Akershus.

Link til mere info om slaveriet: <http://www.krus.no/upload/PDF-dokumenter/kruttarnet.pdf>

Vedlegg

Grenaderlua (på tysk *Grenadiermütze*) er en høy, spiss uniformslue som ble båret av grenadersoldater på 1700-tallet. Slike hodeplagg ble et karakteristisk kjennetegn for den tids granatkastende eliteinfanterister i hærene fra Storbritannia, Russland, Prøyssen og de fleste tyske statene. Grenaderluene ble utviklet fra de myke toppluene som særlig grenaderer ble utstyrt med fordi de bredskyggede filthattene var i veien når de skulle henge musketten over skulderen før de kunne kaste granater. For å gi topplua mer anseelse ble den omkring 1700 forsynt med et trekantet skilt foran som var utsmykket med et passende emblem.

Litt inn på 1700-tallet begynte man i de fleste land å feste spissen på topplua til spissen på skiltet. Slik fikk hodeplagget en sukkertopp-liknende fasong, en slags mitra som ble kronet med dusken på pullen. De opprinnelig broderte ornamentene ble etterhvert avløst av ornamenter av metall, og omkring 1750 ble det alminnelig å framstille hele forplaten av metall med ornamenter i relieff. Forskjellige andre typer ble tatt i bruk eller utviklet seg parallelt med denne varianten. På slutten av 1700- og begynnelsen av 1800-tallet ble det gjort forsøk med andre typer grenaderluer, men bjørneskinnslua

Kilde: Wikipedia

ble dominerende, og grenaderlua gikk nesten helt ut av bruk.

Grenaderhjelmer fra ca 1750, Forsvarsmuseet på Akershus.
Foto: Tom Larsen.

Etterlysning - Røysing i Norderhov

Hilde Rossings tippoldefar Martin Olsen Røsseng (1817-1892) var fra Røysing, gnr 75, bnr 1 og 2 i Norderhov. Hun vil gjerne vite om noen har bilder/fotografier av ham og hans familie, eller av gården slik den så ut på 1800-tallet. Han var sønn av Ole Olsen Røsseng (1792-1832) og Karen Sophie Olsdatter Dorph (1787-1868). Etter farens død ble gården skrevet over på Martin og broren Ole Olsen Røsseng (1815-1899). Martin fikk Østre Røysing (solgt 1853), og Ole Vestre Røysing (solgt 1841). Moren Karen Sophie giftet seg med sin nevø Peter Ol-

sen Skogstad (f. 1796) og flyttet til Bergedal, også en plass under Røysing.

Martin flyttet til Vestre Toten. Han ble gift i 1841 med Marthe Maria Helgesdatter Gundersby, og de fikk syv barn. Marthe Maria døde i 1855 i barselseng på Paulsrud, Vestre Toten. Martin giftet seg igjen med Helene Johannesdatter Valleseter (1826-1875), og de fikk tre barn. Jens var Hildes oldefar. De flyttet midt på 1860-tallet tilbake til Norderhov, og bodde i den ene stua i Bergedal, Nordenga. Martin døde 22. desember 1891 på Bergedal.

E-post: hrossing@online.no

Hjelp, jeg har slekt i Amerika!

Berit og Marius: Vi er begge to med i samme slektsforskningsgruppe. Denne møtes én torsdag i måneden på Trøgstad bibliotek i Indre Østfold. Berit har forsket på sin slekt i noen år. Marius har holdt på i en årrekke, og har også drevet mye med emigrantforskning.

Av Berit Garsrud og Marius Hellerud

Denne artikkelen er ikke ment å være en oversikt over absolutt alt som finnes av emigrantrelatert materiale på Internett, men forteller snarere litt om hva som hendte etter at Berit en torsdagskveld tok med seg notatene om sine egne emigranter til biblioteket. Kanskje kan resultatet være til inspirasjon også for andre!¹

Start med det kjente!

Marius: Dette rådet gjelder for all slektsforskning, men kan ikke understrekes sterkt nok nettopp i forbindelse med emigrantforskningen. Kanskje kan det virke mer forlokkende å kaste seg over nye og spennende amerikanske kilder på Internett, men i mange tilfeller er det helt avgjørende at man har gjort «hjemmeleksen» i gamlelandet for at resultatet skal bli vellykket, og at man klarer å gjenfinne slektningene på den andre siden av Atlanterhavet.

Kirkebøkene er viktige her som ellers. Finn alle tilgjengelige kjernedata rundt de senere emigrantene. Kanskje viser det seg at foreldrene giftet seg og at de eldste barna ble født før familien reiste over til USA. Selv om kirkebøkene lister over inn- og utflyttede på ingen måte er fullstendige, må man også huske på å sjekke denne kilden.

Gamle amerikabrev ligger ofte bortgjemt og glemt på slektningers loft og kott. Her finnes muligheter til for eksempel å få vite «kusine Klaras» etternavn og adresse på et gitt tidspunkt. Fotografier kan òg være en viktig kilde til informasjon. Kanskje står det skrevet bakpå hvem som har latt seg avbilde. Om ikke kan i hvert fall miljø og eventuelt det påtrykte navnet på fotografen (dersom det er et studiobilde)

gi en pekepinn om hvor slektningene slo seg ned på det store kontinentet i vest.

Fra arkivene her i Norge kan man finne norske skifteoppgjør. Her er ofte verdifull informasjon om emigrerte arvinger nevnt. Adresse og navn oppgis, og iblant kan man i mappene med skiftevedlegg finne både signerte fullmakter og privat korrespondanse fra utvandrerne.

Hva vet jeg om utvandrerne her i Norge?

Berit: Jeg hadde lite greie på min oldemors to søsken som utvandret til USA på siste halvdel av 1800-tallet. Min oldemor var Johanne Larsdatter, født på Hedemarkenplass i Hærland i Eidsberg. Hun giftet seg i 1885 med Ove Johansen fra Søndre Torper i Hærland, og de fikk seks barn på Søndre Torper. Det yngste barnet, Julie Garsrud (født Torper), ble min farmor.

Min oldemor Johanne Larsdatter var datter av Sophie Hansdatter (født 10. februar 1817 på Langsrud under Vennemo i Høland, død 4. september 1892 på Torperplass i Hærland) og Lars Ingebretsen (født 26. mars 1816 på Funderudplass i Rødenes, død 15. mars 1901 på Torper i Hærland). De giftet seg 23. oktober 1843 i Rødenes kirke. Sophie og Lars var husmenn alle sine dager, og flyttet mye. De første årene bodde de i Rødenes, så i Hærland, deretter en stund i Trøgstad, og til slutt i Hærland igjen. De fikk fire barn: 1. Johan Larsen var eldst og født 27. januar 1845 på Opsalødegård i Rødenes. 2. Halvor Larsen var født 13. januar 1848 på Aaser i Rødenes. 3. Berthe Marie Larsdatter var født 4. april 1852 på plassen Sjøte under Bae i Rødenes. 4. Johanne Larsdatter var født 21. februar 1855 på Hedemarkenplass i Hærland. Alle de fire barna er konfirbert i Hærland kirke. Det var Johan og Berthe som senere utvandret til Amerika.

Johan Larsen giftet seg 20. januar 1874 i Hærland kirke med Stina Andersdatter fra Sverige. De bodde på Høitomplass i Hærland da de fikk sitt første barn, Maren Sophie født 11. juni 1876. Hun døde allerede 28. desember året etter, også dette på Høitomplass. I 1878 flytter Johan og Stina fra Hærland til Trøgstad, og på Haubak under Riiser ble barn nummer to født 3. februar 1879. Hun fikk navnet Elna Lovise. I 1882 finner jeg Johan, Stina og Elna Lovise som utflyttet i kirkeboka i Trøgstad. Da skal de til Amerika.

¹ Artikkelen stod første gang på trykk i Østfold Historielags publikasjon *Runar. Slekthistorisk tidsskrift for Østfold* nr 1/2004, hefte 47. Dette er en omskrevet utgave som i beskrivelsene tar hensyn til den voldsomme utviklingen vi har sett på Internett de siste syv årene.

Bilde fra prærielandskap i Nord-Amerika. Etter hvert fant jeg ut at dette var huset til Stina og Johan Larson (foto utlånt av Berit Garsrud).

Berthe Marie Larsdatter er det vanskeligere å følge i Norge, men jeg finner henne som fadder til Johan og Stinas barn i 1879. Da er hun tjener på Skrikerud i Trøgstad. I kirkeboka i Trøgstad har presten skrevet henne som innflyttet fra Eidsberg til Skrikerud først i 1881. Berthe ventet nok noen år med å melde fra om innflyttingen. Jeg finner henne ikke som utflyttet fra Trøgstad igjen, men historien forteller at hun var gravid da hun utvandret. Faren var Nikolai Johansen Torper, bror til min oldefar Ove Johansen Torper. Nikolai ville ikke gifte seg med Berthe. Berthe så trolig ikke lyst på framtiden som enslig mor i Norge, og bestemte seg for å emigrere til Amerika.

Hva vet jeg om utvandrerne etter at de kom til Amerika?

Berit: Da jeg var lita jente på 1960/70-tallet, dukket det opp tremenninger til min far fra USA. Tre tremenninger kom på besøk med sine familier. Det var eksotisk og spennende, for de snakket ikke norsk. De fortalte om sin bestemor Berthe, sine besteforeldre Stina og Johan, og om norske tradisjoner som fortsatt levde der borte. Berthe var bestemor til to av disse tremenningene, og Stina og Johan besteforeldre til den tredje. Men etterkommerne til søsknene Johan og Berthe visste ikke lenger om hverandres familier i USA, selv om alle kjente til at de hadde familie i Norge. De måtte komme hit

til landet for å få greie på dette. Etterpå vet jeg de også hadde kontakt seg imellom i USA.

Etter amerikabesøkene skrev min mor i alle år julebrev til min fars tremenninger i USA: Violet Mjoen bodde i Stanwood i staten Washington med sin mann Knut, Gene Malmgren bodde i Fargo i staten North Dakota, og Mildred Sullivan bodde i Velva, også dette i North Dakota. Men ut på 1990-tallet sluttet julebrevene å komme. Det var på denne tiden jeg begynte å interessere meg for slektsforskning. Jeg visste kun litt om min oldemors søsken, og tre navn og bosteder på barnebarna deres, som vi altså ikke lenger hørte noe fra.

Gamle bilder

Berit: Min tante Johanne Garsrud (oppkalt etter sin bestemor) hadde gamle amerikabilder. Det var skrevet få navn på fotografiene, men på ett sto det «Beste Mor 92 år gamel og søn Martin», og på et annet var «Wagness STANWOOD WASH.» påtrykt.

Historien forteller at Berthe giftet seg da hun kom til Amerika, og at hun fikk til sammen seks barn. Dette bekreftes også på et bilde hvor Berthe er en eldre dame fotografert med seks voksne barn stående bak seg: fem gutter og en jente. Mannen til Berthe er ikke med. Kanskje er han allerede død?

Johanne har også bilder av et nybygd hus med tre mennesker foran. Her står det ingen navn bakpå. Det er flere bilder av huset, som

ligger i et prærielandskap. De som har sendt det, må ha vært svært stolte av den fine, nye boligen sin. Ikke så rart egentlig når en tenker at menneskene på bildet trolig en gang var husmenn i Norge. Det var nok veldig kjekt å sende hjem disse fotografiene.

«Beste Mor 92 år gammel og søn Martin». Ved å sammenlikne bildet med fotografiet av Berthe med sine seks barn skjønnte jeg at dette var samme dame! (Foto utlånt av Berit Garsrud).

Gamle brev

Berit: Min tante hadde også gamle amerikabrev liggende. Brevene var skrevet av Berthe og Stina på første del av 1900-tallet. Noen sider manglet, bare enkelte hadde konvolutter, og skriften var iblant utydelig. Men brevene var som en gullgrube for en som driver og forsker og trenger opplysninger om gamle slektninger. Min tante fikk hyppige besøk av meg i denne perioden. Brevene ble lest, gransket, tolket og skrevet av. De forteller om dagliglivet. Mange navn nevnes, selv om jeg ikke helt kan plassere dem. Berthe og Stina skriver til søsteren/svigerinnen Johanne i Norge og senere til hennes datter Julie - min bestemor. Berthe skriver:

Vining Nov-29-1923. Kjære søster med familie. (...) i dag har Oskar vært hjeme med familien, dem har 4 små og alle friske. Johan og familie var jeme for 3 uger siden. Dem har 6, to konfirmerte, i morgen skal jeg dit det tar en halv time at reise med automobil. (...) Loi og Inga er saa langt til at vi bare skriver, dem er friske og Ole er komen op. (...) Jeg sagde en dag til Martin at hvis jeg havde lidt bedre raad til det skulde jeg tage en tur, men det tar for mange penge. (...) Fra din søster Berthe Marie.

Brevet har konvolutt og er stemplet «Almora Nov.30.1923 MINN».

Vining mars-27-1924. Kjære søster med familie. (...) Til jul kjøpte Johans kone kjoletøi til mig, og Martin og jeg er jo alene, men skulde han kome til at gifte sig får jeg ikke som jeg nu har det. Lan-

det står i Martinus navn så jeg ikke kan selge det untagen barnene skriver det over til mig. (...) Johan har det godt, har butiken. (...) Fra din søster Berthe Marie.

På konvolutten kan jeg se stempelet «MINN».

Vining Januar-31-1927. Kjære søster med familie. (...) Johan var jeme sist søndag med hele familien. Åtte av dem og tre andre saa det var elleve. Dem har 3 voksne nu to piger og en gut riktig kjeke alle og 3 mindre, Inga fik jeg brev ifra i gaar dem er alle friske og har det bra. (...) Johan sagde søndag at han skulde like at se Norge. (...) fik ny kakeovn av Ole til jul. (...) Ole er lidt sterkere nu. (...) Hilsen fra din søster Berthe Marie.

Stina skriver:

E.Stanwood Wash 21-august 1920. Elskede søster i Heren. (...) soo jeg rusler oppe. Alle hos Ludvig er friske, nu Ludvig har bygd nyt fjøs.

Så et brev som mangler noen sider først, men har konvolutt med stempel «East Stanwood» og datoen 4. mars 1927:

Julies fotografi var fint, jeg synes hun ligner Berthe. (...) helse fra Ludvig og Emma og deres 2 smaa, dem er alle friske. (...) Min adresse, Stina Larsen, East Stanwood, Wash, North Amerika.

Min mor hadde ikke gjemt på de nyere julebrevene fra slektningene i USA. Men en av dem hadde tatt med seg gamle brev som min oldemor Johanne og bestemor Julie hadde skrevet over til Amerika. Så var det bare å finne dem igjen... Vi trodde de var tapt helt til mor gjorde hovedrent i bokhylla: i en mappe dukket brevene opp. Det var veldig kjekt å høre hvordan livet i Norge ble beskrevet av oldemor og bestemor. Og et par opplysninger var også interessante for min forskning i USA.

Torper 27 juni 1919 Kjære Stina. (...) Jeg hører Johan har gaaet kjødets gang, vi staar nærmere grænsen vi ogsaa. (...) Hilsen Johanne.

Garsrud 17. jan. 1932 Kjære slektninger. (...) Hvordan er det med tante Berthe? Har ikke hørt fra hende på 2 år, og så har jeg mistet adressen. (...) Hilsen Julia.

Historier

Berit: Det finnes ikke mange historier om søsknene Johan og Berthe i familien vår i dag. «Hadde bare mora vår levde», sier faren og tanten min. «Hun hadde greie på dette». Og historiene som tremenningene til faren min fortalte ble ikke skrevet ned. Selv var jeg for lita, og heller ikke så interessert den gang.

Men tanten min kan huske at de fikk en amerikapakke like etter krigens slutt i 1945. Hun mener pakken var fra «tante Berthe». Pakken inneholdt to nydelige sengetepper i lappeteknikk og et fint sjal med store roser. Stemmer dette, betyr det at Berthe levde lenge og ble en svært gammel dame. Dette bekreftes også av fotografiet av den 92-årige Berthe med sønnen Martin.

Historien forteller at Gene Malmgren, en av min fars tremenninger fra USA, først fikk høre om sin fars virkelige bakgrunn på sitt første norgesbesøk. Faren hennes var Berthes førstefødte, og som nevnt halvbror til Berthes fem andre barn. Min farfar fortalte Gene at hennes kjødelige farfar var Nikolai Torper fra Norge. Gene hadde senere kontakt med Nikolais etterkommere i Oslo.

Oppsummering før bruk av Internett

Berit: Johan og Stina bor i Stanwood i staten Washington. Vi hører i brevene om Ludvig og Emma som trolig er sønn og svigerdatter, og at de har to barn i 1920. Johan er død før juni 1919, og Stina lever i 1927. Stina bruker etternavnet Larsen i brevene. De har et barnebarn som heter Violet og er gift Mjoen. Hun har bodd i Stanwood i staten Washington, og har vært på besøk i Norge med mannen Knut Mjoen. Violet er trolig død.

Berthe bor i Vining i staten Minnesota. Hun har giftet seg og fått til sammen seks barn, fem gutter og en jente. Navn fra brevene er: Oskar, Johan, Lui, Inga, Ole, Martin, Martinus. Men jeg vet ikke hvem som er mann, barn, svigerbarn eller om noen er barnebarn. Brevene røper ikke etternavnet til Berthe, og det er heller ingen her i Norge som kan huske det. Berthe ble trolig svært gammel. Hun har et barnebarn som heter Gene og er gift Malmgren. Gene har bodd i Fargo i North Dakota. Gene er datter av Berthes førstefødte sønn. Berthe har også et barnebarn som heter Mildred og er gift Sullivan. Hun bodde i Velva i North Dakota. Gene og Mildred har begge vært på norgesbesøk med familiene sine. Trolig er både Gene og Mildred døde.

Hvordan finne igjen emigrantene på Internett? Ut av Norge...

Marius: Det man ofte begynner med er å gjenfinne utvandrerne i politiets protokoller med emigranter over de forskjellige havnene. Husk på at dette ikke nødvendigvis er de som faktisk emigrerte, men bare en oversikt over de som

meldte seg for emigrasjon. Store deler av dette materialet finnes i dag digitalisert og tilgjengelig gjennom Digitalarkivet. Digitalarkivet er Arkivverkets tilbud av søkbare digitaliserte kilder og finnes på:

<http://arkivverket.no/arkivverket/Digitalarkivet>.

Tjenesten er gratis og kan benyttes av alle. Her kan man ellers finne innskannede kirkebøker, skifteprotokoller og pantebøker, søkbare folketellinger fra 1801, 1865, 1900 og 1910 for hele landet, deler av folketellingene for 1875 og 1891 og mye, mye mer.

For å finne emigrantprotokollene går du inn på Digitalarkivet og velger deretter «Emigranter» i den midtre raden på åpningssiden. I det nye bildet som kommer frem ruller du deg ned til valget «Emigrantprotokollar» under «Underkategori» i rullegardinmenyen til venstre. Du får da opp en oversikt over de aktuelle havner og perioder. Legg spesielt merke til at emigrantene fra Kristiania/Oslo er delt opp i hele tre databaser: «Emigranter fra Oslo 1867-1930 gammel», «Emigranter over Kristiania 1871-1930 ny» og «Emigrantar frå Kristiania 1867-1927 tillegg». Dette er en midlertidig løsning, og disse databasene skal på sikt slås sammen til én. Det har vært sagt at dette kanskje kan skje i løpet av høsten 2011.

Spesielt viktig er det å merke seg at ingen av disse databasene er komplette for den perioden de sies å dekke. De to første er til dels gjensidig utfyllende, men også delvis overlappende. Samtidig finnes det perioder/protokoller som ikke er dekket inn av noen av dem. Den tredje databasen er et tillegg med de vesentligste, men ikke alle, manglene i de to førstnevnte. En fullstendig oversikt finner du ved å velge «Dokumentasjon» etter først å ha gått inn i én av databasene. Søker man emigranter fra lakunene må man fortsatt benytte seg av de mikrofilmede protokollene med tilhørende navneregistre. Det er uansett en god regel å sjekke det man finner på Internett mot originalkilder. Feil kan forekomme - ikke bare på hjemmesidene til privatpersoner, men også på sider fra mer seriøse institusjoner som Arkivverket!

Når du skal søke i disse databasene velger du først for eksempel kategorien fornavn eller etternavn fra valgene i den første rullegardinmenyen kalt A. Deretter kan du i B velge mellom blant annet «er lik», «børjar på», «børjar på vis», «inneheld» eller «inneheld vis» det du til sist skriver inn i søkeruten C. Et godt tips er *aldri* å velge at noe «er lik». Mange navn kan

staves på et uttall av måter, og det er ikke gitt at hverken dagens normalform eller formen den aktuelle person senere kom til å bruke er hva som her oppgis. Skal man søke etter Johannes Kristiansen er det smart å velge at fornavnet «inneheld vis» bare «joh» i stedet for

å skrive «johannes» fullt ut. (Store og små bokstaver i begynnelsen av navnet behøver en ikke å ta hensyn til her). Deretter markerer man de aktuelle forekomstene av «Johannes», «Johanes», og hva det nå ellers måtte være av varianter som dukker opp, og velger «Søk».

Berthe Marie med sine seks barn (foto utlånt av Berit Garsrud).

For å begrense treffene ytterligere fortsetter man med å søke på etternavn som inneholder for eksempel «rist» (som gir treff både på «Christians.», «Christiansen», «Kristians.», «Kristiansen» og mange andre) blant de forekomstene man alt har valgt av Johannes og så videre til man er i mål. Det finnes aldri noe fasitsvar på hvordan man skal søke, men det gjelder å bruke fantasien og aldri å gjøre søket mer «låst» enn nødvendig.

I emigrantprotokollene vil vi, litt avhengig av hvordan protokollene er blitt ført gjennom tidene ved de ulike havnene, finne opplysninger om emigrantenes navn, kjønn, stand, yrke, fødselsår eller alder, bopel, anmeldelsesdato, reisedato, bestemmelsessted, emigrasjonsårsak, fraktepenger, agent og skip. Er billetten forhåndsbetalt fra USA kan dette være en indikasjon på at venner eller slektninger hadde reist i forveien over Atlanteren.

...og inn i USA

Marius: Det første organiserte mottakssenter for immigranter til USA var Castle Garden i

New York City's Battery Park. Dette fungerte som anløpshavn fra 1855, og mer enn åtte millioner innvandrere kom til Nord-Amerika denne veien. Fra 1892 skulle Ellis Island overta som mottakspost. I løpet av de neste 32 årene frem til 1924, da Ellis Island ble stengt, hadde over 22 millioner innvandrere latt sin ankomst registrere her. Det er imidlertid viktig å huske på at innvandring til USA også kan ha skjedd både via Canada og andre ankomsthavner. Det er således ikke nødvendigvis alle USA-emigranter som lar seg gjenfinne i Ellis Islands materiale.

For en del år tilbake ble skipsmanifestene fra Ellis Island tilgjengelige og søkbare på Internett i et samarbeid med hjelpere fra Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige («mormonerne»). I tillegg til originalmanifestene, med personopplysningene som finnes der, kan man også finne bilder av alle de ulike emigrantskipene og mye mer. Nettadressen er <<http://www.ellisland.org/>>. Deler av tjenestene på Ellis Island er avgiftsbelagt, men selve søketjenesten og tilgangen til skipsmanifestene

er gratis. Imidlertid må man registrere seg som bruker for å få tilgang til informasjonen. Dette krever at man har en e-postadresse. Dessverre er ikke søkemulighetene like fleksible som dem vi kjenner fra Digitalarkivet. Et godt tips er å velge «Advanced Search» under «Passenger Search» i menyen oppe til venstre. God fantasi er imidlertid heller ikke å forakte; det er slett ikke alltid de tilsynelatende mystiske navneformene fra indekseringene viser seg å dukke opp i originalmanifestene når man vel kommer så langt. Registreringsfeil forekommer her som andre steder.

I tillegg til de offisielle Ellis Island-sidene er det et annet nyttig nettsted som må nevnes i samme åndedrag: På internettsidene til Stephen (Steve) P. Morse fra California med adresse <<http://www.stevemorse.org/>> finnes en rekke søkemotorer utviklet for å supplere Ellis Islands egne søkeformularer. (Det er hele tiden Ellis Islands egen database man søker i, og for å få tittet på treffene man får frem hos Steve Morse, må man logge seg inn på Ellis Island som beskrevet over). Dette kan være til stor hjelp om man har kjørt seg fast.

Hvilke opplysninger man kan få gjennom manifestene fra Ellis Island varierer også noe over tid, men navn, alder, sivilstand, yrke, fødested eller bopel i hjemlandet, avreisedato, ankomstdato, skip, signalement, nærmeste pårørende i Norge, slektning/venn i USA (begge med adresser) samt endelig destinasjon og hvorvidt billett var forhåndskjøpt dit, er noe av informasjonen som ofte gis. Ikke minst kan opplysningene om pårørende som allerede befant seg i USA være av stor interesse og en ledetråd til å finne enda flere slektninger. Vær klar over at mange manifester består av to sider, og at man må bla enten fremover eller bakover i materialet for å finne alle opplysningene som er gitt om en person. Manifestene ble skrevet på løse blader, og iblant kan man derfor finne en tom bakside før man finner den tilhørende forsiden man er ute etter. Av samme årsak er det heller ikke gitt at skipsmanifestets side nummer én kommer før nummer to!

Utvandrer søkingen i praksis

Berit: Jeg regnet med at Johan og Berthe hadde reist fra Oslo eller Kristiania, som det het den gang, og søkte i databasene for denne havnen. Jeg begynte med Johan og søkte på fornavnet. Det kom opp mange tusen Johan-er. Ganske håpløst, tenkte jeg. Larsen er det jo også mange som heter. Jeg søkte heller på kona Stina,

som kanskje ikke hadde så vanlig navn. Det kom opp 327 Stina-er i den ene basen, 355 i den andre og 55 i den tredje. Jeg søkte så på Stina-er med Larsen som etternavn. Da fikk jeg ingen passende treff. Men Stina het jo Andersdatter, så jeg prøvde med etternavn «børjar på» Anders: Bingo i den ene databasen! Der var «Stina Anders.» på 36 år registrert med sin to år eldre mann «Johan Lars. Riserplads». Datteren Elna Lovises navn var skrevet inn som «Elina Johanness.». Hun var tre år gammel. De reiste til Fergus Falls i 1882, står det i papirene. På kartet finner jeg Fergus Falls som en småby i Minnesota.

Berthe Marie har jeg derimot ikke klart å finne. Det er et utall av måter navnet kan være skrevet på. Hun kan godt være i databasene, men jeg ga til slutt opp å lete mer etter henne der.

For å finne Johan og Berthe som immigranter til USA kan jeg ikke bruke Ellis Island-databasen, siden deres registre først starter fra 1892. Spesielt for tidlige emigranter og skip kan nettstedet <http://www.norwayheritage.com/> gi opplysninger, men jeg fant heller ikke noe her. Jeg måtte lete etter dem på andre måter. Da var det Marius kom til unnsetning igjen og hjalp meg i gang med Internett for alvor.

Folketellinger

Marius: En viktig kilde til å finne opplysninger om emigrantene i det nye landet er folketellingene. Føderale folketellinger ble holdt med ti års mellomrom. Tellingen fra 1890 er nesten fullstendig tilintetgjort ved brann, ellers eksisterer tellinger helt tilbake fra 1790 og frem til den siste frigitte fra 1930. 1940-tellingen kommer våren 2012. Det finnes også en del statlige tellinger fra årene i mellom. Både disse og deler av de føderale tellingene kan man være heldig å finne transkribert og tilgjengeliggjort, for eksempel på sidene til et lokalt slektshistorieslag. I Digitalarkivet kan man for eksempel finne databaser over nordmenn i flere av de mest typiske norske innvandringsstatene i 1880-tellingen for USA, men den virkelig store ressursen her er FamilySearch, nettsidene til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige. Tidligere bestod databasene her til stor del av materiale samlet sammen og sendt inn av privatpersoner i eller utenfor kirken gjennom mange år. Kan du garantere at alle slektsforskningskonklusjoner du har trukket er korrekte og feilfrie? Jeg kan det ikke, og det kan selvsagt ikke de personene som har sendt inn

forskningsresultatene sine til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige heller. Opplysningene man finner kan være fantastiske, og akkurat den lille biten som manglet for å komme på sporet av forsvunne slektninger, men må alltid, alltid, alltid sjekkes opp mot originalkildene!

En annen viktig databasetype hos FamilySearch er imidlertid registre til nettopp originalkilder. Det kan være snakk om kirkebøker, folketellinger eller andre kategorier. Her er kvaliteten jevnt over svært god, og når man i de senere år ikke lenger har nøyd seg med bare å legge ut registre, men også publiserer innskannede bilder av kilden, blir dette en enda mer fantastisk ressurs enn tidligere. Skulle noe være feilregistrert, kan du jo bare med et tastetrykk eller to gå inn og selv vurdere hva som faktisk står i det aktuelle dokumentet. I tillegg til registreringer av fødsler, ekteskap, dødsfall med videre for mange stater og områder, er for USAs del også de føderale folketellingene fra 1850 til 1930 tatt inn som egne registreringsprosjekter, men det er foreløpig ikke alle disse prosjektene som er avsluttet. Det er heller ikke i alle tilfeller det ligger ute innskannede bilder av originalkilden. (Her kan for øvrig du selv være med og bidra som indekserer for å få fortgang i arbeidet). Materialet som finnes på FamilySearch er gratis tilgjengelig for alle på nettadressen <www.familysearch.org>.

Om man ikke finner noe av interesse på ovennevnte steder, må man gå til noen av de store kommersielle nettstedene, hvor både søkbare registre og innskannede bilder av de ulike tellingsskjemaene for *alle* år og *hele* USA finnes på ett og samme sted. Et problem er jo at man ofte ikke vet *hvor* i det store landet i vest slektningene havnet. Men med dette er det også stort sett slutt på gratistjenestene...

Et av de best kjente kommersielle nettstedene er nok Ancestry på <www.ancestry.com>. Det kan sies mye om å tegne abonnement på betalingssider, og ikke minst om å si dem opp igjen. Jeg skal imidlertid nøye meg med å oppfordre til å lese alle innmeldingsregler og oppsigelsesprosedyrer nøye før man binder seg, samt ikke hoppe på tilbudene om gratis prøveperioder uten å sette seg inn i hvordan man eventuelt sier opp avtalen, uten å måtte fortsette med et ordinært abonnement. Husk på at det kan være ulik kontaktinformasjon som gjelder - spesielt telefonnumre man skal ringe - avhengig av om man befinner seg i eller utenfor USAs grenser.

Måtene man kan søke på hos Ancestry tar utgangspunkt i et felles søkeskjema for alle baser med mulighet for å fylle inn ulike variabler. Når det gjelder personnavn, kan man velge om man vil gjøre et bokstavrett søk i registrene eller krysse av for soundex-funksjon. Soundex er et system som tar hensyn til at noe kan uttales nokså likt, men staves helt forskjellig. Ved å søke på for eksempel «Hansen» med soundex-funksjon får man også treff på «Hanssen», «Hanson», «Hansson» med videre i tillegg til «Hansen». Den største svakheten ligger i at det kun er (engelsk) *uttale* som ligger til grunn. Dersom to bokstaver *ser* omtrent like ut når de skrives, slik for eksempel n og u kan gjøre, og det derfor er lett for en registrator å feiltolke dersom navnene fra før er ukjente, er soundex-funksjonen til liten hjelp. Man har hos Ancestry ellers mulighet til å skrive inn bare de tre første bokstavene i et navn og avslutte med en asterisk (*) eller erstatte enkeltbokstaver med et spørsmålstegn (?). Dette gir deg mulighet til å søke på alle som har et fornavn som begynner på «Ant» og et etternavn som enten kan være «Larsen» eller «Larson» i én operasjon. Man kan også avgrense søkene ytterligere med variabler som stat, fødested og alder. Vær klar over at oppgitt alder ofte kan være noe for høy eller lav, akkurat som vi er vant til fra norske kilder. Når det gjelder fødested, kan man iblant oppleve at dette ikke er lagt inn i indeksene som et av de søkbare kriteriene, og man får da færre treff enn det man egentlig skulle ha hatt.

I tillegg til de allerede nevnte mulighetene for feilindeksering, er det slett ikke sikkert tellingsføreren har klart å notere seg navnet slik de registrerte personene hadde tenkt. Ofte ser man en overvekt av «amerikaniseringer»: for eksempel «Larson» for «Larsen» uavhengig av hvordan personene selv faktisk skrev navnet sitt. I mange tilfeller ser det dessuten ut til at hvordan en gitt person skrev seg kom an på sammenhengen; mens man i brev til gamlelandet fremdeles skrev navnet sitt som man hadde gjort det der, brukte man en annen og mer engelskklingende variant i det amerikanske dagliglivet.

Folketellingssøkingen i praksis

Berit: Jeg visste nå fra emigrantprotokollen at Johan og Stina hadde tenkt seg til Fergus Falls i Minnesota. Jeg visste også at de kalte seg for Larsen i de gamle amerikabrevene, og at familien bodde i Stanwood i staten Washington først

på 1900-tallet. Altså måtte de ha reist videre vestover etter ankomst. Berthe derimot, hadde jeg fortsatt lite opplysninger om. Hun bor i Vining i Minnesota på begynnelsen av 1900-tallet, men etternavnet hennes kjenner jeg ikke.

Jeg hadde ikke selv tilgang til folketellingene i USA via en betalingstjeneste, men Marius var behjelpelig med sitt abonnement hos Ancestry og deres registreringer på Internett. Det var spennende! Får jeg flere emigranter å forske på, må jeg vurdere å tegne abonnement selv, for dette var et godt verktøy. Hos Ancestry har man mulighet til å søke i alle databaser på én gang, men dette kan fort bli stort og uoversiktlig. Spesielt om navnene er vanlige. Etter å ha fått hjelp med pålogging med brukernavn og passord, valgte jeg derfor først å søke i 1920-tellingen.

Dette fant jeg etter hvert ut at var Luie og Emma Larson som unge (foto utlånt av Berit Garsrud).

Jeg søkte på etternavnet «Larsen» med soundex i staten Washington. Det kom opp over 1.200 personer. Fra brevene visste jeg at Johan var død før 1920. Sønnen het Ludvig, men dette var nok et for norsk klingende navn i Amerika, tenkte jeg, og søkte i stedet på først «Loi*» og deretter «Lui*». Jeg fikk ett treff på Luie Larson: Estimated Birth Year abt 1883, Birthplace: Minnesota, Race: White, State: Washington, County: Snohomish, Township:

Cedarhome. Det var lenke til den innskannede siden, og der fant jeg dem alle sammen. Etternavnet var skrevet inn som «Larson» i originalen. Luie var *head* og 37 år, Emma I. var *wife* og 32 år, Arthur E. var *son* og 7 år, Violet O. var *daughter* og 5 år, Wilfred D. var *son* og 2 år, og Stina var *mother*, 77 år og *widow*. Jeg fikk opplysninger om hvor de forskjellige var født, hvor foreldrene var født og hvilket språk de snakket. Stina snakket svensk, var født i Sverige og hadde svenske foreldre. Luie snakket engelsk, var født i Minnesota og hadde svensk mor og norsk far. Dette passet godt alt sammen. Og på kartet ser jeg at Stanwood også ligger i Snohomish County.

Så ville jeg prøve å finne dem igjen i 1930-tellingen. Da fant jeg ikke noen «Lui*» «Larson» med soundex i indeksen, men nå visste jeg hvor de bodde. Jeg søkte på «Larson» med soundex på i staten Washington, Snohomish County og Cedarhome Township. Da fikk jeg 17 treff, og her kom de opp: Louise Larson *head* og 48 år, Emma L. Larson *wife* 42 år, Arthur E. Larson *son* 17 år, Violet O. Larson *daughter* 15 år og Wilfred D. Larson *son* 12 år. Når jeg så på den innskannede siden, stemte ikke indeksen helt med originalen: «Louise Larson» i indeksen var egentlig «Louies Larson» i originalen. «Emma L.» var «Emma I.» i originalen, akkurat som i 1920-tellingen.

Nå var det tid for å gi seg i kast med 1910-tellingen på omtrent samme måte. Her var John Larson *head* og 65 år gammel, Stina (eller Stena som det stod i indekseringen) *wife* og 67 år, og Luie var *son* og 27 år. I tillegg til fødested, hvor foreldrene var født og hvilket språk de snakket, fantes det også en rubrikk for hvor mange barn en mor hadde født og hvor mange av dem som fremdeles levde på tellingstidspunktet. Stina Larson hadde født fire barn, hvorav kun ett var i live.

Jeg lette etter familien til Johan Larsen på samme måte i 1900-tellingen, men fant dem ikke i første omgang. Søsteren Berthe nyttet det derimot ikke å søke på i det hele tatt. Uten etternavnet hennes ble det alt for vanskelig.

Letingen fortsetter, men med et nytt utgangspunkt. Dødsfallsoversikter

Marius: Enn så lenge har vi beveget oss fra fortid mot nåtid i denne artikkelen, men som i all annen slektsgranskning kan det også i emigrantforskningen hende at man må bytte fokus. I mange tilfeller har man ikke bare opplysninger om førstegenerasjonens innvandrere, men

kjenner også litt deres etterkommere. Kjenner man ikke etternavnet en utvandret kvinnelig slektning fikk etter at hun giftet seg i USA, da er det ofte ganske håpløst å begynne å lete etter nettopp henne, men kanskje vet man i stedet hva hennes barnebarn kalte seg...

Som kjent har man i USA et helt annet pensjons- og forsikringssystem enn det norske. Dette kommer faktisk oss slektsforskere til gode! I Social Security Death Index, gjerne forkortet SSDI, finnes opplysninger om blant annet navn, registreringsnummer (som i USA fungerer som et slags personnummer), fødselsdato, dødsdato (tidligere bare -måned og -år) samt siste bopel og i hvilken stat registreringen opprinnelig ble gjort for en rekke amerikanere. Særlig fra 1960/70-tallet og fremover er dekningen god, men også en del eldre innføringer finnes. SSDI er tilgjengelig på Internett gjennom flere ulike nettsteder. Man finner således opplysningene blant annet gjennom Ancestry, FamilySearch og hos Rootsweb på <<http://www.rootsweb.ancestry.com/>>.

For å finne så vel de ulike adressene til SSDI som andre nyttige nettsteder kan varmt anbefales den såkalte Cyndi's List. Adressen hit er <<http://www.cyndislist.com/>>. Dette nettstedet er en avansert lenkeliste med pekere til en rekke slektsforskningsrelaterede sider på Internett ordnet etter tema.

Ved siden av SSDI finnes det for en del stater også dataregistrerte databaser med dødsfall, og mange er gratis. Både California, Minnesota og Illinois har slike, for å nevne noen. Man kan også finne oversikter over fødsler og vielser. Cyndi's List er en grei måte å skaffe seg oversikt på. Etter hvert ligger som nevnt mange slike databaser ute hos FamilySearch, og vi finner også en mengde av dem hos Ancestry. Legg merke til at samme database kan ligge ute på ulike nettsteder, både på betalingssider og gratis tilgjengelige nettsider. Også ulike slektshistoriske foreninger eller andre kan ha registrert og lagt ut materiale fra nettopp sitt nedslagsfelt. For å finne frem til alt dette kan man, i tillegg til å bruke Cyndi's List, også forsøke å søke på noen velvalgte ord eller fraser via en av de vanlige søkemotorene. Det er mange å velge mellom, men selv havner jeg ofte hos Google på <<http://www.google.no/>>. Husk på at når flere ord skrives etter hverandre får man opp treff på nettsider som inneholder dem alle, men i vilkårlig rekkefølge. En frase satt innenfor «sitattegn» gir derimot kun treff dersom ordene gjenfinnes i eksakt denne

rekkefølgen. Dette betyr i klartekst at et søk hos Google etter *Barnes County North Dakota* ikke gir deg samme tilslag som om du søker etter «*Barnes County*» «*North Dakota*».

Hvordan finne igjen familien til Berthe?

Berit: For å finne Berthe og slekten hennes måtte jeg altså forske nærmere nåtid. Det vil si prøve å finne ut mer om barnebarna til Berthe og deres pikenavn. Jeg kjente til Gene Malmgren og Mildred Sullivan, men begge var gift og hadde trolig ikke beholdt sine opprinnelige etternavn. Siden julebrevene sluttet å komme på 1990-tallet, er det mest trolig at de to barnebarna til Berthe er døde i dag. Dette ville jeg nå prøve å få bekreftet, selv om vi ikke hadde kontakt med gjenlevende slektninger.

På Rootsweb kommer det opp en søkeside til SSDI. Jeg søkte på navnene jeg hadde og fant først Geneva Malmgren (født 6. mars 1910, død 5. juli 1996) med siste bopel i Fargo, Cass County, North Dakota, og deretter Mildred Sullivan (født 29. april 1915, død 1. februar 1999) med siste bopel i Minot, Ward County, North Dakota. Dette passet perfekt! Jeg fant også John og Stina sitt barnebarn Violet Mjoen (født 15. juli 1914, død 28. juni 1996) med bopel i Woodinville, King County, Washington.

Nå hadde jeg plutselig mange nye opplysninger om barnebarna til Berthe og Johan. Når de var født, når de døde og ikke minst hvor de da hadde bodd. Men de opprinnelige etternavnene til Gene og Mildred visste jeg fortsatt ikke. Det *måtte* jeg få tak i: Det kunne jo hende kusinenes pikenavn var det samme som Berthes etternavn som gift!

Dødsannonser og gode hjelpere

Marius: Hvordan går man så videre, når man har klart å lokalisere sine slektingers dødsdato og -sted? Det er mot avgift mulig å bestille kopier av skjemaene som måtte utfylles for å få et sosialforsikringsnummer. Disse vil gi mange flere opplysninger om vedkommende enn det oversikten SSDI gjør, men koster relativt mye. Et annet tips er å forsøke få tak i vedkommendes dødsannonse, eller *obituary* som det heter på engelsk, fra en lokal avis. Dødsannonse er for øvrig ikke en helt treffende oversettelse. En amerikansk «obit», som det gjerne forkortes, er utformet som en notis med løpende tekst og gir i mange tilfeller detaljert informasjon om avdødes liv og levnet. I tillegg oppgis gjerne fullt navn og bosted på de nærmeste pårørende. Begrepet defineres dessuten videre enn hva vi er

vant til. Ikke sjelden får vi navn både på ektefelle, barn, svigerbarn og barnebarn, søsken med sine respektive, nieser og nevøer. Alt dette er jo vel og bra, men hvordan får man tak i en *obituary*?

På Internett finnes, i tillegg til lister over profesjonelle oppdragsforskere som mot betaling utfører arbeidet for deg, også mange oversikter over hjelpere som enten gratis eller til selvkostpris utfører konkrete oppgaver av enklere karakter. Det kan være oppslag i aviser eller folketellinger, fotografering av gravstener, kopiering av dødsattester og så videre. Et slikt sted er Random Acts of Genealogical Kindness på <<http://www.raogk.com/>>. Når det gjelder dødsannonser må også nevnes Rootswebs Obituary Lookup Volunteers på <<http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~obit/>>.

På disse sidene kan en på stats- og deretter county-nivå gå inn og lete etter frivillige som gjør oppslag i lokalaviser for det området man er ute etter. Noen ganger kommer svaret i form av en fotokopi i posten, andre ganger som et innskannet bilde med e-post eller en avskrift. Er du usikker på hvilket county ditt område tilhører finnes en god søkemotor, USA County Lookup, som forteller deg dette på samme nettside. Ellers gir også Cyndi's List en detaljert oversikt over ulike typer av frivillige og de oppslagstypene de er villige til å utføre. Husk å gi så detaljert og konkret informasjon som mulig, og respekter eventuelle begrensninger som settes. Dette er mennesker som bruker sin fritid på å hjelpe andre, så en liten takk i form av en e-post når opplysningene har kommet vel frem skader heller ikke.

Berit får et gjennombrudd

Berit: Gene og Mildred bodde som nevnt begge i North Dakota: Gene i Fargo og Mildred i Minot. Jeg fant en frivillig hjelper hos Rootsweb som dekket Fargo. Alice i North Dakota ble min hjelper. Jeg sendte en forespørsel om et «Obituary Search» på Geneva (Gene) Malmgren med opplysninger om når hun var født, død og hvor hun bodde da hun døde. Jeg fikk svar etter få dager.

Alice ville gjerne hjelpe meg! Hun lurte på om jeg ville ha svaret per e-mail eller som brev i posten. Jeg valgte det første, og etter en uke kom mailen fra Alice med Geneva Malmgrens obituary skannet inn fra avisen og sendt med som et bildevedlegg. Gene var født Lindrud! Da jeg spurte min mor, far og tante om Berthe

kunne hete Lindrud, sa de alle at dette lød kjent: «Ja, dét het hun nok!»

Geneva Emily Malmgren
Fargo
Geneva Emily Malmgren, 86, 1110 3rd St. N., Fargo, died Friday, July 5, 1996, in her home.
Geneva Lindrud was born March 6, 1910, in Almora, Minn., where she grew up and attended school. On Jan. 2, 1932, she married Almer Malmgren in Almora. They lived in Hillsboro, N.D., and Fargo. She worked with the Lindrud Variety Store, Carrington, N.D., and at other family store locations for 35 years.
She is survived by a brother, Bernie, Moorhead; and a sister, Ethel Welter, Moorhead.
Visitation: Today from 4 to 6:30 in Ivers-Landblom Funeral Home, Fargo, and one hour before the funeral in the church.
Funeral: Wednesday at 10 in St. Mark's Lutheran Church, Fargo.
Burial: Swedish Lutheran Cemetery, Parkers Prairie, Minn.

Det var dessverre ingen frivillige hjelpere som dekket området der Mildred Sullivan hadde bodd, men jeg spurte Alice, og hun anbefalte meg å ta kontakt med State Historical Society of North Dakota. Disse har nettadressen <<http://history.nd.gov/>>, og for en liten sum trodde hun sikkert de kunne hjelpe meg. Jeg skrev ut og fylte i et spørreskjema som lå ute på deres hjemmeside, og sendte med \$5 i en konvolutt. Etter kort tid fikk jeg hyggelig svar i posten med kopi av Mildreds dødsannonse. Mildred var født Linrud. Hennes foreldre var Olai og Sena Linrud. Gene og Mildred hadde altså det opprinnelige etternavnet sitt stavet på to forskjellige måter - Lindrud og Linrud.

Jeg fant òg en frivillig hjelper i Washington som hjalp meg å finne dødsannonsen til Violet Mjoen. Yvonne, som hun het, ville heller ikke ha noen betaling i form av penger. En takk for hjelpen satte hun derimot stor pris på.

Å finne de nålevende slektningene

Marius: Så sitter man der til sist med navn og bosted på nålevende fire- eller femmenninger i USA. Et godt utgangspunkt for videre undersøkelser er rett og slett telefonkatalogen. På Switchboard White Pages på <<http://www.switchboard.com/>> kan man være heldig og finne både en adresse og i hvert fall et telefonnummer til personen man er ute etter. Nettstedet US Search er i utgangspunktet en betalingstjeneste, men via startsidene <<http://www.ussearch.com/consumer/index.jsp>> kommer en persons navn, hjemby, stat og alder frem helt gratis. Til en viss grad oppgis også

navn på relaterte personer. Alt dette kan være til god hjelp for å bekrefte eller avkrefte om man har funnet frem til rett menneske.

Ellers er det alltid smart å se hvilke treff man får ved å søke etter et navn på de forskjellige søkemotorene. Google er alt nevnt, men prøv gjerne ut flere forskjellige. Det er ikke alltid treffene blir nøyaktig de samme! En oversikt over et uttall av søkemotorer finner du ved å gå inn på <http://www.startsiden.no/> og deretter velge nettopp «Søkemotorer» fra den alfabetiske oversikten.

«Fram og tilbake, fram og tilbake»

Berit: Så hadde jeg endelig Berthes etternavn som gift, og på kjøpet dessuten mange navn på «nye» familiemedlemmer nevnt i alle dødsannonsene. Nå ville jeg prøve å finne flere slektninger! Først så jeg igjen på registrerte dødsfall i SSDI, og søkte nå på alle med etternavn Lindrud eller Linrud. Det viste seg at dette ikke var noen vanlige navn i USA. Jeg fikk rundt 20 treff. Jeg regnet med at mange av Lindrud og Linrud-ene var slektninger.

Berthe hadde jo bodd i Vining i Minnesota. Marius fortalte at alle dødsfall i Minnesota fra 1904 til 2001 var registrert og lå ute på nettsidene til Minnesota Historical Society med adressen <http://people.mnhs.org/dci/>. Jeg søkte på etternavnet Lindrud og Linrud også i denne databasen. Her fikk jeg 32 treff på Lindrud og 6 treff på Linrud. Blant disse var det også trolig en del slektninger, og nå hadde jeg uansett mange flere navn, steder og datoer å forske videre på.

Med kunnskap om Berthes etternavn som gift kunne jeg også lete etter henne i folketellingene. Det var spennende og strevsomt. Jeg fant Vining på kartet. Stedet lå i Nidaros Township i Otter Tail County, Minnesota. Når jeg søkte på Lindrud og Linrud i indeksene for 1920- og 1930-tellingene hos Ancestry, fikk jeg tilsynelatende ingen treff på min Berthe. Det var nedslående. Jeg prøvde mange ulike skrivemåter, men stadig like resultatløst.

Jeg begynte i stedet å bla i de innskannede tellingsbøkene for 1920, litt på lykke og fromme egentlig. Da var det jeg kom til å se på en tellingsbok i nabotownshipen Folden, også dette i Otter Tail County. Og da fant jeg Berthe og hennes familie. Det var helt tilfeldig. Vining strakk seg tydeligvis over grensene, og hun var oppført som «Mary Lindrud». Nå fant jeg Berthe igjen i alle tellingene, selv om indekseringen av etternavnet kunne være helt gal, og hun

iblant brukte varianter av andrenavnet Marie i stedet for førsteavnet Berthe. Nå visste jeg hvor hun bodde! I folketellingen for 1900 fant jeg «Marije» sammen med mannen «Martin» (Martinus) og barna John, Lai, Oscar, Ole, Inga og Martin. Etternavnet var skrevet inn som «Lindru» i tellingen. Her står det også at Berthe har født seks barn og at alle seks er i live - en bekreftelse på hva jeg allerede hadde hørt. I 1910 var eldstesønnen John flyttet ut. De var da skrevet inn som «Linrud».

I 1920 var det kun «Mary», som det altså står i denne kilden, og sønnene Ole og Martin som bodde sammen. Mannen var død. Datteren Inga og sønnene Lai og Oscar var flyttet hjemmefra. Jeg fant John og Oscar med familier i Elmo i Otter Tail. I 1930 fant jeg etter en del leting Berthe igjen i Elmo Township. Da bodde hun sammen med sønnen Ole. Etternavnet var skrevet inn som «Lindrud» i tellingen selv om det var registrert som «Lindend» i indeksen hos Ancestry. Da hjelper det lite med soundex-funksjoner! John og Oscar bodde også i Elmo med sine familier i 1930. Martin var å finne på morens gamle adresse i Folden med sin kone. Da manglet jeg bare barna Lai (Loi) og Inga!

Fra amerikabrevene visste jeg at Loi og Inga bodde langt unna Berthes hjem i Vining. Fra dødsannonse til Mildred Sullivan hadde jeg fått greie på hennes foreldres navn, Olai og Sena Linrud. Olai måtte være den tidligere omtalte Loi eller Lai. Jeg fant Olai og familien igjen i folketellingen i 1920 og 1930 i North Prairie Township i McHenry County i North Dakota. Inga var trolig gift, og jeg visste ikke det nye etternavnet hennes. Det var tilfellet Berthe om igjen, men nå hadde jeg i hvert fall etternavnene Lindrud og Linrud å forske på. Dette var altså ikke noe vanlige etternavn i USA, om man skulle tro SSDI og andre oversikter. Jeg prøvde derfor begge variantene i søkemotoren Google. Jeg fikk opp mange interessante treff og avgrenset søkene med for eksempel ordet cemetery, frasen «North Dakota» og så videre i tillegg til navnet. Tilfeldigvis kom jeg over nettsidene til McHenry County Archives på

<http://www.usgwarchives.org/nd/mchenry/mchenry.htm>.

Her var det flere søkemuligheter. Kirkegårdene var listet opp, og folketellingene var skannet inn og lå ute for både 1900, 1910, 1920 og 1930. Det var ingen indeksering til disse folketellingsbildene, men med god tid kunne man bla seg fram i tellingsbøkene helt gratis, uten å betale noe abonnement.

På et annet søketreff ble jeg ledet til en internettside med frivillige hjelpere, den allerede nevnte Random Acts of Genealogical Kindness. Jeg fikk her tak i en frivillig hjelper i North Dakota; Lila Kaylor fant familien Olai Linrud i en lokal historiebok og sendte meg kopi av dette. Der fikk jeg mye slektshistorie. I tillegg skrev hun opp navn, adresse og telefonnumre på to nålevende Linrud-er som bodde i samme område. Hun skrev at Larry og Lyle Linrud var brødre. Hun visste ikke foreldrenes navn, men hun var nesten sikker på at brødrene var Olais barnebarn. Det var litt av en frivillig hjelper! Nå var det bare å ta kontakt!

Firmenningene

Berit: Jeg turde ikke å ringe. Men jeg skrev to lange, liktlydende brev til begge brødrene hvor jeg forklarte hvem jeg var, hvordan jeg hadde fått tak i navnene deres og kort om hva jeg forsket på. Jeg lurte på om Larry og Lyle var slektninger til Berthe. Det var spennende, og etter en stund fikk jeg en e-mail fra Lyle Linrud. Olai og Sena var ganske riktig hans beste-foreldre, og Berthe hans oldemor. Så skriver han at han har videresendt brevet fra meg til sin kusine Marion Kolb. Hun er datteren til Mildred Sullivan og har mye mer greie på slekta, mener Lyle. Jeg får svar fra Marion som forteller at hun var i Norge i 1970 sammen med familien sin og foreldrene sine. Hun må ha vært på besøk både hjemme hos oss og hos min tante Johanne, men jeg kan ikke huske henne. Marion sender på sin side brevet mitt videre til en annen kusine, JoAnn Linrud. Jeg har fått masse opplysninger fra JoAnn, som også er svært interessert i slektsforskning. Hun har vært i Norge flere ganger for å lete etter oldefar Martinus sine røtter. Nå har hun også lyst til å se mer på oldemor Berthes opphav. Kanskje kommer hun på norgesbesøk til sommeren...?

Oppsummering etter bruk av Internett

Berit: Det har ikke vært noen strak vei på Internett for å finne slektningene mine i USA. Jeg måtte gå fram og tilbake både i tid og mellom ulike søkemotorer og databaser. Jeg har vært hit og dit i dødsfallsregistreringer, SSDI, folketellingene hos Ancestry og lister med frivillige hjelpere. Sittet sene kveldstimer med ordbok, skrevet e-mailer, sendt brev og fått tak i dødsannonser.

Johan og Stina bruker etternavnet «Larson» i Amerika. Hun har født fire barn, men det er

kun sønnen Luie som vokser opp. Han gifter seg med Emma. De får tre barn; Arthur E., Violet O. (som var i Norge da jeg var lita jente) og Wilfred D. Alle er døde i dag. Jeg har fått dødsannonse til Johan og Stinas tre barn. Her har jeg opplysninger om ektefeller, barn og barnebarn. Men jeg har ikke hatt kontakt med noen av Johan og Stinas oldebarn enda. Jeg har mange navn, og må nå prøve å finne igjen noen av firmenningene mine i telefonkatalogen. Så får tiden vise hva resultatet blir.

Berthe føder sitt første barn John i 1884 i Minnesota. Hun kommer trolig over til Amerika fra Norge samme år. Så gifter hun seg med Martinus Lindrud eller Linrud. De får barna Lai (Olai), Oscar, Ole, Inga og Martin. Berthe har født seks barn, og alle vokser opp. Jeg har fått kontakt med tre av Berthes oldebarn. Av den ene firmenningen min har jeg fått masse slektsopplysninger om alle Berthes øvrige barn, svigerbarn, barnebarn og mange oldebarn. Noe av denne informasjonen har jeg også fått bekreftet gjennom andre kilder.

Søsknene Johan og Berthe fra Rødenes, Eidsberg og Trøgstad emigrerte til Amerika i 1880-årene. Det er helt utrolig hva jeg har funnet ut om dem, deres familier og etterkommere etter at jeg tok i bruk Internett. Jeg har fortsatt mye å utforske, men synes jeg har kommet godt i gang!

Epilog

Berit: Hva som siden skjedde er egentlig en helt annen historie, men jeg kan jo nevne at JoAnn Linrud ikke har vært på ett, men på flere norgesbesøk. Og selv har jeg stått og tittet ut over prærien i Minnesota fra den samme verandaen hvor Berthe ble fotografert som 92-åring med sønnen Martin.

Artikkelforfatter Berit Garsrud på Berthe Marie Linruds gamle veranda i Minnesota (foto utlånt av Berit Garsrud).

Utvandrerhistorie fra Ådal

Henrik Nitter Johnsen Ohnstad

HENRIK NITTER JOHNSEN OHNSTAD ble født 1827 i Aurland i Sogn. Han kom til Ådal i 1857, giftet seg og bosatte seg der. Noen år etter at hustruen døde, utvandret han til Walsh County i Nord-Dakota sammen med sine åtte barn. Der opplevde han sammen med familien mye vondt, samtidig som han var en viktig person i den norske kolonien i dette området.

Av Nils Elsrud

Foreldrene til Henrik var John Ronaldsen Ohnstad (1785-1845), gift 1815 med Live Ellingsdatter Sørum (1794-1874) fra Sør-Aurdal. Henrik var den yngste i en barneflokk på seks, og valgte vel derfor å forlate hjembygda Aurland.

I ministerialboken står det 1. april 1857 innført under innflyttede for Vikar sogn: Henrik Nitter Ohnstad, 30 år gammel, fra Aurland prestegjeld i Bergen stift, kom til Ådalen for å forvalte *Wiger* gård. Han har en attest med seg utstedt 5. juni 1857, og har oppholdssted på gården Elsrud.

Henrik giftet seg 6. desember 1857 i Vikar kirke med INGER THORS DATTER ELSRUD, født 18. mars 1836 på Søndre Elsrud og døpt 29. mai i Vikar kirke. Hun var datter av THORE GUDBRANDSEN ELSRUD (1800-1890) og GJERTRUD OLS DATTER ELSRUD (1806-1889). Hun ble konfirmert 26. september 1852 i Vikar kirke.

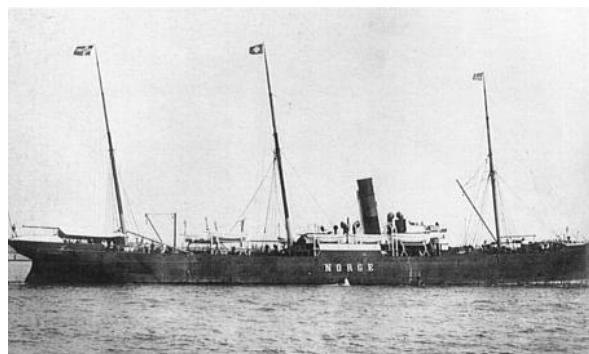
Inger og Henrik overtok Søndre Elsrud i 1858 etter Ingers foreldre for 1600 spesiedaler samt livøre til foreldrene. Ved folketellingen i 1865 oppføres familien på Søndre Elsrud som gårdbrukere og selveiere. De har to hester, 12 store kveg, 12 får, 29 geiter og to svin. De dyrker bygg, blandkorn og poteter.

Inger døde 29. desember 1873 på Søndre Elsrud, og ble gravlagt 16. januar 1874 i Vikar kirke. I 1879 solgte Henrik gården til Rasmus Pedersen Piltingsrud og Torgrim Eriksen Holte for 8080 kroner.

Over Atlanteren

Tre år etter forlot Henrik Ådalen sammen med sine åtte barn. De reiste over til Amerika med

båten *SS Thingvalla*, som la ut 21. september 1882, og familien betalte 1300 kroner inkludert bagasjen. Det er oppgitt at Henrik hadde med seg 1000 kroner i kontanter da de dro fra Kristiania. De ankom New York 9. oktober etter først å ha vært innom København.

*Thingvalla*¹ ble bygd av Burmeister & Wain i København. Båten ble sjøsatt i oktober 1874, og var på sin ferd utsatt for flere uhell. I august 1888 kolliderte skipet med *SS Geiser* like ved Sable Island på Newfoundland. Mer enn hundre personer fra *Geiser* omkom da den gikk ned, men *Thingvalla* holdt seg flytende, og ingen omkom. Båten ble reparert, men ved en av overfartene til New York i 1890 kolliderte skipet med et isfjell og rev opp store deler av skroget. De klarte allikevel å komme seg til havn i New York uten at noen av passasjerene mistet livet.

¹ Mer om *SS Thingvallas* historie kan leses her:
<http://www.theshipslist.com/ships/Wrecks/Thingvalla.htm>

Til Nord-Dakota

Reisemålet for familien Ohnstad var Albert Lea i Minnesota, som fra før hadde en stor norsk koloni, deriblant mange fra Ringeriks-distriktet. Vel fremme i Albert Lea bosatte de seg hos familien Høidal og bodde der gjennom vinteren. Henrik kjente familien fra Norge. Våren 1883 fortsatte de videre til Nord-Dakota.

Familien tok land i Kinloss og Silvestra Townships.² Noe av dette landet har siden den gang tilhørt familien, først sønnen Elling og siden hans døtre. Det sies at den våren de ankom var indianerne familiens nærmeste naboer i vest. I øst var det derimot flere nybyggere innen fem miles fra Ohnstad torvhus.

På bildene ser vi Henrik Ohnstads torvhus i Fairdale, Nord-Dakota. Bildet er tatt i 1932, og det er sønnen Elling som har overtatt huset. Dette er et typisk hus for mange av nybyggerne. Som vi ser, er det satt opp gardiner på vinduene inne, og det ligger duk på det lille runde bordet. Sengen har et lappeteppe, og det er hengt opp en kalender og bilder på veggen.

² *Walsh Heritage, ND Volume 2* har en biografi om familien Ohnstad fra side 912.

Dette gir en god og varm atmosfære som nok også tar vare på minnene fra gamlelandet.

Henrik Ohnstad er blitt beskrevet som en bredskuldret, robust, koselig, andektig kristen mann. Han var godt kjent blant bosetterne der han bodde, og kjente mange av innvandrerne som hadde kommet fra Norge. I de påfølgende årene kom han til å innse at "muligheter" ofte ble omgjort til tragedier, og ved minst en anledning skal han ha sagt at han kanskje gjorde galt i å bringe sine elskede barn til den nådeløse prærien.

Pionerfamilien til Henrik ble rammet av flere tragedier. Først ble to døtre rammet av tyfus: Gjertrud døde i 1885, bare 25 år gammel, og Lise i 1887, 29 år gammel. Sønnen Thorvald døde 9. mars 1892 i en voldsom snøstorm sammen med sin kone Kari og deres yngste sønn Kittel. De hadde også sønnen Henrik som vi finner hjemme hos bestefaren ved folketellingen i 1900, 15 år gammel.

Et familiegravsted i Fairdale, Walsh County

Henrik Ohnstad og hans familie satte preg på den tidligste historien i Kinloss og Silvestra Townships. Som en mann med sterk tro spilte Henrik en viktig rolle ved etableringen av St. Stephanus, Hitterdal og Aadalen kirkesogn, og det var han som foreslo at Aadalen Church i Fairdale skulle være oppkalt etter den kjære bygda i Norge. Mange av medlemmene i kirken hadde kommet fra Ådal.

Ifølge folketellingen i 1900 bodde Henrik i Kinloss og Silvestra Townships sammen med sønnene Elling og John samt datteren Karoline, som kalles Oline og er feilaktig oppgitt født i 1876. Som tidligere nevnt bodde også barnebarnet Henrik hjemme hos familien.

Henrik Ohnstad døde i april 1902 i en alder av 75 år. Sønnene John og Elling fortsatte å bo i Fairdale-området resten av livet.

Siden det ikke fantes kirke eller kirkegårder da de første medlemmene av familien døde, ble de begravd like ved familiens torvhus. Senere ble det satt opp et gjerde rundt dette gravstedet, som ble etablert for familien Ohnstad med Henrik, Thorvald, hans kone og sønn. Henriks barn Gjertrud, Lise, Roggine, Karoline og Elling, samt hans kone Kjerstine og datter Signe, er også gravlagt der.

Selv om det skjedde mange uventede dødsfall, og mange av barna ikke har etterkommere, finnes det i dag en stor familie i USA som

stammer fra disse pionerene som reiste ut for 130 år siden.

Barn av Henrik og Inger (samtlige emigrerte 21. september 1882 sammen med familien til Amerika):

1. THORVALD HENRIKSEN OHNSTAD, født 16. juli 1857 på Søndre Elsrud og døpt 5. desember i Vikar kirke. Ved folketellingene i 1865 og 1875 ser vi at han bor hjemme som hjelper på farens gård. I Amerika gifter han seg 11. april 1883 med Kari Bag-

lie. De kom sammen med sønnen Kittel ut for en kraftig snøstorm 9. mars 1892, og døde i den. De ligger alle på familiens gravsted.

Barn:

- a. Henrik Nitter Ohnstad, født 6. september 1885.
- b. Kittel Ohnstad, født 30. september 1886, død 9. mars 1892.

The image shows two historical documents from Custer County, Montana. The left document is a 'REGISTRATION CARD' for Henrik Nitter Ohnstad, dated Sept 6, 1882. The right document is a '25-1-7-C REGISTRAR'S REPORT' for the same person, dated Sept 12, 1882. Both documents are signed by J. H. Straiton, Registrar.

Registreringskort fra første verdens-
krig, Custer County, Montana. Kilde: Ancestry.com.

Thorvald
Ohnstad

2. LISE HENRIKSDATTER OHNSTAD, født 6. januar 1859 på Søndre Elsrud og døpt 6. mars i Vikar kirke. Hun bodde hjemme ved folketellingene i 1865 og 1875. Hun døde

9. april 1887 av tyfus, og ligger begravd på familiekirkegården.

3. GJERTRUD HENRIKSDATTER OHNSTAD, født 6. august 1860 på Søndre Elsrud og døpt 16. september i Vikar kirke. Hun døde i september 1885 av tyfus, og ligger på familiekirkegården.
4. ROGGINE HENRIKSDATTER OHNSTAD, født 15. juli 1862 på Søndre Elsrud og døpt 28. september i Vikar kirke. Ved emigrasjonen kalles hun Gina. Hun døde 2. mars 1931 i Grand Forks, Nord-Dakota, og ligger på familiekirkegården.
5. JOHN HENRIKSEN OHNSTAD, født 27. juli 1864 på Søndre Elsrud og døpt 16. oktober. Ved folketellingen i 1910 bor han i Silves-

tra. Gift med KARI KJØRNÆS, født 2. september 1889 på Rå i Norderhov og døpt 25. desember i Norderhov kirke, datter av OLAUS OLSEN KJØRNÆS (1858-1904) og KERSTINE MARGRETHE FLOM (1861-1925). Ved folketellingen i 1920 bor de i Walsh med to barn. John dør 29. januar 1944 i Bremerton, Kitsap, Washington, mens Kari dør i 1942 i Grafton, Nord-Dakota.

Barn:

- a. Kjerstin Margaret Ohnstad, født 1912.
- b. Ingrid Elsrud Ohnstad, født 1915.

6. ELLING HENRIKSEN OHNSTAD, født 12. april 1866 på Søndre Elsrud og døpt 10. mai i Vikar kirke. Død 8. mai 1869 på Søndre Elsrud og gravlegges 21. mai i Vikar kirke.

7. EDVARD HENRIKSEN OHNSTAD, født 10. mai 1868 på Søndre Elsrud og døpt 14. juni i Vikar kirke. Gift 10. september 1898 med CHRISTINA LOVEN VANGEN, født 1870. De bosatte seg i Lindsay, Minnesota. Tragediene fortsatte å ramme familien da Christina i 1903 døde av brannsårene hun fikk ved at en parafinlampe tippet over, og det tok fyr i klærne hennes. Dette skjedde en kveld mens hun satt hjemme og spilte piano.

Edvard giftet seg igjen med THORA MELHUS, født 1870. De bodde i Polk, Minnesota, hvor alle barna er født. Edvard døde 27. mai 1928 i McIntosh, Polk, og Thora i 1950.

Edvard og Christinas barn:

- a. Leonard Ohnstad, født 1900.
- b. Alma Ohnstad, født 5. februar 1903 og død i juli 1986.

Edvard og Thoras barn:

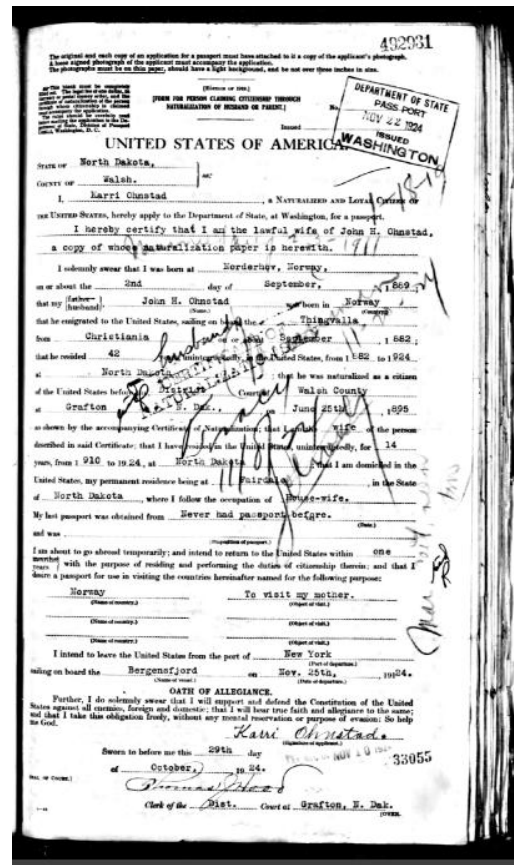
- c. Christina Ohnstad, født 1905, død 1990.
- d. Peter Ohnstad, født 1910.
- e. Thelma Ohnstad, født 1914.

8. ELLING HENRIKSEN OHNSTAD, født 3. oktober 1870 på Søndre Elsrud og døpt 19. mars 1871 i Vikar kirke. Gift med Kjerstine Marie Underdal fra Underdal i Sogn. Han overtok farens hjem, og bodde der i hele sitt liv. Han var den siste gjenlevende av de opprinnelige Ohnstad-pionerene da han 24. juli 1958 døde i sitt hjem. Kjerstine

døde i 1971. De ligger begge på familiekirkegården.

Barn:

- a. Inger (eller Inga) Ohnstad, født 1910, død 1999.
- b. Kisa Ohnstad, født 29. september 1910, død 7. desember 1988.
- c. Signe Ohnstad, født 1912, død 1917.
- d. Gerd Ohnstad, født 1914.
- e. Helny Sofie Nitter Ohnstad, født 1920.
- f. Edna Mildred Ohnstad.

US Passport 1924 for Kari Ohnstad da hun reiste hjem til Norge for å besøke sin mor.

9. KAROLINE HENRIKSDATTER OHNSTAD, født 2. april 1873 på Søndre Elsrud og døpt 22. mai 1873 i Vikar kirke. Ved emigrasjonen kalles hun Lina og er fem år gammel, men fremme i New York er navnet rettet til Karoline. Hun kalles Oline i folketellingen 1900 og oppgis født i 1876. Hun døde i 1928, og ligger på familiekirkegården.

Aadalen Church

Aadalen Church ble bygd en mile syd for Fairdale i Nord-Dakota. De første innvandrerne kom til denne delen av Walsh County i 1883. Henrik Ohnstad, som samme år hadde utvandret, var en av de første bosetterne. Han var aktiv i å få en menighet organisert, og i 1886 ble Aadalen menighet offisielt etablert. Før dette hadde bosetterne hatt gudstjenester etter behov av pastor I. J. Lønne, som bodde i Grafton.

De første nybyggerne bygde sine hus av torv. De benyttet okser til å trekke ploegen for dyrking av marka. Okser var sterke og hardføre dyr, så de passet godt til slikt arbeid.

Prærien i Vesten var en enorm villmark. De fleste av innvandrerne i dette området kom fra Norge og Sverige, og blant nordmennene var mange fra Ådalen og Odalen. Noen var ungkarer hvis primære interesse var å sikre seg et stykke land og "dyrke det opp", og så dra tilbake til "gamlelandet".

Mange nybyggere hadde familie, og deres hensikt var å etablere et permanent hjem på prærien. Etter at flere og flere innvandrere kom, ble kravet om en permanent prest og en kirke sterkere.

I 1886 samlet pastor P. A. Nykreim bosetterne og organiserte en menighet som var kjent som Adams Congregation. Nykreim var bosatt i Grafton. Det var forskjellige oppfatninger av navnet på menigheten. Det ble mye diskutert, og på et møte 20. juni 1886 ble det bestemt at spørsmålet om navnet skulle utsettes. Dette er for øvrig det første møtet det er bevart et referat fra.

Flere medlemmer, med Henrik Ohnstad som leder, foreslo at navnet skulle være Aadalen Congregation siden så mange av bosetterne hadde kommet fra Ådalen. Ved å kalle sin kirke Aadalen, kunne de bevare for kommende generasjoner navnet på denne elskede dalen i sitt hjemland.

Henrik Ohnstad ble valgt til midlertidig sekretær, og Moses Flugekvam til å kjøpe vin og brød for sakramentene. Fingal Rundhaug

ble valgt som hjelper (kirketjener) for presten. Før kirken ble bygd og når det var mulig for presten å komme, ble gudstjenester utført på Ohnstad-gården. Unge Elling Ohnstad fikk plikten til å gå til nybyggerne og kunngjøre møter i menigheten.

En komité bestående av Simon Myra, Rognald Flugekvam og Lars Westberg ble utnevnt til å skrive vedtekter for menigheten. Disse ble vedtatt 25. juli 1886. Det ble holdt mange møter i menigheten denne sommeren, og neste vår, da det ble mulig for presten å besøke området, ble alle barna som var født i løpet av vinteren døpt.

Seks måneder etter organiseringen av menigheten ble den første dåpen holdt. Marie Flugekvam, datter av Moses Flugekvam, ble da døpt. Tre måneder senere, 20. februar 1887, ble Fred Rundhaug, det første barnet med aner fra Ådal, døpt. Foreldrene var Gudbrand Fingarsen Rundhaug og Christi Olsdatter Nygaard. Begge var født i Ådal.

På årsmøtet som ble avholdt på gården til Simon Myra 19. januar 1888, ble det valgt tre personer til en komité som skulle skaffe nødvendige midler for å bygge et gjerde rundt kirkegården. Hver grunneier ble bedt om å donere en lik sum, og de uten jord ble bedt om å bidra med det beløpet de selv følte var riktig. Det ble fastsatt en dato for at medlemmene på dugnad skulle sette opp gjerdet. Navnet på menigheten kom igjen opp på dagsorden. Selv om ni stemte for endring og fire imot, ble det besluttet å utsette saken nok en gang. På neste møte 20. november 1888, som ble avholdt hjemme hos Thorvald Ohnstad, ble det bestemt at menigheten skulle deles inn i tre distrikter, og at navnet på denne delen burde hete Aadalen menighet.

Det første paret som ble viet her var Johan Mathiason og Mathea Thompson. Den 27. november 1887 ble den første konfirmasjonen holdt for Thorvald Rundhaug, Elling Ohnstad, Karoline Ohnstad, Edvart Tessem og Ellen Flom.

Kvinnene i menigheten startet sommeren 1889 en støtteforening, "Ladies Aid", med Roggine Ohnstad som president. Hun var datter av Henrik og født 1862 på Søndre Elsrud. På et "Ladies Aid"-møte i Simon Myras hjem i november 1889 ble det samlet inn nok penger til å kjøpe alterets "service set", som fortsatt er i menigheten. Det var vanskelige kår for "Ladies Aid", da det på grunn av tørrår og tidlig frost var harde år for nybyggerne.

Det ble bestemt at lønnen til presten burde være hundre dollar i året, men i 1893 fikk pastor Omland bare betalt femti dollar for seks møter på grunn av de vanskelige tidene. Han sluttet i 1894. På et møte i Ole Arnesons hjem bestemte menigheten seg for å søke Stephanus Congregation om en støtte på 100 dollar. Om de fikk denne, ville de tilby pastor Martin Iverson fra Milton jobb som ny pastor i menigheten med 112 dollar i lønn. Pastor Iverson startet i jobben, så menigheten må ha fått den støtten de søkte om. Han sa opp stillingen i 1900, og ble etterfulgt av pastor J. O. Arevik som holdt gudstjenester fra våren 1900 til 1905.

På et møte i 1890-åra hjemme hos Pete Thune ble det bestemt at det skulle startes søndagsskole med Fingal Rundhaug, Ole Nygaard og Ole Arneson som lærere.

Noen år inn på 1900-tallet ble det holdt en innsamling til inntekt for fattige enker etter fiskere i Norge som hadde mistet sine menn i storm ute på havet. Dette var menighetens første bidrag til en sak utenfor det lokale samfunnet.

Det var mange menigheter i området. Svenskene som hadde vært med på dannelsen av Aadalen menighet dannet nå egen menighet, da de ønsket en prest som snakket deres eget morsmål. Menigheten tilhørte da Silvesta-kirken. I 1900 ble en komité bestående av Simon Myra, Thorvald Rundhaug og Johan Mathiasen utnevnt til å se på muligheten av en fusjon mellom Silvesta og Aadalen. Dette ble aldri realisert.

Inntil rundt 1900 hadde alle gudstjenester blitt holdt på gårder. Etter at skolen ble bygd, var gudstjenesten blitt holdt der. Menigheten begynte nå å jobbe for å bygge sitt eget guds-

hus. En komité på sju medlemmer ble nedsatt for å skaffe midler til et kirkebygg. Denne besto av Theodore Haug, Ole Arneson, Ole Braaten, Ole Stoa, Simon Myra, Helge Hogfoss og Thorvald Rundhaug. Theodore Haug donerte to dekar av gården til kirke og kirkegård. Byggematerialer var tidligere blitt samlet inn, og i 1903 ble kirken bygd.

Da pastor Arevik sluttet i januar 1905, ble det i februar avholdt et møte hvor pastor Ludvig Pederson ble ansatt. Det ble besluttet å ha et samarbeid med Hitterdal sogn, som har vedvart helt frem til i dag. I 1905 ble det holdt to ukers skole på norsk i menigheten. I 1906 og 1907 ble det økt til fire uker. I 1907 besluttet Hitterdal og Aadalen å bygge en prestegård.

Våren 1915 ble pastor P. O. Laurhammer ansatt, og han tjenestegjorde til 1925. I mange år før dette hadde det pågått en diskusjon om ritualene i kirken, og mange i menigheten hadde meldt seg ut. Med ny prest i 1915 økte medlemsmassen, og i 1916 kunne presten rap-

portere om 26 nye medlemmer. I 1924 kom det til 24 flere familier.

Prestens årslønn hadde vært 160 dollar gjennom flere år. Den ble i 1924 hevet til 300 dollar og bil til disposisjon. Det ble etterhvert samarbeid med flere menigheter om fel-

les prest, blant annet med Silvesta. I 1932 ble prestegården i Fairdale solgt. Presten bosatte seg nå i Edinburg.

Sommeren 1936 ble 50 års-jubileum avholdt for kirken. På dette tidspunktet var norsk språk blitt gradvis erstattet av engelsk, og gudstjenesten ble gjennomført vekselvis på norsk og engelsk. Siden 1947 har bare engelsk vært benyttet.

Kirken er gjennom årene blitt restaurert og pusset opp. Menigheten er den dag i dag meget takknemlig for at navnet ble Aadalen, slik at de ikke glemmer sine røtter.

Kilde og bilder: www.aadalen.com

Borgenstjerne - en hadelandsk kvinneforfører med røtter fra Ringerike

Hans Andersen var husmannssønn fra Jevnaker, men bodde på Bølgen i Haug da han sommeren 1866 ble konfirmert i Hønefoss. Hans mor var fra en plass under Veme, og hele hennes slekt var fra Ringerike. Hans Andersen drev helt fra sin ungdom en omflakkende virksomhet, og var også sjømann noen år. Under navnet Borgenstjerne ble han beryktet som bedrager og kvinneforfører under ulike dekknavn.

av Sten Høyendahl

Det var under en rettssak i Drammen i 1890 at Borgenstjerne ble kjent for alvor. I retten påberopte han seg å ha vært forlovet med 477 kvinner i innland og utland, et utsagn som både da og senere ble referert i hovedstadsaviser og lokal presse. Det er ingen tvil om at han hadde lett for å erobre kvinner, men han var nok mest interessert i pengene deres.

Om kunstnernavn og familienavn

Borgenstjerne hadde vært omreisende skuespiller og opptrådt med fiolin. Hvor dyktig han var musikalsk er uvisst, men han påsto å ha vært med i Sperati-musikken i Kristiania, kanskje militærmusikken som hadde italieneren Paolo Sperati som instruktør. I tillegg hadde han drevet som fotograf under navnet Wesselton.

Borgenstjernes største forestilling fant likevel ikke sted på de skrå bredder. På slutten av sin karriere, i 1912, sto han tiltalt i Oslo lagmannsrett for å ha narret en rekke kvinner for penger. Et underholdningssultent publikum strømmet til rettssalen, noe han med sin bakgrunn fra scenen nok satte pris på. Det var lange køer for å slippe inn, og alle hovedstadsavisene fortalte om hans meritter.

Han hadde brukt Borgenstjerne som kunstnernavn på konsertplakater, opplyste han i retten. Men var han oppmerksom på at dette var svært likt familienavnet Morgenstjerne, med den kjente juristen Bredo Morgenstjerne som fremste navn? Jo, han var klar over det, men mente det ikke gjorde noe så lenge han skrev Morgen med B.

Presseoppslagene om Borgenstjerne i 1912 førte til at skuespiller Hedemark på Chat Noir's

åpningsaften 1. mars, halvannen måned etter rettssaken, fikk stor suksess med en vise om kvinneforføreren. Her er de to første versene:

Her ser De en raritet av rang:
Norges berømteste Don Juan.
Hadeland er min fødestavn.
Hans Andersen er mitt døpenavn.
Men jeg pleier jo ellers gjerne
kalle mig Pedro Borgenstjerne.
Når jeg skriver Morgen med B,
kan vel Bredo ikke ha no' mot *det*!

Når jeg er ferdig med en idyll,
bytter jeg navn "for proformas skyld".
Har jeg gjort lykke hos én som Stang,
kaller jeg mig Schweigaard neste gang.
Dette gjør jeg av praktiske hensyn,
mest for å undgå pinlige gjensyn.
En forfører av mitt renommé
må da jammen ha lov til *det*!

Frem fra glemselen

Noen vil kanskje huske NRKs TV-programserie "Eva og Adam" fra 2007 med Petter Schjerven, og at vi i en av episodene fikk et innslag med Borgenstjerne som dokketeater. Programmakerne hadde etterlyst fotografier av ham, men på den tiden var ingen slike kjent. Det finnes likevel mange beskrivelser av ham, både i rettsreferater, fangeprotokoller og som ettersøkt i Polititidende.

Den italienske forføreren Giacomo Casanova (1725-1798) er legendarisk og har levd degjort sitt etternavn, men Borgenstjernes bedrifter gikk snart i glemmeboken. Svært lite er i ettertid skrevet om ham, og egentlig er det ikke så rart. Vi skal se at han ikke var noe annet enn en ytterst usympatisk person.

Vilhelm Dybwad fortalte i 1937 om Borgenstjerne i sin bok "Retten er satt". Juristen Dybwad var en av våre mest kjente revyforfattere, og hadde åpenbart vært til stede i lagmannsretten i 1912. Etnologen Kari Telste fra Hole har et kapittel om Borgenstjerne i sin doktorgradsavhandling "Brutte løfter", en kulturhistorisk studie av kjønn og ære.¹ Hennes vinkling til

¹ Kari Telste er min samboer, og jeg har selv i 1990-årene vært med på å samle kildemateriale til hennes doktorgradsavhandling. Med utgangspunkt i rettsdokumenter har Telste sett særlig på Borgenstjernes forhold til Dikti-

Borgenstjerne er da også kjønns- og kulturhistorisk. Hun har i tillegg publisert to artikler med Borgenstjerne som tema.

Dybwards bok vakte i 1937 liten oppsikt, og doktorgradsavhandlinger er det få som leser uansett fag. Borgenstjerne er fortsatt - til tross for TV-programmet - lite kjent, og et blikk på hans syndefulle liv og levnet kan derfor være på plass. En slik gjennomgåelse må i stor grad bygge på Dybwards bok og Telstes avhandling, men en del nye detaljer om den hadelandske kvinneforfører er også kommet for dagen. Vi har nå funnet fram til tre portrettfotografier tatt bak fengselsmurene.² Så tar vi med et lovbrudd på Holleia selv om kvinner for en gangs skyld ikke var innblandet. I et slektshistorisk blad må vi selvsagt også unne oss et blikk på hans morsslekt fra Veme, ikke minst fordi han i 1890 hevdet å være arving til Hallsteinrud i Heradsbygda.

Casanovas overmann?

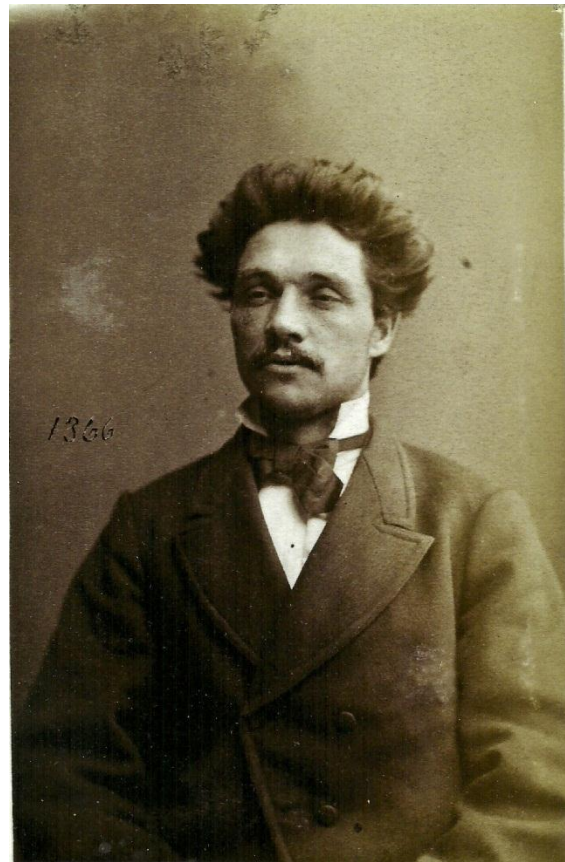
Skal man tro Borgenstjerne på hans ord om hans 477 forlovelser, har han - i hvert fall hva kvantitet angår - fullstendig overgått Casanova, som aldri kom lenger enn til 122 erobringer på 39 år. Nå ville nok den forfinede Casanova betakket seg for sammenlikning med en simpel bedrager som Borgenstjerne. Det er nok også klokt å ta en smule forbehold for de 477 damene - vi skal se at Borgenstjerne i sine ut-sagn ofte tøyde sannheten. Påståtte kvinne-erobringer lar seg neppe etterprøve.

Men mot sagnfiguren Don Juan må både italieneren og nordmannen strekke våpen. I Mozarts opera *Don Giovanni* forteller tjeneren Leporello at hans herre hadde hatt 640 elskere i Italia, 231 i Tyskland, 100 i Frankrike, 91 i Tyrkia og 1003 i Spania.

Fra Atlanteren til Botsfengslet

Hans Andersen var født i 1850 på en plass under Berger i Jevnaker, og skal ha reist til sjøs i 15-16-årsalderen, straks etter konfirmasjonen. Han hevdet også at han i korte perioder hadde vært bosatt i Amerika. Etter tilbakekomsten til

Norge skal han ha drevet rundt i Kristiania og kalt seg "Gærne Stokke".

Det eldste fengselsportrettet av Hans Andersen, tatt rundt 1875 da han kalte seg Lysgaard.

Snart kommer unge Hans i konflikt med myndighetene, og dømmes 13. november 1874 i Kristiania byrett til 20 dagers vann og brød for tyveri. Sin annen tyveridom får han 3. november 1876, men denne gang bare med 15 dager på vann og brød. Like før dette skal han ha giftet seg første gang. Hans kone skal ha reist til Amerika etter at de ble skilt - fordi hun var meg utro, sa han senere.

Før han har sont den siste dommen, tar han seg en tur til Malmö, der han 12. januar 1877 dømmes til to måneders straffarbeid for et nytt tyveri. Så vender han hjem, og begynner å operere ute i distriktene. I 1878 får han 25 dager på vann og brød av byfogden i Grimstad for hotellbedrageri, og året etter fem dager på vann og brød av sorenskriveren i Dalane, sør i Rogaland, for overfall. I denne tiden inngår han hyppig forlovelser under fingerte navn: Tybring, Lysgaard og Sørum.

Så har han i 1880 forsynt seg med et lommeur i Gjerpen, og får sin første strenge dom: ett års straffarbeid på Botsfengslet i Kristiania.

ne Marie Danielsdatter fra Bamble og Martine Larsdatter fra Sem, som også omtales i denne artikkelen.

² To portrettfotografier av Borgenstjerne finnes i Statsarkivet i Oslo (SAO): Christiania Politikammer, Kriminalavdelingen, Fotografier rekke I, album nr 1. Et nyere portrett, tatt ca 1905, ble i 2009 sporet opp på Botsfengslet av Tom Larsen, sekretær i Ringerike Slekthistorielag. Dette ble funnet i et album som opprinnelig stammer fra Akershus festning, og som nå er overført til SAO.

Han er ikke før kommet ut igjen før han i 1882 får nye seks måneder for flere bedragerier i Sønedeled ved Risør, der han som angivelig forlist matros lett har ordnet seg med losji og mer til hos medlidende kvinner. Han har nå tatt i bruk det Hole-klingende navnet Hafnor. Det ender med at han overføres til Bergen tukthus.

Diktine og Johan Halvorsen

Etter løslatelsen dro Borgenstjerne til Kristiania og tok hyre på den svenske briggen Amanda, men rømte i land i Langesund, der han oppholdt seg noen uker. Like utenfor byen møtte han Diktine Marie Danielsdatter, 29 år gammel og gårdmannsdatter. Han utga seg for å være Johan Halvorsen, sønn av skipper Halvorsen i Langesund, og slo samtidig av seks år på alderen. Han foreslo straks at de skulle forlove seg, og etter kort betenkningstid sa hun ja. Så fulgte han med hjem til hennes foreldre, der han ble i to døgn og nøt husets gjestfrihet på alle tenkelige måter. Diktines far kunne imidlertid ikke fri seg for å nære en smule skepsis til sin kommende svigersønn.

De nyforlovede reiste noen dager rundt i distriktet, og tenkte også på en tur til Arendal. Nå var skippersønnen i et øyeblikks forlegenhet for penger, og Diktine måtte låne femti kroner til reisen av en nabo. Hun ville imidlertid hilse på hans foreldre før de dro til Sørlandet, og de kom til Langesund en søndagskveld. Da ville han ikke presentere henne hjemme, ettersom han hadde drukket så mye. Morgenen etter viste han henne en stor gul gård i Langesund der foreldrene skulle bo, men han ville ikke gå inn der nå: det var ikke lys, og foreldrene var sikkert ikke stått opp.

Diktine forsto nå at hun var blitt narret, og krevde å få pengene sine tilbake. Hennes nybakte forlovede tok det ille opp, og truet med å slå henne i hjel og ta livet av seg selv. Og han skulle da også vise seg som en handlingens mann. Inne i skogen tok han av seg strømpebåndene, bandt dem sammen, knyttet den ene enden om halsen og den andre om en tykk gren. Båndene var likevel ikke sterke nok, og brast uten at han selv kom til skade. Dette selvmordsforsøket, om man skal være så høflig å omtale det slik, gjorde ikke særlig inntrykk på Diktine, som forlot ham der han sto i skogholtet med strømpebånd rundt halsen og ølflasker i lommene.

Fengselsportrett av Hans Andersen rundt 1885.

En rutinert, slu og farlig forbryter

Diktine anmeldte nå saken, og erklærte at hun ønsket "Johan Halvorsen" etterlyst. Saken ble tatt opp i forhørsretten 27. november 1882, og da kom det fram at han under sitt opphold i Langesund også hadde forlovet seg med Eline Larsdatter, en ung tjenestepike. Han hadde da kalt seg Johan Haakon Anker, sønn av skipper Anker.

Først året etter fikk øvrigheten kloa i Borgenstjerne, men i rettssaken som begynte like før jul 1883 nektet han for alt. Det var Diktine som hadde lokket ham, og ved ett tilfelle hadde hun til og med gitt ham ti kroner for å pleie legemlig omgang med henne. Diktine avviste dette kontant. Det var han som hadde oppfordret til utukt, ikke omvendt.

Dommen falt 21. februar 1884 i Kragerø. Retten hevdet at Borgenstjernes tidligere vandel, frekke personlighet og løgnaktige forklaringer røpet en rutinert, slu og farlig forbryter, som hadde gjort seg en levevei av å innlede forbindelser med godtroende kvinner. Straffetiden ble derfor satt til to år, og i tillegg kom 160 kroner til fattigkassa. Kort etter ble Bor-

genstjerne overført til Botsfengslet, der han sante straffen fullt ut.

Borgenstjerne på Holleia

I én sak finner vi Borgenstjerne på Ringerike, men det er ikke kvinnehistorier denne gangen, derimot en bortkommen hest. Det er lensmannen i Norderhov som 27. september 1889 etterlyser ham i Polititidende og ber om at han blir anholdt.

En hvit hoppe ble 13. september stjålet på Holleia, i nærheten av Ringerike Nikkelverk. Eierne var Anders Bjørke i Norderhov, og den mistenkte var en pent antrukket mann med mørke knebelsbarter som sa han var fra Skinstad i Modum. Han var kommet for å se etter to hester som han ikke fant, og tok med seg hoppen under påskudd av å ville ta den hjem til eieren som han hevdet var Ole Fougner på Snarum. Andre steder var mannen med kneblene kjent under navnene Borgenstjerne og Ole Halvorsen Kinstad, trolig også Halvor Halvorsen. Borgenstjerne var senest med sikkerhet sett 22. august på Åmot i Modum.

Det var virkelig Borgenstjerne som hadde vært på Holleia, og saken med den forsvunne hesten skulle ende opp året etter i lagmannsretten i Drammen.

”... iført sort hat med en paafuglefjær”

Hvordan ser en kvinneforfører anno 1889 ut, og hvordan kler han seg? Det har vi god oversikt over, da Borgenstjerne i Polititidende dette året stadig etterlyses for bedrageri og tyveri:

23. april, fra lensmannen i Lier: En spedlemmet person på 40 à 50 år med mørkt hår og skjegg, iført sort vinterfrakk, som fører med seg en grå rottehund. Han har en liten, blakk hest med sølvpletet sele.

30. august, fra lensmannen i Øvre Eiker: Rundt 33 år gammel, nå skjeggløs, middels høy, sped, mørkt hår, og er iført sorte klær, bonjour, noe lang, nye mørkebrune og gulrutede bukser, springstøvler og sort stiv hatt, samt antagelig mansjettskjorte og celluloidsnipp.

27. september, fra lensmannen i Norderhov: Middels høyde, sort, litt krøllet hår, små mørke knebler og forøvrig mørk teint, iført sort hatt med en påfuglfjær, blå jakke, kulørt skjorte med dekkslips og i det hele et pent antrekk.

19. november, fra politikammeret i Drammen: Utgir seg for skomakersvenn og kaller seg Stat, medfører fiolin, er fullstendig skjeggløs og bruker briller.

Martine og Hans Lexow

I pinsen 1890 var Borgenstjerne på lysttur i Tønsberg-traktene, og kom da innom Sem kirke der han la merke til den velstående 41-årige enken Martine Larsdatter. Etter det han senere sa, hadde han straks bestemt seg for å forlove seg med henne.

Noen uker senere kom han til hjemgården hennes med et brev. Han presenterte seg som skipskaptein Hans Lexow, sønn av skipsfører Lexow i Drøbak, og de ble straks enige om å forlove seg og kjøpe gård. Kort etter kjøpte de Solberg i Borre for 3000 kroner - selvsagt med hennes penger, for selv hadde han bare 110 kroner på seg. Kontrakten ble inngått 16. juni 1890, og han undertegnet den som Hans Andersen Lexow. I tillegg fikk han 800 kroner av henne, og noe senere også hennes sparebankbok med rundt 4000 kroner.

Unge kaptein Lexow satt ikke selv dårlig i det, for all del. Han fortalte at han snart ville få gården Hallsteinrud på Ringerike etter avdøde Trygg Røyseng, men at dennes enke fortsatt var i live.

Martines far og Anton, hennes bror, var ikke like begeistret for kapteinen, og broren ville ha henne til å bryte forlovelsen. Borgenstjerne fortalte Martine at han i så fall ville skyte seg. Han hadde med seg en revolver som han ved flere anledninger hadde vist fram og skutt opp i luften med.

Anton reiste til Drøbak og fikk der klar beskjed om at skipsfører Lexow ikke hadde noen sønn som het Hans. Han tok nå med seg en nabo og konfronterte Martines forlovede med dette. Borgenstjerne skjønte at slaget var tapt og trakk seg tilbake, men broren og naboen fulgte etter for å få Martines penger tilbake. Da viftet han med revolveren og truet med å skyte, ”han var ægte Amerikaner”.

Neste morgen ble han arrestert.

Damer i rettssalen anno 1890

Etter forhør sommeren 1890 i Tønsberg og Drammen ble Borgenstjerne tiltalt i Buskerud lagmannsrett. Martine forlangte ham straffet, da hun hadde tapt penger og dessuten kjøpt gården Solberg, som hun hadde tenkt å drive sammen med ham.

Martine hadde et dystert punkt i sin fortid. Hun hadde tatt livet av et barn hun fikk etter at hun ble enke, og hadde måttet sone seks og et halvt års straffarbeid for dette. Ting tyder på at Borgenstjerne hadde forhørt seg om henne før han tok kontakt. I retten hevdet han at hun flere

Det nyblede Bibliot. Givene af
Hanske Høp, hvilken han selv
sant igem i Døds, i sin
i Givning for Almen af den
Lidende i Højskole af Egen.

år tidligere hadde lagt seg etter ham, men hun sa at hun aldri hadde sett ham før han kom hjem til henne.

Verdens Gang spanderte hele førstesiden på rettssaken, to dager på rad. Avisens korrespondent syntes at Martine var en staselig kone, og det var ikke lett å tro at hun var barnemorderske. Martine måtte tåle å bli uthengt av avisen som et lettsindig fruentimmer. Drammens Blad bemerket i sitt referat at det ikke var så få damer blant tilhørerne i retten, og uttrykte forundring over at damer ville være vitner til rettsforhandlinger av denne art.

Et snev av solskinnshistorie får vi likevel i denne saken. Martine stilte i retten som nygift kone, og hadde slått seg ned med sin nye ekte-mann på Solberg.

”Industriridderen med de mange Navne”

Lagmannsretten ble holdt 22. september 1890 i Drammen, og Borgenstjerne ble tiltalt på fire punkter: bedrageri mot Martine, to tyverier og kvalifisert leiermål. Han hadde fått fem barn med fire kvinner, tre av dem svært unge, og ingen av dem var han gift med. Det ene tyveriet gjaldt hesten på Holleia, mens det andre dreide seg om en bærepute til to kroner.

Verdens Gang døyte ham til industriridderen med de mange navn, og bemerket at han tok det med stor ro da han ble ført inn i den tett-pakkede rettssalen. Han satte seg i en lett affektet, stram stilling, og ga seg til å snurre omhyggelig på knebelsbartene. Over hele hans person hvilte et uttrykk av forloren flotthet, og han mønstret statsadvokaten med et påtatt overlegent blikk. Når han snakket, gestikulerte han som en fjerderangs skuespiller. Avisens referent syntes han gjorde et nærmest uhyggelig inntrykk, og kunne ikke forstå hvordan han hadde kunnet bedåre så mange kvinnehjarter.

På flukt fra loven

I forhørsretten tre måneder tidligere hadde han nektet for å ha kalt seg Ole Halvorsen Kinstad og Halvor Halvorsen. Han var heller ikke identisk med noen av personene som året før var blitt etterlyst i Polititidende, hevdet han.

I et senere forhør hadde han endret forklaring. Han hadde i september året før oppholdt seg på Kopstad i Fiskum da lensmannen kom for å anholde ham, og lensmannen hadde truet med å slå ham i hjel med en bismer. Han hadde klart å rømme, og barberte nå vekk bartene for ikke å bli gjenkjent. Så hadde han gått opp på Holleia, vært der noen dager og latt som om

han lette etter hester. Det var en hvit hoppe der som visstnok tilhørte en Nils Tangen på Snarum eller Krødsherad, og bestyreren og arbeiderne ved nikkilverket hadde bedt ham ta den med tilbake til eieren, da det var dårlig beite der oppe. Om den ikke tilhørte Nils Tangen, kunne han levere den til lensmannen.

Til lensmannen torde han ikke gå, så han hadde sloppet hesten ved Vikersund. Ellers hadde han vært så fordrunken og oppgitt disse dagene at han knapt visste hva han foretok seg.

Hestehandler Ramberg fra Sogn

Anders Nilsen Bjørke, husmann på Rognerud-eie i Ådalen, kunne i lagmannsretten fortelle at han hadde fått igjen sin hvite hoppe. Kristian Hansen Hollerud på Tyristrand vitnet om at tiltalte Borgenstjerne sist høst hadde bodd noen dager hos ham, og sagt at han skulle lete etter hester på Holleia. Han hadde da kalt seg Hans Halvorsen, agronom på Skinstad, og hestene tilhørte visstnok hans far og ham selv.

Anders Olsen Kleivene, gårdbruker fra Botne i Vestfold, hadde sist høst fått besøk av Borgenstjerne og hans hvite hest. Han kalte seg da Hans Abrahamsen Ramberg, hestehandler fra Sogn. De bestemte seg for å bytte hester, og gårdbrukeren fikk 50 kroner på kjøpet. Hestehandleren benyttet samtidig anledningen til å forlove seg med hans datter, og hadde også klart å narre fra ham et pengebeløp.

Borgenstjerne innrømmet nå at han hadde løyet ved forhøret, da han sa at han hadde sloppet hesten ved Vikersund. Når det gjaldt hans fem utenomekteskapelige barn, visste han å fortelle at mødrene nok også hadde hatt med andre menn å gjøre, men han kunne gjerne påta seg farskapet for dem alle.

Dommen falt neste dag. For tyvsforbrytelse, bedrageri og kvalifisert leiermål fikk han hele seks års fengselsstraff.

Revolver med to kuler

Borgenstjerne kom ut av fengslet allerede i 1894, og fikk altså to år av straffen ettergitt. Så blir det stille om ham noen år, trolig fordi han 23. juni 1895 i Kristiania inngikk ekteskap med Maren Finbosen fra Kragerødistriktet. De bodde i Leirfallsgate 8 på Grünerløkka da de samme høst fikk en pike, og våren 1897 ble det tvillinger, en gutt og en pike. Så ble det slutt, og han reiste sin vei uten noen gang å betale underholdsbidrag. I folketellingen 1900 finner vi Maren som eier av en melkeforretning ved Bislett, mens Hans Andersen nå bor i strand-

stedet Hvitsten i Vestby, i Sankthansåsen 31, og kaller seg forhenværende sjømann og handelsmann. I huset har han ei ung tjenestejente, Sofie Andersen, født 1882 i Onsøy.

Så bærer det løs igjen. I et rettsreferat i Aftenposten 3. november 1902 ser vi at han har besvangret tjenestejenta, som bare var sytten år gammel da hun begynte å stelle for ham. Selv var han nå 52 år gammel. Det ble ikke noe giftermål av det, og da han begynte å bli voldsom, flyttet hun ut. Det hindret ham ikke i å oppsøke henne i foreldrehjemmet, der han truet med å skyte henne om hun ikke flyttet tilbake til ham. Til hennes mor viste han en skarpladd revolver med to kuler - den ene bestemt for piken, og den andre for ham selv.

Vi ser at han ikke var blitt mindre dramatisk i sin opptreden, selv om han nå begynte å trekke på årene. Man får vel si at han slapp billig i Kristiania meddomsrett denne gangen: 20 dager på vann og brød.

Velstand i Vestby, varmebølge i Amerika

Borgenstjerne var ikke i stand til å forstå når nok var nok. Han ble 6. april 1905 dømt til ett års fengsel ved Kristiania meddomsrett, og historien var den samme gamle: han hadde narret sparebankboken med 450 kroner fra den 46 år gamle frihandlersken Albertine Hansen. Allerede ved første møte hadde han foreslått ekteskap. Han satt selvsagt godt i det, ventet for tiden arv fra Amerika, og sendte henne fotografi av sin flotte villa i Vestby. Hun slo da til, men skjønte snart at han var en bedrager.

Ett av Borgenstjernes tidligere ofre, en femtiårig kvinne, vitnet mot ham i retten. Han hadde overtalt henne til å kjøpe en gård i Vestby for 5000 kroner, og der levde de sammen til sparepengene hennes tok slutt, og de måtte forlate gården.

Han hadde ikke vært lange tiden på frifot før han ble anmeldt av en ny forlovede, denne gang en frihandlerske i Thorvald Meyers gate som han hadde flyttet sammen med. De var blitt enige om å reise til Amerika, og hun hadde derfor gitt ham 350 kroner til båtbilletter. Snart sa han at de burde utsette reisen til sommeren, og senere ville han vente litt lenger på grunn av den sterke varmen i Amerika. Det endte med at hun gikk til politiet, men da hun kom hjem, låste han døren og truet henne hele natten med en dolk. Dommen falt 17. oktober 1906, og straffen ble hard. For bedrageri og trusler fikk han tre års fengsel.

Fengselsportrett av Hans Andersen i 1905 fra Akershus festning. Avfotografert ved Tom Larsen.

Latter i rettssalen

Ved den siste rettssaken mot Borgenstjerne i 1912 i Oslo lagmannsrett er det stor publikumstilstrømning av begge kjønn. Aftenpostens referent bemerker at damene selvsagt har interesse av å se mannen som har slik tiltrekningskraft på kvinner.

Tiltalte kommer rask og spenstig marsjerende inn og kaster et overlegent og granskende blikk på tilhørerne, skriver avisen. Han er ulastelig kledd med skinnende hvitt stivetøy, og en gullkjede pryder hans vest. I høyre hånd har han et hvitt lommetørkle. Han ser noe yngre ut enn sine 62 år, håret er mørkt og tykt, øynene er blå og store,³ og det skjegggløse ansiktet har ganske frisk farge. Dybwad legger til at han bærer en blomst i knapphullet - "kort sagt alt til (elsker-)faget henhørende".

Tilhørerne er slett ikke kommet for å se retten skje fyllest, men er ute etter underholdning i et vintergrått Kristiania. Ofre for bedragere av Borgenstjernes kaliber blir i samsvar med tidens kvinnesyn ansett som latterlige. Da de bedratte kvinnene samlet kommer inn i rettssalen, begynner mange av tilhørerne å le uhemmet. Dette smitter, og selv ikke domsmennene klarer å holde seg alvorlige.

³ Fangeprotokollene for Akershus festning viser at Hans Andersen er 170 cm høy og har *brune* øyne!

”Jeg er den jeg er!”

Tiltalen lyder på underslag og bedragerier helt fra kr 3,50 til kr 267,15. Borgenstjerne nekter for alt. Han trenger absolutt ikke snyte noen, han har penger nok. Men han vil ikke fortelle hvor de befinner seg, i noen bank står de ikke. På spørsmålet om hvorfor han så ofte skifter navn, svarer han til jubel fra salen at det bare er for proformas skyld: ”jeg er den jeg er, hvad jeg så kaller mig!” Hvortil dommeren tørt repliserer: ”Ja, dessverre, det kan De nok si”.

Han har fortalt en av kvinnene at han eier et pensjonat i Hvitsten. Til en annen har han sagt at han er tiltenkt en stor gård på Hadeland som hans moster eier. Mosterens sønn vitner i retten om at dette er ren fantasi, og at gården bare er et mindre selveie.

De bedratte kvinnene forklarer seg en etter en, og Dybwad begynner å se forføringen fra en annen side:

Det blir en møisommelig avhørelse som aldri tar ende. Det samme og det samme om igjen og om igjen. Han har snytt dem alle sammen på samme måte, med de samme kunster, de samme løfter, de samme ord. En ynkelig mangel på oppfinnsomhet og fantasi! Glansen går av kvinneerobrerne. Han reduseres til en lumpen pjalt, som lurar småpenger av fattige, godtroende kvinnfolk. Til vidnes klager og beskyldninger har han ikke annet å si, enn at det er bare dikt og løgn alt hvad de forklarer...

Borgenstjerne dømmes til fire års fengsel, og Tidens Tegn kommenterer 13. januar:

Nu vil det altså vare en stund før den 61-aarige don Juan kan bedaare nye kvindehjerter og finde veien til de skjønnes kommodeskuffer og sparebankbøker. Han vedtok riktignok ikke dommen, men det hjelper ham vel ikke stort.

Han søker Justisdepartementet to ganger om benådning, men uten resultat. Etter endt straff blir han løslatt 3. desember 1915, 65 år gammel, og da mister vi sporene etter ham. Flere rettssaker er ikke funnet, og det har ikke lyktes å finne ut hvordan han endte sine dager.

Morsslekt fra Veme

Når Borgenstjerne skulle oppgi sine personlige data i retten, kom han gjerne med avvikende opplysninger, særlig om alder og bakgrunn. I 1890 sa han at hans far, Anders Halvorsen, hadde eid Sørum i Gran, noe som absolutt ikke stemmer. Han påberopte seg også å ha bodd en tid hos sin onkel Borger Bergers hustru i Jevnaker. Gårdbruker Borger Olsen Berger var 41

år i 1865, og Borgenstjerne var riktignok født på en plass under Berger, men noen slektsforbindelse kan vanskelig sees.

Maren Andersdatter, Borgenstjernes mor, var født 6. januar 1829 på en husmannsplass under Veme og oppvokst samme sted. Hun inngikk 25. oktober 1850 ekteskap i Norderhov kirke med Anders Halvorsen fra Jevnaker. Han var født 26. juni 1823 på en plass under Hvat-terud i Jevnaker, og foreldrene var Halvor Rikardsen og Mari Eriksdatter.

Ifølge fangeprotokollene for Akershus festning bodde Borgenstjernes foreldre på Hønefoss, der faren som forpakter skulle være død i 1900, mens moren er oppgitt død i 1876. Det må være Borgenstjerne selv som har gitt disse opplysningene, men jeg har ikke funnet dødsfallene i kirkebøkene fra Norderhov, og ellers sier faktisk Borgenstjerne i 1890 at *begge* hans foreldre er døde.

Maren Andersdatters foreldre var Anders Nilsen og Anne Rasmusdatter,⁴ som stort sett bodde på en plass under Veme, der de også i 1843 fikk sønnen Erik. Senere har jeg ikke sett spor etter dem. Ådølingen Anders Nilsen var første gang gift med Kirsti Rasmusdatter, Annes søster, som døde i 1821 på Tanbergmoen. Søstrene var født i 1793 og 1797 på en plass under Hjelmerud nær Veme, og foreldrene var Rasmus Persen og Mari Knutsdatter som var på flere plasser i samme område. Rasmus Persen bodde på en plass under Borgerud da han døde, og ble begravet 18. februar 1832, angitt åtti år gammel.

Arving til Hallsteinrud?

I 1890 hadde Borgenstjerne påstått at han var arving til Hallsteinrud etter Trygg Røyseng, men senere innrømmet han at det minst var 20-30 arvinger. Han hevdet likevel at hans mor var søskenbarn til Trygg Røyseng.

Trygg Haakensen Røyseng, som i 1877 hadde overtatt Hallsteinrud, var sønn av Haaken Alvsen Hårum (1760-1837) i Hole som senere kom til Veholt i Norderhov. Trygg Røysengs mor var Kari Tryggsdatter, datter av Trygg Trulsen (1739-1816) på Søre Bølgen i Haug. Borgenstjernes mor kan umulig ha vært i nær slekt med Trygg Røyseng. Nå bodde Borgenstjerne som femtenåring nettopp på en av Bølgen-gårdene, og har kanskje snappet opp noe om slektslinjer her og der.

⁴ Disse og nedenstående opplysninger er i hovedsak hentet fra Nils Elsruds slektssider.

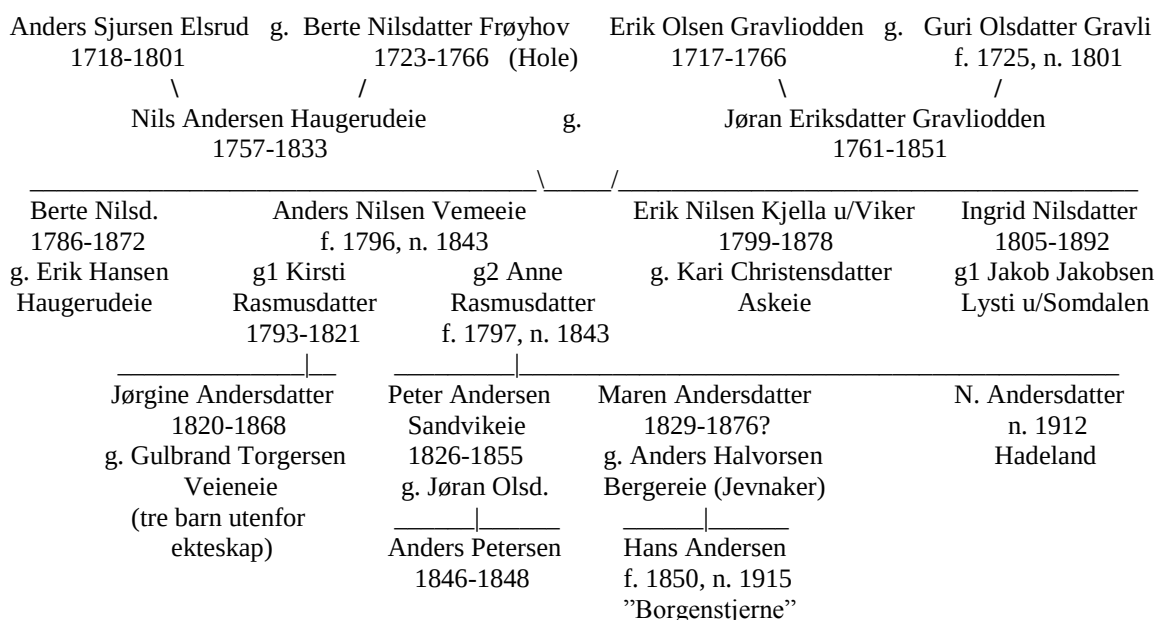
Alle Borgenstjernes påståtte slektsforbindelser ser ut til å ha vært rene fantasifostre. I forhøret i 1890 sto han også hardt på at skipsfører Lexow i Drøbak var en fetter av hans mor. Han regnet seg selv til familien, og aktet heretter å kalle seg Hans Andersen Lexow, et navn han alltid brukte når han var i Amerika. Dette var vel helst noe han fant på i øyeblikket.

Forførelse og fascinasjon

Borgenstjerne må ha hatt en egen evne til å virke overbevisende. Han må ha vært fullt klar over hvilke strenger han skulle spille på, og i tillegg brukte han bevisst sin medfødte sjarm. Vi ser stadig at han inngikk forlovelse ved sitt første møte med en kvinne. Han hadde fore-

speilet Martine at de skulle komme til å leve lykkelig sammen, og derfor gikk hun til innkjøp av gård og ga ham resten av pengene sine. En av hans tidligere flammer sa i 1905 at hun ved første møte egentlig ikke syntes særlig om ham, men da han etter et par timer hadde trykket hennes hånd, følte hun seg rent hypnotisert, og kunne ikke nekte ham noe.

Det er lett å fascineres av forførelsen. Hans Andersen med tilnavnet Borgenstjerne var imidlertid ikke bare forfører, men også en samvittighetsløs bedrager og sjarlatan. Han eide ikke evnen til å kjenne medlidenhet med sine ofre. Det skulle koste ham mange år innenfor fengelsmurene, men mange ødelagte liv lå da også igjen i hans kjølvann.

Hans Andersens morssekt.

Utrykte kilder fra Statsarkivet på Kongsberg

Bamble sorenskriveri, ekstraretsprotokoll I-13, forhør i Stathelle 27. november 1883 (fol. 269-273) og 22. desember 1883 (fol. 356-361), justissak 17. januar 1884 (fol. 372-385) og 24. januar 1884 (fol. 392-399), samt dom i Kragerø 21. februar 1884 (domsprotokoll 7, fol. 124b-131b).

Søndre Jarlsberg sorenskriveri, ekstraretsprotokoll 15, forhør i Tønsberg 17. juni 1890 (fol. 155b-157b), 18. juni 1890 (fol. 158-161), 10. juli 1890 (fol. 163b-167b) og 14. juli 1890 (fol. 167b-171b).

Drammen by, forhørsprotokoll 1, forhør 19. august 1890 i Drammen (fol. 110b-113a).

Buskeruds lagsogn, lagmannsrett i Drammen, sak 16/1890, 22.-23. september 1890.

Litteratur

Dybwad, Vilhelm: *Retten er satt*. Gyldendal Norsk Forlag (Oslo 1937).

Telste, Kari: *Brutte løfter. En kulturhistorisk studie av kjønn og ære 1700-1900*. Avhandling for dr. art.-graden.

Det Historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo. Unipub forlag (Oslo 2000).

Telste, Kari: En mann er en mann - et ord er et ord? *ARR, Idéhistorisk Tidsskrift* nr 3/2005, s. 81-91.

Telste, Kari: Forførelsens spill fra det tradisjonelle til det moderne. I: Melby, Kari (red.): *Kjønnes møter med det moderne*, s. 43-71. Senter for kvinneforskning (Oslo 1999).

Aviser og publikasjoner

Aftenposten, 14. juli 1890 (morgen/aften), 24. september 1890 (a), 3. november 1902 (a), 7. april 1905 (m),

18. august 1906 (m), 11. januar 1912 (a), 12. januar 1912 (m/a).

Polititidende 1889.

Tidens Tegn, 13. januar 1912.

Verdens Gang, 23.-24. september 1890.

“Det overhaandtagende Fylderier”

Aftenposten, 18. desember 1873

I 1870-årene hadde norske aviser lite egenprodusert stoff, og klippet derfor mange artikler fra andre publikasjoner, norske som utenlandske. Det var heller ikke uvanlig at innlegg og lange artikler fra leserne ble førstesidestoff.

I Aftenposten 18. desember 1873 finner vi et kortfattet, anonymt leserinnlegg om alkoholmisbruk i Hønefoss. Dette ble opptakten til en avisdebatt om edruelighet i byen, men også veistandard og andre forhold ble tatt opp. Samtlige innlegg fikk plass på første side i Aftenposten, slik at Kristianias innbyggere vanskelig

kunne unngå å bli orientert om angivelig skikk og bruk i Hønefoss.

Vi tar her med innlegget som startet den opphetede diskusjonen. Det framgår her at en mann like i forveien var død ved et fall fra en gatelykt. Av kirkeboken for Norderhov ser vi at arbeider og ungkar Anders Jensen døde 9. desember 1873 og ble begravet fire dager senere. Han var 49 år gammel, og holdt til på Vesternieie. I kirkeboken er tilføyet: “Døde af Følgerne af et Fald i Drukkenkab”.

Fra Hønefos skrives til ”Aftenposten”: Den lille By er, som De ved, bekjendt for sin smukke beliggenhed, sine gode Hoteller, sin smukke Omegn, hvilket gjør den til et yndet Valfartsted for Reisende. Men den har desværre ogsaa som alle andre Steder sine Skyggesider, blant andet et elendigt Veivæsen, og et Fylderier, takket være de talrige Brændevins- og Øludskjænkingssteder, hvortil vanskelig nogen anden By kan fremvise Magen. Her forefalder derfor undertiden Uordener og Slagsmaal, især om Lørdage og Søndage, som den kleine Politistyrke her ikke formaar at sætte en Stopper for. For ganske nylig faldt midt paa Dagen, paa Byens søndre Torv en gammel Drukkenbolt ned fra en af Lygtepælene, hvorpaa han i Beruselse var kløvet op, og slog sig saa voldsomt, at Døden efter et Par Dages Forløb paafulgte; i Lørdags blev Manden begravet, og om Aftenen blev en af Begravelsesgjæstene, en Gaardeier, da han vendte hjem Kl. 10½, overfaldt lige ved Byens nordre Torv af 3 Svensker, Arbeidere ved Hofsfos Træsliberi, og saa ilde bearbejdet med Vedtræer og Kampestene, at Mandens Liv neppe staar til at redde. Flere af de Nærboende hørte den Ulykkeliges Skrig, uden at de forsøgte at komme ham til Hjælp. Angjeldende ere i dag arresterede. Det vilde være ønskelig, om vedkommende Øvrighedsperson her vilde gjøre alvorlige Skridt til om muligt at faa sat en Stopper paa det overhaandtagende Fylderier, inden Julehelgen indtræder.

Straffanger i Hønefoss distriktsfengsel 1866

Hønefoss distriktsfengsel ble bygd mellom 1862 og 1864, og fremstår i dag som et fredet kvartal sentralt i Hønefoss by. Regjeringen hadde alt i 1842 vedtatt å bygge flere nye fengsler i Norge, og etter at Hønefoss fikk bystatus i 1852, gikk det ikke lenge før behovet for et fengsel meldte seg.

av Tom Larsen

I 1859 ble det besluttet at tre fengsler skulle legges til Buskerud: ett på Nesbyen, ett i Hokksund og ett i Hønefoss. Arkitekt Henrik Thrap-Meyer fikk i oppdrag å utforme det nye fengselet. Tomten ble kjøpt inn for 400 spesiedaler, og byggingen kom i gang i 1863.

Fengselet åpnet 22. januar 1864, og hadde da plass til sytten innsatte fordelt på tolv celler, og i tillegg disponerte politiet to celler. Hovedbygningen består av en lav halvannenetasjes trebygning med sadeltak i senempirestil med innslag av sveitserstil. Opprinnelig var fengselet okerfarget, men ble i 1913 overmalt i hvitt og grått.

Av listen over de 32 mannlige fangene fra 1866 ser vi at Hønefoss distriktsfengsel ikke var noe sted for grove forbrytere. De innsatte sonde stort sett bare noen få dager på vann og brød, mest for drukkenskap og gateuorden. Tre av disse satt inne to ganger dette året for druk-

kenskap og slagsmål: Andreas Andersen Veksal (29) og Anders Jonsen Bråten (41) fra Norderhov, samt Hans Johan Hansen Midtveien (40) fra Hønefoss.

Lengst straff i 1866 fikk syttenåringen Torsten Aslesen Råen fra Krødsherad: 32 dager på fangekost for delaktighet i tyveri, mens to andre tyveridømte fikk ti dager på vann og brød. Vanligvis tilsvarte en dag på vann og brød fire dager med vanlig fangekost.

Blant de dømte finner vi tre svensker, og både Kristiania, Follo, Kongsvinger, Hadeland, Toten og Bergen er representert. Flere av disse oppgis ikke uventet å være jernbanearbeidere.

Fra 1904 var Hønefoss hjelpefengsel det offisielle navnet. Det ble etter hvert for lite, noe som i første rekke gikk utover politiets to celler, og derfor ble det utvidet med et nytt tilbygg som sto klart i 1932. Tilbygget inneholdt tre nye celler som politiet skulle disponere, noe de også gjorde til 1956. Da fikk de nye celler i bygget hvor de selv holdt til.

Da fengselet ble nedlagt mot slutten av 1995, var det ni celler i bruk og femten ansatte. Fra årsskiftet 1995/96 var det slutt, selv om det nye fengselet ikke var ferdig. I dag er det parkområde her med kafé og uteservering i luftgården, der det ofte holdes konserter.

Kilde om bygningen: Wikipedia.

1 8 6 6

Løbe-No. 8. Christian Marius Willmann Larsen af Hønefos.

Alder: 27 Aar. Fødested: Bergen. Høide: 62½ tomme. Legemsbygning: spæd. Haar: Sort. Øine: Brune. Ansigtifarve: Gusten.

Forbrydelse: Bedragerisk Forhold. Ved hvilken Underret tiltalt: Christiania.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 3^{die} Juni 1866 Kl 7¼ Formiddag efter Fogden i Ringerikes af 2^{den} næstforhen.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Christiania Stiftsoverrets 1ste Afdeling af 14de Mai 1866.

Straffen. Vand og Brød: 10, Ti Dage. Mellempfristidage: 1, een Dag.

Løsladt: Torsdag den 14de Juni 1866 Kl 7¼ Formiddag.

Medbragte foruden nødvendige Klæder: en Syring (?)

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 11 Dage a 24 s, Spd 2 24 s

Vask i en Uge 2

Anmærkninger: Syringen tilbageleveret ved Løsladelsen. || Spd 2 26 s.

Løbe-No. 9. Johan Olsen Mælingen af Hønefos.

Fødested: Hønefos. Alder: 24 Aar. Høide: under middels. Legemsbygning: kraftig. Haar: mørkt. Øine: blaa.

Forbrydelse: Rolighedsforstyrrende forhold og Fornærmelse mod Politibetjent.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 29de December 1865. Stor 2- 1/10 Spdler.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 17de Juni 1866 Kl: 7¾ Formiddag efter Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskerud Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. Løsladt: Tirsdag den 19de Juni 1866 Kl 7¾ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 24 s Spd “ 48 s

Løbe-No. 10. Andreas Andersen Vexal af Norderhov.

Fødested: Ringerike. Alder: 29 Aar. Høide: middels. Legemsbygning: kraftig. Haar: mørkt. Øine: blaa.

Forbrydelse: Drukkenskab og Gadeuorden.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 12te og 19de August 1865. Store tilsammen 3 - Tre - Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 17de Juni 1866 Kl 8 Formiddag efter Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskerud Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 3, Tre Dage. Løsladt: Onsdag den 20de Juni 1866 Kl 8 Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage a 24 s, Spd “ 72 s.

Løbe-No. 11. Nils Knudsen af Norderhov.

Fødested: Ringerike. Alder: 37 Aar. Høide: over middels. Legemsbygning: spæd. Haar: sort. Øine: blaa.

Forbrydelse: Opsætsighed mod Politibetjent og Vægter.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den den 25^d Juli 1865. Stor 1, een Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 17de Juni 1866 Kl 8 Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskerud Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. Løsladt: Tirsdag den 19de Juni 1866 Kl 8 Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 24 s, Spd “ 48 s.

Løbe-No. 12. Anders Johnsen Braaten af Norderhov.

Fødested: Ringerike. Alder: 41 Aar. Høide: middels. Legemsbygning: spæd. Haar: blondt. Øine: blaa.

Hjulbent. Forbrydelse: Drukkenskab og Gadeuorden.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den den 25^d Juli 1865. Stor 1, een Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 17de Juni 1866 Kl 8 Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskerud Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. Løsladt: Tirsdag den 19de Juni 1866 Kl 8 Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 24 s, Spd “ 48 s.

Løbe-No. 13. Peder Hansen Tomte af Norderhov.

Fødested: Hallingdal. Alder: 34 Aar. Høide: middels. Legemsbygning: Kraftig. Haar: mørkt, graat sprenget. Øine: blaa.

Forbrydelse: Drukkenskab Gadeuorden og Modstand mod Politibetjent.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 8de August 1865. Stor 2 - to Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 18de Juni Kl 7 Eftermiddag. Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskerud Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. *Løsladt:* Onsdag den 20de Juni 1866 Kl 7 Eftermiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 dage a 24 s, Spd ” 48 s.

Løbe-No. 14. Erich Andersen Toso af Norderhov.

Fødested: Hadeland. Alder: 30 Aar. Høide: over middels. Legemsbygning: Kraftig. Haar: blond. Øine: blaa og smaa. *Forbrydelse:* Drukkenskab og gadeuorden.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 18de April og 30te Desember 1865. Store tilsammen 3 - tre Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 22de Juni 1866 Kl 8 ¾ Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 12te Juni 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskerud Amt af 7de Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 3, Tre Dage. *Løsladt:* Mandag den 25de Juni 1866 Kl 8 ¾ formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage a 24 s, Spd ” 72 s.

Løbe-No. 15. Christian Andersen Vexal af Norderhov.

Fødested: Hønefos. Alder: 33 Aar. Høide: middels. Legemsbygning: kraftig. Øine: blaa. Haar: blondt.

Forbrydelse: Drukkenskab, gadeuorden og utilbørlig forhold mod Vægter.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 19de August 1865. Stor 2 - To Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 9de Juli 1866 Kl 8 ½ formiddag. Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskerud Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. *Løsladt:* Onsdag den 11 Juli 1866 Kl 8 ½ formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 dage a 24 s, Spd ” 48 s.

Løbe-No. 16. Peter Andersen Engen af Hønefos.

Fødested: Hønefos. Alder: 41 Aar. Høide: middels. Legemsbygning: Kraftig. Øine: blaa. Haar: blondt.

Forbrydelse: Drukkenskab, Gadeuorden og Opsætsighed.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 27de Juli 1865, udtaget den 26de October 1865.

Stor 2 - To - Spdlr. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Mandag den 9de Juli 1866 Kl 8 ½ Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskerud Amt af 11te Juni 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 2, To Dage.

Løsladt: Onsdag den 11 Juli 1866 Kl 8 ½ formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 24 s, Spd ” 48 s.

Løbe-No. 17. Anders Paulsen Hadom (?) af Hønefos.

Fødested: Norderhov. Alder: 43 Aar. Høide: middels. Legemsbygning: kraftig. Øine: blaa. Haar: mørkt.

Skjæg rødt. *Forbrydelse:* Drukkenskab og rolighedsforstyrrende Forhold.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 4de September 1865. Stor 1 - een Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 9de Juli 1866 Kl 8 ½ Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. *Løsladt:* Onsdag den 11te Juli 1866 Kl 8 ½ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 24 s, Spd ” 48 s.

Løbe-No. 18. Olaus Torstensen af Hønefos.

Fødested: Hønefos. Alder: 22 Aar. Høide: middels. Legemsbygning: kraftig. Øine: blaa. Haar: mørkt.

Forbrydelse: Drukkenskab og slagsmaal.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 7de Marts 1865. Stor 2, To Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 12te Juli 1866 Kl 9 Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 15de Juni 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amt af 11te Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. *Løsladt:* Lørdag den 14de Juli 1866 Kl 9 Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 24 s, Spd ” 48 s.

Løbe-No. 19. Tosten Aslesen Raaen af Krødsherad.

Alder: 17 Aar. Høide: 63 ½ Tome. Statur: kraftig. Haar: mørkt. Øine: blaa.

Sort Vadmels Buxe og Trøie. Sort Klædes Vest. Støvler. Brun Klædes liv. Halsklud broget.

Forbrydelse: Delagtighed i tyveri. Ved hvilken Underret tiltalt: Eker, Modum og Sigdal.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 15de August 1866 Kl 9 ½ Formiddag. Fogden i Buskerud af 2^{den} August 1866.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Eker, Modum og Sigdal af 17de Juli 1866.

Straffen. Fangekost: 32, Trediver og To Dage. Løsladt: Søndag den 10de September 1866 Kl 9 ½ Formiddag.

Medbragte foruden nødvendige klæder. 1 Pengepung hvori 18 ½ Skilling. Tilbageleveret ved Løsladelsen.

Omkostningerne og af hvem betalte: Til Hjemdamen (?), foruden hans egne 18 ½ Skilling, Spd ” 5 ½

Reparation af Støvler	4
Vask i 4 Uger	8
Forpleining 32 dage a 24 s	<u>6 48</u>
Spd 6	65 ½

Løbe-No. 20. Lauritz Jensen af Houg i Norderhov.

See Varetægtsjournal N° 10. Forbrydelse: Kriminallovens Cap. 21 § 14.

Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 30te August 1866 Kl 9 ½ Formiddag efter Fogden i Ringerike af s. dag. Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 24de August 1866.

Straffen. Vand og Brød: 8, otte Dage. Mellemfristedage: 1, een Dag.

Løsladt: Lørdag den 8de September 1866 Kl 9 ½ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte:

1 Par sko	Spd ” - 2 - ”
Reparation af do.	8
1 Par Strømper	1 - 20
Vask i 4 Uger	8
Forpleining i 9 Dage	<u>1 - 4 - ”</u>
	2 - 3 - 12

Løbe-No. 21. Nils Gulbrandsen Snyta.

Fødested: Norderhov. Alder: 23 Aar. Høide: over middels. Statur: spæd. Haar: mørkt. Øine: blaa.

Forbrydelse: Drukkenskab, Slagsmaal og Gadeuorden.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 7de April 1866. Stor 2 - to - Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 3de September 1866 Kl 5 ¾ Eftermiddag. Politimesteren i Hønefos af 27de Juni 1866. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amt af 21de Juni 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, to Dage. Løsladt: Onsdag den 5te September 1866 Kl 5 ¾ Eftermiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 24 s, Spd ” 48s.

Løbe-No. 22. Anders Johnsen Braaten af Norderhov.

See N° 12. Forbrydelse: Drukkenskab og fredsforstyrrende Forhold.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 28de Juli og 25 August 1866, Store 2 - to og 4 - fire - Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 24de September 1866 Kl 12 ½ Middag. Politimesteren i Hønefos af 22 næstfor. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amt af 18de Septbr 1866.

Straffen. Vand og Brød: 4, fire Dage. Løsladt: Fredag den 28de September 1866 Kl 12 ½ Eftermiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 4 Dage a 24 s, Spd ” 96 s.

Løbe-No. 23. Amund Johannesen Riper af Hønefos.

See Varetægtsjournal N° 14. Forbrydelse: Tyveri. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerike Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 25de September 1866 Kl 9 ½ Formiddag. Fogden i Ringerike af 25de September 1866. Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 25de Sept 1866.

Straffen. Vand og Brød: 10, Ti Dage. Mellemfristedage: 1, een Dag.

Løsladt: Lørdag den 6 October 1866 Kl 9 ½ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte:	Forpleining i 6 Dage a 24 s	Spd 1 - 24
	Forpleining i 5 Dage a 30 s	<u>Spd 1 30</u>
		Spd 2 54

Løbe-No. 24. Christian Narvesen Engen af Hønefos.

Alder: 51 Aar. Høide: middels. Statur: før. Haar: sort. Øine: blaagraae.

Forbrydelse: Drukkenskab og rolighedsforstyrrende Forhold i Hønefos.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 21de April 1866. Stor oprindelig 2 - to Spd, til Rest 1 Spd 82s.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 2^{den} October 1866 Kl 8 ½ Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 22de Sept. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskerud Amt af 18de Sept 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. *Løsladt:* Torsdag den 4de October 1866 Kl 9 ½ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 30 s, Spd ” 60 s.

Løbe-No. 25. Johan Fredrik Gord (?) fra Sverrig.

See Varetægtsjournal N° 20. *Forbrydelse:* Overfald paa sagesløs Mand i Hønefos.

Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 3^{die} October 1866 Kl 3 Eftermiddag. Fogden i Ringerike af 2^{den} October 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sørenskriveren i Ringerike af 22de Sept 1866.

Straffen. Vand og Brød: 5, fem Dage. *Løsladt:* Mandag den 8de October 1866 Kl 3 Eftermiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 5 Dage a 30 s, Spd 1 - 30 s.

Løbe-No. 26. Hans Olsen aff Sonner Præstegjæld.

Jernbanearbejder. Alder: 26 Aar. Høide: over middels. Statur: Kraftig. Øine: blaa. Haar: blondt.

Skjæg paa Overlæben.

Forbrydelse: Overtrædelse af Lov angaaende nogle Politiovertrædelser udenfor Kjøbstederne af 4de Juli 1857 § 2. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Fogden i Ringerike den 30te August 1866. Stor 2 - To Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 6te October 1866 Kl 9 ½ Formiddag. Fogden i Ringerike af s. d. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amt Resolution af 2^{den} October 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, To Dage. *Løsladt:* Mandag den 8de October 1866 Kl 11 ½ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage a 30 s, Spd ” 60 s.

Løbe-No. 27. Christian Christiansen af Christiania,

Jernbanearbejder. 41 Aar gl. Høide: middels. Statur: kraftig. Øine: blaa. Haar og Skjæg: blondt.

Forbrydelse: Drukkenskab, Gadeuorden og slagsmaal.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 11te og 23de September 1866. Stor 2 - to - og 1 - een Speciedaler.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 13de October 1866 Kl 9 ½ Formiddag. Politimesteren i Hønefos af s. d. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amt Resolution af 9de October 1866.

Straffen. Vand og Brød: 3, Tre Dage. *Løsladt:* Tirsdag den 16de October 1866 Kl 9 ½ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage a 30 s, Spd ” 90 s.

Løbe-No. 28. Engebret Olsen Tveten fra Hadeland.

See Varetægtsjournal N° 25. *Forbrydelse:* Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 17de October 1866 Kl 5 ½ Eftermiddag. Fogden i Ringerike af s. d. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sørenskriveren i Ringerike af 10de October 1866.

Straffen. Vand og Brød: 10 - Ti - Dage. *Mellemfristage:* 1, een dag.

Løsladt: Lørdag den 20de October 1866 Kl 4 ½ Eftermiddag indsat i varetægtsarrest.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage a 30 s, Spd ” 90 s.

Efter Ordre fra Fogden i Ringerike er Straffen afbrudt, paa det i Løsladelsesrubrikken anførte Klokkeslet, da Angjeldendes Sag paa Grund af ny Oplysninger skal appelleres.

Løbe-No. 29. Nils Olsen Eimstad fra Bergen.

29 Aar gammel. Se Varetægtsjournal N° 29. *Forbrydelse:* Betleri og rolighedsforstyrrende forhold.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politiretten i Hønefos for Betleri. Politimesteren i Hønefos den 17de October 1866 for rolighedsforstyrrende Forhold. Stor 2 - to Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 24de October 1866 Kl 5 ½ Eftermiddag. Politimesteren i Hønefos af s. d.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Sørenskriveren i Ringerike af 19de October 1866. Buskeruds Amt af 22de October 1866.

Straffen. Vand og Brød: 7 syv Dage og 2 - to - Dage. *Mellemfristage:* 1, een dag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining 10 Dage a 30 s Spd 2 60
Vask 4
Spd 2 - 64

Løbe-No. 30. Peter Iversen Hønenhagen.

Alder: 46 aar. Høide: 62 $\frac{3}{4}$ Tome. Statur: Kraftig. Haar: sort. Øine: brune.
Iført: Blaa Lue. Sort Frak og Væst af Klæder. Graa Vadmels Buxer. Støvler.
Forbrydelse: Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes Underret.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 26de October 1866 Kl 8 $\frac{1}{2}$ Formiddag. Politimesteren i
Hønefos af 25de October 1866.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 16de October 1866.

Straffen. Vand og Brød: 10 - ti - Dage. Mellempfrisdage: 1, een Dag.

Løsladt: Tirsdag den 6te Nov. 1866 Kl 8 ½ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte:	Forpleining 11 Dage a 30 s	Spd 2	40
	Vask		2
		Spd 3 -	36

Løbe-No. 31. Hans Johan Hansen Midtveien af Hønefos.

40 aar gammel. Statur: kraftig. Haar: brunt. Øine: blaa. Lav Pande.

Forbrydelse: Drukkenskab Gadeuorden og Slagsmaal. Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 27de Sept. 1864, 12te og 28de Juli 1866. Store 1 - een - 2 - og 2 - to - Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 31te October 1866 Kl 10 Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 22 September 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amt Resolution af 18de Sept. 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 3 - tre Dage. *Løsladt:* Lørdag den 3^{die} November 1866 Kl 10 Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage a 30 s, Spd " 90 s.

Løbe-No. 32. Even Johannesen.

Jernbanearbeider. 32 Aar gammel. See Varetægtsjournal N° 39 i 1866.

Forbrydelse: Tyveri. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 27de Nov. 1866 Kl 10 ¼ Formiddag. Fogden i Ringerike af s. d. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sorenskriveren i Ringerike af 21de Nov. 1866.

Straffen. Vand og Brød: 8, otte Dage. Mellemsfrisdage: 1, een Dag.

Løsladt: Torsdag den 6te December 1866 Kl 10 ¼ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte:	Forpleining i 9 Dage a 30 s	Spd 2	30 s
	Vask		2
		Spd 2	32 s
	Opvarmning af Retslocalet		36

Løbe-No. 33. Gunder Gundersen Enger fra Kongsvinger.

28 aar gammel. Høide: under middels. Statur: middels. Haar: mørkt. Øine: blaa.

Forbrydelse: Slagsmaal paa ofentlig Gade.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren paa Kongsvinger 1866, Stor 2 - To Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 2^{den} December 1866 Kl 11 ¾ Formiddag. Fogden i Ringerike den 14de Nov. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amt Resolution af 9de Nov. 1866.

Straffen. Vand og Brød: 2, to Dage. Løsladt: Tirsdag den 4de December 1866 Kl 11 ¾ Formiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage a 30 s, Spd " 60 s

Løbe-No. 34. Peter Mikkelsen Rud fra Hole Præstegjeld.

43 Aar gammel. Høide: over middels. Statur: før og kraftig. Øine: blaa. Haar: blondt.

Forbrydelse: Mod Criminallovens Capit. 21 § 24. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 6te Dec. 1866 Kl 13 ¼ Eftermiddag. Fogden i Ringerike af 21de og 24de Nov. 1866.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Underrettsdom af 22^d Juni 1866. Overrettsdom af 31 Juli 1866. Høiesteretsdom af 15 Sept. 1866. Benaadningsresolution af 10de November 1866.

Straffen. Vand og Brød: 20, tyve Dage. Mellemfristdage: 4, fire Dage.

Løsladt: Søndag den 30te Desember 1866 Kl 12 ¼ Eftermiddag.

Omkostningerne og af hvem betalte: Forpleining 24 Dage a 30 s Spd 6
Vask 6 s

Løbe-No. 35. Ole Iversen.

Jernbanearbejder. 23 Aar gammel. Fra Kongsvinger. Høide: over middels. Statur: kraftig. Øine: blaa. Haar: blondt. *Forbrydelse:* Rolighedsforstyrrende Forhold paa offentlig Skjænkested i Hønefos. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 23de October 1866, Stor 2 - to Spdlr. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Onsdag den 12te December 1866 Kl 7 ¾ Eftermiddag. Fogden i Ringerike den 11te Dec. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 6te Dec. 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 2, to, Dage. *Løsladt:* Fredag den 14de December 1866 Kl 7 ¾ Eftermiddag. *Omkostningerne og af hvem betalte:* Forpleining i 2 Dage a 30 s, Spd ” 60 s.

Løbe-No. 36. Nils Olsen Maalstad fra vestre Thoten.

30 ½ Aar gammel. Jernbanearbejder. Høide: middels. Statur: middels. Øine: blaa. Haar: lyst. *Forbrydelse:* Drukkenskab, Gadeuorden og Slagsmaal i Hønefos. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 19de October og 5te November 1866. Stor 1, een, og 2, to, Spdlr. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Onsdag den 12te December 1866 Kl 8 Eftermiddag. Politimesteren i Hønefos af 11te Dec. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 6te Dec. 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 3, tre, Dage. *Løsladt:* Lørdag den 15de December 1866 Kl 8 Eftermiddag. *Omkostningerne og af hvem betalte:* Forpleining i 3 Dage Spd ” 90 s.

Løbe-No. 37. Olaus Halvorsen fra Hole.

Alder: 36 Aar. Høide: middels. Statur: d°. Øine: blaa. Haar: blondt. *Forbrydelse:* Drukkenskab og rolighedsforstyrrende Forhold i Hønefos. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 3^{die} Januar 1866. Stor 2, to, Spdlr. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Torsdag den 13de December 1866 Kl 10 Formiddag. Fogden i Ringerike af 11te Juli 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 10de Juli 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 2, to, Dage. *Løsladt:* Lørdag den 15de December 1866 Kl 10 Formiddag. *Omkostningerne og af hvem betalte:* Forpleining i 2 Dage Spd ” 60 s.

Løbe-No. 38. Johan Hansen Midtveien af Hønefos.

See N° 31. *Forbrydelse:* Drukkenskab og Slagsmaal i Hønefos. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 5te Nov. 1866. Stor 1 - een - Spd. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Lørdag den 22de December 1866 Kl 10 ¼ Formiddag. Politimesteren i Hønefos af 11te Dec. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 6te Dec. 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 2, to, Dage. *Løsladt:* Mandag den 24de December 1866 Kl 10 ¼ Formiddag. *Omkostningerne og af hvem betalte:* Forpleining i 2 Dage Spd ” 60 s.

Løbe-No. 39. Nils Olsen Brunsberg fra Værmland i Sverrig.

Jernbanearbejder. 29 Aar gammel. Høide: middels. Statur: kraftig. Øine: blaa. Haar: blondt. *Forbrydelse:* Drukkenskab og rolighedsforstyrrende forhold i Hønefos. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 18de Nov. 1866. Stor 1 - een - Spd. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Mandag den 24de December 1866 Kl 1 Eftermiddag. Politimesteren i Hønefos af 11te Dec. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 6te Dec. 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 2, to, Dage. *Løsladt:* Onsdag den 26de Dec 1866 Kl 1 Formiddag. *Omkostningerne og af hvem betalte:* Forpleining i 2 Dage Spd ” 60 s.

Løbe-No. 40. Andreas Andersen Vexal af Norderhov.

See N° 10. *Forbrydelse:* Drukkenskab og Slagsmaal i Hønefos. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 5te Nov. 1866. Stor 1 - een Spd. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Torsdag den 27de December 1866 Kl 11 ¼ Formiddag. Politimesteren i Hønefos den 11te Dec. 1866. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 6te Dec. 1866. *Straffen. Vand og Brød:* 2, to, Dage. *Løsladt:* Lørdag den 29de Dec. 1866 Kl 11 ¼ Formiddag. *Omkostningerne og af hvem betalte:* Forpleining i 2 Dage a 30 s, Spd ” 60 s.

Løbe-No. 41. Anders Gustav Hedevald fra Sverrig.

See Varetægtsjournal N° 48 1866. *Forbrydelse:* Tyveri i Hole.

Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 29de December 1866 Kl 5 Eftermiddag. Fogden i Ringerike af same dag. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sorenskriveren i Ringerike af 20de December 1866.

Straffen. Vand og Brød: 10 - ti - Dage. *Løsladt:* Onsdag den 9de Januar 1867 Kl 5 Eftermiddag.

<i>Omkostningerne og af hvem betalte:</i>	1 par Strømper	44
	Milepenge til Christiania 5 Miil a 6 s.	30 s
	Forpleining i 11 Dage a 30 s	2 - 90
	Vask	4

Løbe-No. 42. Erik Pedersen Grøterudeie fra Modum.

See Varetægtsjournal N° 52 1866. *Forbrydelse:* Tyveri i Hønefos.

Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 29de December 1866 Kl 5 Eftermiddag. Fogden i Ringerike af same dag. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sorenskriveren i Ringerike af 22de December 1866.

Straffen. Fangekost: 24 - Fireogtyve Dage. *Løsladt:* Tirsdag den 22de Januar 1867 Kl 5 Eftermiddag.

<i>Omkostningerne og af hvem betalte:</i>	Forpleining i 24 Dage a 30 s	Spd 6
	Vask	- 6

“Det glimrende Tilbagetog”

Aftenposten, 10. januar 1874

Artikkelen av 18. desember 1873 i Aftenposten (gjengitt på side 51) var begynnelsen på en debatt om overdreven bruk av alkohol i Hønefoss. Signaturen ”-r-” hadde 7. og 10. januar 1874 et lengre innlegg, ”Noget om Forholdene i Hønefos”. Her omtaler han en militærøvelse

fra 1870 som endte i kaos, ettersom både offiserer og mannskap hadde tatt til seg vel mye forfriskninger. Vel så interessant er det at Ringeriges Ugeblad åpenbart ønsket å dysse ned saken, og skal ha omtalt øvelsen som om intet irregulært hadde skjedd.

I Aaret 1870 besluttete de to Rekrutkompagnichefer ved Hallingdalens Bataljon at foretage en Marschtur til Øvelse for Rekruterne. Marchen gjaldt Hønefos, hvor de opslog sine Telte paa Byens søndre Torv. Soldaterne fik naturligvis Permission til at gaa i Byen, det vil sige, de kunde slukke Tørsten i Hønefos's Skjænkesteder - et Brændevinsudsalg laa bekvemt lige ved Torvet. ”Fyld” var visselig Felt-raabet den Dag. Officererne opslog ogsaa sit Telt og indbød de mere notable af Hønefos's Publikum. Politimesteren var ogsaa inviteret, men modtog ikke Invitationen; af hvilken Grund, vides ikke.

Jeg fikk tilfældigvis se det glimrende Tilbagetog. Jeg saa to Løitnanter, som, jeg tror, ikke vare drukne. Disse fulgte hver sit Kompagni. De fleste af Soldaterne vare i den Grad berusede, at de maatte ansees for udygtige til at forrette Tjeneste. Nogen ordentlig Marschtakt kunde der ikke være Tale om. Arrièregarden dannedes af Tropper, der havde meget vanskeligt for at holde Ballancen - en uden Hue, en uden Gevær, en med Randselen hængende ned paa Læggene. Saa kom Ambulancen - de stakkels syge Mennesker: en Vogn (enspændt), hvorpaa en Underofficer (mindst en) og to Tamburer, samtlige døddrukne. Saa kom Officererne, invalide stakkels Mennesker, baade Hovedet og Benene svigtede: De maatte kjøres. Alle de faldne saa jeg, Gud ske Lov, intet til.

At Toget, der gik gjennom Norderhov midt igjennem den tykkeste Del af Bygden, vakte Forargelse, behøver jeg neppe at omtale. Flere tænkte vistnok paa at afgive Rapport i en af Landets større Aviser om dette Tog, som D.Hrr. Kapteiner senere ganske vist ikke vilde være bekjendt af. Men ”Ringeriges Ugeblad”, der repræsenterer den offentlige Mening i Hønefos, henvendte i faa, men velvalgte Ord sin hjerteligste Tak til D.Hrr. Kapteiner, der ved den omtalte Marschtur havde bæret Hønefos med sit Besøg og bragt Byen en behagelig Afvexling i Hverdagslivets Ensformighed.

Mer om Skute i Gran og Somdalen i Ådalen

I min artikkel "Somdalen nok en gang" (*Hringariki* nr 2/2009) påviste jeg at Truls Sørums i Heradsbygda og Per Haraldsen Somdalen (tidligere på Follum) hadde like-lydende parter i Skute i Gran, og at de utvilsomt var beslektet.

av Sten Høyendahl

Nå er Truls Sørums segl funnet - han var kirkeverge i 1636 og 1637, og hans segl under kirke-regnskapene har initialene TH.¹ I et tingreferat fra Gran i 1657 kalles han Truls Taraldsen, åpenbart feilskrift for Haraldsen.

Truls Sørums segl.
Avtegning: Sten Høyendahl.

Jeg har tidligere hevdet at Truls Sørums og Per Somdalen var beslektet, og de nye opplysningene viser at de utvilsomt var brødre. To tingreferater fra 1650-årene i Gran kaster også nytt lys over slektsforholdene.

Lunder ved Sølvsberget i Gran

Rasmus Jensen Løken i Haug kom 15. juli 1657 på tinget i Gran og oppbød 5 lispund i den lille gården Lunder ved Sølvsberget, som Søren Monsen nå brukte. Søren erklærte at han var nest odelsberettiget til denne parten i gården. Rasmus framla tre brev i retten:

1. Forliksbrev av 1587 mellom avdøde Knut Lunder og Iver Hellum på Modum om 5 lpd i Lunder ved Sølvsberget i Gran.
2. Jordskiftebrev av 1595 mellom døtrene til avdøde Torger Hellum i Modum.
3. Kontrakt av 16. april 1654 mellom Ingeborg Torgersdatter, tidligere på Sørums i Norderhov, og Truls Taraldsen Sørums.²

¹ Riksarkivet (NRA), Rentekammeret (RK), Akershus stiftsskriveri, kirkeregnskap, eske 13.

² Statsarkivet på Hamar (SAH), Hadeland, Land og Valders sorenskriveri (HLV sskr), tingbok 5, fol. 25b.

Truls Sørums står i odelsjordeboken 1641 for Ringerike med 3 skinn i "Lund" i Gran. Ingeborg Torgersdatter var trolig datter av Torger Hellum i Modum, som i 1595 hadde delt gården mellom sine døtre. Iver Hellum hadde i 1587 inngått forliksbrev med bonden på Lunde. I odelsjordeboken 1615 finner vi Iver Hellum med 10 lpd i Hellum og 3 settinger (om lag 2 lpd) i "Lunde", utvilsomt Lunder ved Sølvsberget. I odelsjordeboken 1624 står Iver ikke oppført, og han var trolig død da. Gudbrand Spone i Modum satt senest fra 1628 med 5 lpd i Hellum.

I en åstedssak i 1666 fortalte Gjurd Hellum at Guri Iversdatter Hellum førti år tidligere hadde sagt at Fjell i Modum og Vesetrud på Tyristrand hadde bro sammen over Bureelva.³ Av fogderegenskapene 1628/29 ser vi at Gjurd Rolvsen og Jakob Hellum betalte førstetake av hver sin part av Hellum, da Iver Hellums enke var død. Guri Iversdatter var åpenbart datter på Hellum. Gjurd Hellum var sønn av Rolv Helse, og det er ikke noe som tyder på at han var beslektet eller besvogret med Iver.

Vitneavhør om Skutesetra

Til et vitneavhør 2. oktober 1657 på Elnes i Gran hadde Jørgen Philipssøn innstevnet Ole Skute, som han mente hadde fortrent hans landbonde Ole Elnes.⁴ Jørgen Philipssøn var den gang fogd over Gudbrandsdalen, og ble senere lagmann. Det omtvistede området var Skutesetra på vestsiden av Randsfjorden, og setra strakte seg helt ned til vannet. Ole Skute framla bygselseddel på setra, utstedt på Tuv i Gran 23. juli 1653 under fogden Niels Bentsøns hånd.

Jørgen Philipssøn førte flere eldre vitner som fortalte at Truls Skute i sin tid hadde fått lov av Alv Stadum til å bygge seter, men at de to senere var røket usams. Femtiåringen Erik Strande hadde førti år tidligere tjent Truls. En gang Alv Stadum kom til Skute, var Truls blitt rasende: *Jeg hafr bedet dig en gangh, giff dieffuelen bede dig offtere*. Så hadde han tatt et vedtre og jagd Alv fra gården.

³ Statsarkivet på Kongsberg (SAKO), Ringerike og Hallingdal (RH) sskr, tingbok I-7, fol. 49b.

⁴ SAH, HLV sskr, tingbok 5, fol. 51-55.

Ole Skute svarte med å føre Live Larsdatter, Truls Skutes enke, som vitne. Live kunne fortelle at hun 45 år tidligere hadde bodd atten års tid på Skute, og at det nå var 28 år siden hun kom derfra. Truls hadde ryddet Skutesetra som da var begrodd av skog, og hun visste ikke annet enn at setra tilhørte kongen.

Enken Eli Bjella var for gammel til å møte på tinget, men to mann hadde vært hos henne og tatt vitneprov. Truls Skute hadde leid hennes mann, Erik Bjella, til å bygge seterbu på Skutesetra. Ole Skute hadde en gang spurt henne om det var riktig at Truls hadde bedt

Alv Stadum om lov til å bygge, men det visste hun ikke noe om. Tore Hole i Gran kunne huske at han 32 år tidligere hadde sådd i en bråte som Truls hadde ryddet, men han hadde ikke hørt noen klager over dette, og visste ikke annet enn at det var almenning.

Ifølge Live Larsdatters forklaring hadde hun - underforstått sammen med ektemannen Truls - bodd på Skute fra rundt 1612 til 1629. Dette stemmer bra med landskattelistingene for Norderhov, som fra 1631 har Truls som bruker av Sørums. Og nå kjenner vi også navnet på Truls Sørums enke.

Skute i Gran ligger på østsiden og Skutesetra på vestsiden av Randsfjorden. Helt til venstre ser vi Somdalssetra på Ringerikssiden. Foto: Sten Høyendahl.

Skute pantes bort

Skute hadde landskyld på bare 10 lispund, og i odelsskatten 1647 står Truls Skute og Per Somdalen med 5 lispund hver. Ifølge rosstjenesten 1657 for Ringerike var det Rolv Semmen og Lars Sjursen Follum som sammen eide gården.⁵ Jeg har tidligere antatt at disse to var gift med døtre av Per Haraldsen, men har hittil ikke kunnet fastslå dette med sikkerhet. I den første fullstendige skattematrikkelen for Gran,

i 1662, er Lars Follum oppført som eneeier,⁶ men vi skal se at dette ikke er korrekt. Rolv Semmen var trolig død da.

I 1663 skjer det endringer med godset. Lars Sjursen er nå flyttet til Somdalen, og 12. april 1663 panter han bort 5 lpd i Skute til Zacharias Larsen, som bor på gården, for 30 riksdaler.⁷ Den andre halvparten av Skute blir 20. august samme år pantsatt av enken Olaug Persdatter Semmen til unge Hans Hanssøn Riber på Bra-

⁵ NRA, RK, lensregnskap Akershus (lensr. Akh.) len, RH fogderi, legg 243.1, rosstjeneste 1657.

⁶ NRA, Landkommissariatet, HLV fogderi, legg 11.4, odelsskatt 1662.

⁷ SAH, HLV sskr, tingbok 10, fol. 25.

gernes, borger i Christiania, for 106 riksdaler. Pantebrevet er utstedt på Hønefossen under full forsegling, og melder om mer gods, ødegården Somdalen på Ringerike⁸ (det er formulert slik). Vi skal se at Olaug Persdatter er Rolv Semmens enke.

Olaug Somdalen vitner

Vi finner Olaug Somdalen som vitne i en åstedssak som 27. november 1674 ble påbegynt på Hallingby, der Jens og Johannes Grønvoll ble tiltalt for ulovlig hogst i Hallingby skog. Ragnhild Skollerud vitnet først om at da hun bodde på Nord-Semmen, hadde Gudbrand, hennes ektemann, drevet hogst og fiske i Hallingby skog helt til Døvletjernet. Ragnhild bodde nå på Skollerud, i sitt annet ekteskap med Asle Christoffersen.

Olaug Somdalen kunne fortelle at da Ragnhild Skollerud forlot Nord-Semmen, flyttet hun selv dit sammen med ektemannen Rolv Hen.⁹ Skatteliste viser da også at Gudbrand i 1643 ble avløst på Nord-Semmen av Rolv,¹⁰ som i 1650 som lagrettemann skrev seg med initialene RT.¹¹ I 1650-årene flyttet Rolv og Olaug til Somdalen.

Olaug ble senere gift med Knut Gulliksen på Somdalen, men det var nok et stormfullt ekteskap, og Knut rømte snart fra bygda.¹² Hun var i live så sent som i 1701, da Per Somdalen (utvilsomt sønnen Per Rolvsen) og *Knud Somdals Qvinde Olaug Peders datter* ble stevnet for en revers Knut hadde utstedt 23. september 1682. I retten fastslo mor og sønn at det godset Knut hadde pantet *var iche hans men hendis odel, og at det iche var scheed med hendis vilie at hand pantsatte hendis gods*.¹³

Om kildekritikk

Olaug Somdalen som vitnet i 1674 er utvilsomt identisk med Olaug Persdatter som i 1663 bodde på Nord-Semmen, men det er påfallende at hun i 1674 kaller sin avdøde ektemann for Rolv Hen. Denne må for all del ikke forveksles med den velstående Rolv Gudbrandsen som rundt 1647 overtok Hen, sønn av Gudbrand

Haraldsen som hadde brukt Hen fra 1620. Noen Rolv Hen før 1643 er vanskelig å plassere, og mest sannsynlig har skriveren i 1674 ved en misforståelse notert navnet til den velkjente Rolv Hen som Olaug Somdalens ektemann. Atter et eksempel på nødvendigheten av kildekritikk! Rolv Gudbrandsen Hen ble ellers omtalt i en åstedssak på Hen, som ble avsluttet samme dag som saken på Hallingby begynte.

Jeg har tidligere antydnet at Olaugs ektemann, Rolv Nord-Semmen/Somdalen med segl-initialene RT, kunne være sønn av Truls Skute/Sørum,¹⁴ men en tingbokinnførsel fra 1674 gjør dette lite sannsynlig. Hans og Harald Trulssønner har 15. januar 1674 avhendet sin farsarv i Solum på Tyristrand til Jacob Luth mot å få 10 lispund i Frøyhov i Hole.¹⁵ Truls Sørum hadde ikke mye jordeiendom igjen på sine eldre dager, og ser ikke ut til å ha hatt andre barn enn Harald og Hans.

Som en mulig far til Rolv har jeg tidligere også trukket fram en Truls som i 1612 bodde på Nord-Semmen,¹⁶ og mye taler for at dette er Truls Trondsen som i 1613 fikk bygsel på Hallingby.¹⁷

En hypotese

Man kan undres på hvilket grunnlag Ingeborg Torgersdatter, som tidligere bodde på Sørum, i 1654 hadde inngått kontrakt om Lunder med Truls Haraldsen. I 1647 eide Truls Sørum og Per Haraldsen Follum likelydende parter i Skute, og deres far var bror av Gunder Christoffersen Kile i Norderhov. Kan Ingeborg ha vært brødrenes mor, som har fulgt med Truls til Sørum?

Brødrene kan senest være født rundt 1590, og i så fall må Ingeborg ha blitt svært gammel ettersom hun i 1654 fortsatt var i live.

Jordeskiftebrevet fra 1595, som Rasmus Løken i 1656 la fram på tinget, nevner bare Torger Hellums døtre. Iver Hellum inngikk imidlertid avtaler om Lunder så tidlig som i 1587, og var etter alt å dømme gift med en av døtrene til Torger.

Fortsatt råder mye usikkerhet, men følgende hypotese kan framsettes om Haraldssønnenes slekt:

⁸ ibid., tingbok 12, fol. 4, tinglyst 15. februar 1665.

⁹ SAKO, RH sskr, tingbok I-13, fol. 36. Se også Solberg (1991), s. 10.

¹⁰ NRA, RK, lensr. Akh. len, Buskerud og Hallingdal fogderi, legg 172.6, unionsskatt Martini 1643.

¹¹ NRA, Stattholderarkivet, ymse lause dokument, pakke 3, rettsreferat av 24. okt. 1650.

¹² Høyendahl (2009), s. 23.

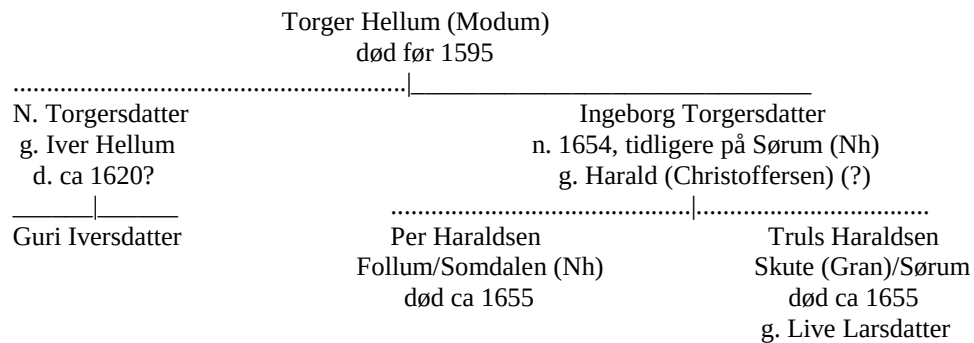
¹³ SAKO, RH sskr, tingbok I-24, fol. 35.

¹⁴ Høyendahl (2009), s. 22-23.

¹⁵ SAKO, RH sskr, tingbok II-3, fol. 32.

¹⁶ Høyendahl (2009), s. 23.

¹⁷ NRA, RK, lensr. Akh. len, Hadelands fogderi, legg 33.5, fogderegnskap 1. mai 1613-1. mai 1614.

Oppsummering

Vi vet etter dette langt mer om Truls Sørums, som kom fra Skute i Gran. Det er ingen tvil om at han var bror av Per Haraldsen på Somdalen, og mye tyder på at brødrene var dattersønner av Torger Hellum i Modum.

Enken Olaug Persdatters pantebrev på halve Skute i 1663 gjør det klart at hun var datter av

Per Haraldsen, mens Lars Sjursen Somdalen, eier av den andre halvdel, utvilsomt var gift med hennes søster. Truls Sørums - eller hans sønner Hans og Harald - hadde følgelig i løpet av 1650-årene overført sin halvdel til Per Somdalens arvinger.

Litteratur

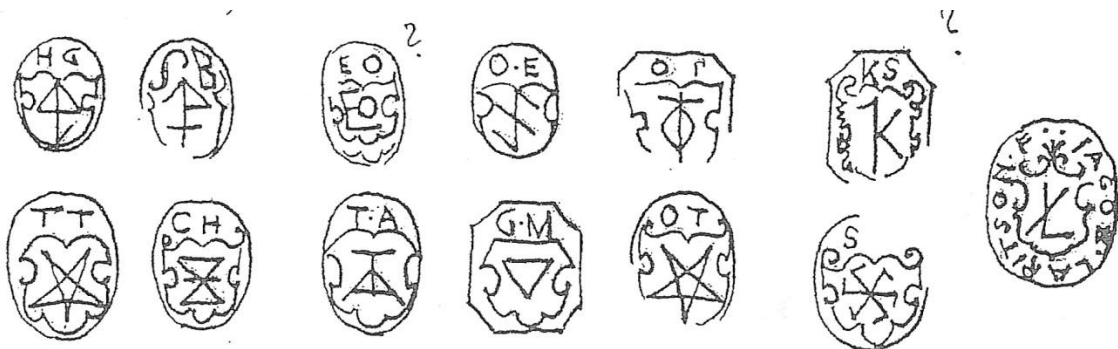
Høyendahl, Sten: Somdalen i Ådalen nok en gang. *Hringariki* nr 2/2009, s. 17-23.
 Solberg, Thorleif: Asle Skollerud. *Hringariki* nr 1/1991, s. 2-14.

Seglene fra 1616 i større utgave

I Sten Høyendahls artikkel "Den gamle slekten på Nordre Hval i Haug" i forrige nummer ble det stilt spørsmål om seglene til Ole Knestang og Ole Alme i et diplom 14. juni 1616 er blitt forvekslet, da den eneste kjente Ole på Knestang-gårdene hadde farsnavnet Ellingsen, mens seglet på hans plass bærer initialene OT. Dessverre ble seglene avbildet i for liten måle-

stokk. Vi prøver oss derfor med en ny gjengivelse, nå i en helt annen størrelsesorden.

Ellers har den observante leser selvsagt merket seg at skiftet etter Harald Erlandsen Hval fant sted 29. november 1636, og at 1637, som står først i artikkelen, er en trykkfeil.

Seglene fra 1616, øverst: Harald Auren, Simen Nærstad, Endre Vaker, Ole Alme, Ole Sørums og Knut Helgeland. Nederst: Torger Hønen, Christoffer Vegstein, Torgrim Lore, Gudbrand Alme, Ole Knestang og Simen Hønen. Til høyre: tingskriver Jacob Lauridsson. Seglene er avtegnet ved Statsarkivet i Oslo, der også spørsmålsteget er påført.

Da mester Morten kom til Hole kirke

I fogderegnskapene for Ringerike kan vi lese at manndraperen Ole Jakobsen på Sørumsø i Hole ble halshogd 7. mai 1656 ved Hole kirke. Noe referat fra rettssaken er ikke oppbevart, men vi vet at utgiftene kom på hele 35½ riksdaler. Bøddelen ble i de dager kalt mestermann, og det var mester Morten fra Tønsberg som var hentet hit opp for å utføre henrettelsen med sverd. For dette fikk han 12 riksdaler.

av Sten Høyendahl

Fogden Hans Nielssøn hadde selv lagt ut åtte daler for mestermannens reise, rengjøring av sverdet samt frakt av fangen til lagtinget i Christiania som hadde avsagt den endelige dommen. Dessuten hadde bondelensmannen Trond Jonsen Stadum hatt fangen i forvaring, og forsynt ham med kost fra 7. oktober 1655 fram til henrettelsesdagen. For dette ble Trond tilkjent en halv riksdaler i uka, til sammen 15½ daler.

Om drapsmannen Ole Jakobsen vet vi ingen ting. Utenom denne saken kan han ikke sees nevnt i samtidig kildemateriale, og i første halvdel av 1600-tallet forekommer navnet Jakob heller ikke blant bønder eller andre personer i Hole. Mest sannsynlig var Ole en utenbygdsfra gårdsgutt på Sørumsø, som ikke hadde midler til å holde seg selv med kosten da han ble fengslet. Rettsprotokollene for Ringerike mangler fra våren 1653 til våren 1656, og vi vet derfor ikke noe om hvem Ole hadde drept - bare at det dreide seg om en mann.

I østlandsområdet var det særlig to mestermenn som var aktive i første halvdel av 1600-tallet, en tid da et stort antall henrettelser av trollfolk fant sted ved bål og brann. Den ene var mester Jon Persen i Christiania, som virket fra rundt 1618 til ut i 1640-årene. Han kan etter alt å dømme knyttes til 28 henrettelser av trollfolk. Den andre var mester Morten i Tønsberg, som skal ha henrettet 16 trollfolk mellom 1622 og 1653. Muligens var det også en skarpretter i Skien, der også heksebålene brant. Det store flertallet av disse sakene fant sted i 1620-årene. Ringerike slapp helt unna disse uhyggelige prosessene - så langt vi vet flammet ingen heksebål her. Buskerud kom i det hele tatt godt fra det, og hadde bare to kjente prosesser som

endte med dødsdom: Ingrid Engelsdatter i Eiker i 1624 og Ingeborg Stensdatter Landfall i Lier i 1627, begge avlivet av mester Jon ved bål og brann.

Landet rundt Oslofjorden var mester Mortens område. I den siste trolldomssaken han omtales ved navn, fra 1653, ser vi at to menn hadde rodd mellom Tønsberg og Fredrikstad, *8 miile frem och tilbage, effter scharpretteren mester Morten*. Han må da ha vært en eldre mann, men av saken fra Hole ser vi at han praktiserte sitt dystre arbeid i minst tre år til.

Vanligvis var det mestermannen i Christiania som ble tilkalt når noen på Ringerike skulle avrettes. Dette skjedde i 1629, da falskmynteren Hans Timansen ble henrettet etter tolvmannsdom. Trolig var det mester Jon som utførte arbeidet den gang. At mester Morten i 1656 ble tilkalt, skyldtes nok at Christiania på denne tiden manglet skarpretter. Mester Jon hadde lagt ned sverd og øks i 1640-årene og ble etterfulgt av mester Per, som døde i 1654. Følgene av dette var at mestermannen i Tønsberg et par år måtte betjene hele det sørlige østlandsområdet. I ett tilfelle måtte han helt opp til Hedemarken.

Det var viktig at fogden kunne redegjøre for utgiftene til henrettelser, og som vedlegg til regnskapene finner vi bekreftelser fra Trond Stadum, sorenskriver Pouel Schnell og bygdelensmannen Ole Torkelsen i Norderhov. Sorenskriveren og lensmannen bevitnet at de hadde sett mestermannen få utbetalt sin lønn ved fogdens gård. Fogden Hans Nielssøn bodde på Vestre Hamnor, ikke langt fra kirken der henrettelsen hadde funnet sted. Det var ikke uvanlig at en dømt forbryter ble avlivet ved kirkevollen.

Mestermannen ble ansett som uren og vakte avsky, selv om alle på den tiden anså dødsstraff for grove forbrytelser i pakt med Guds vilje. Ingen ærlige mennesker måtte komme i berøring med mestermannen. Han fikk neppe husly noe sted, og ble nok transportert tilbake til Tønsberg omgående.

Mester Morten var en person som samfunnet ikke kunne klare seg uten, men han fikk nok ikke slippe inn over Hans Nielssøns dørstokk på Hamnor. Mest sannsynlig var det en av fogdens tjenere som - sikkert mye mot sin vilje - ble beordret til å overrekke pengene til den gamle mester.

Henrettelse med sverd - fransk trykk fra 1617.

Litteratur

Berg, Arno: Litt om skarpretterne i Oslo. *St. Hallvard* 1945, s. 131-152.

Knutsen, Gunnar W.: *Trolldomsprosessene på Østlandet. En kulturhistorisk undersøkelse* (Oslo 1998). Tingbokprosjektet.

Vedlegg 1

Trund Stadum Bondelensmand i Hoelle prestegield paa Ringerige, Kiendes och hermed Witterlig gör, at Hans Nielsen, Kongl: May^{ts} fougit offuer Ringerige och Hallingdallen, Mig haffuer fornöyet och betalt, for en Mandraber, her aff Hoelle prestegield, Weed Naffn, Olluff Jacobsen, Sörum, Som ieg haffuer holdet paa min omkostning, Med Mad, öell, lys och Wæd udj - 31 Wgger Meedens Sagen Waar i Process, for huer Wgge En halff Rixdlr, Er thilsammen Penge - 15½ Rdr Huilckit ieg fattige Mand, underdanigsten, formoeder at nyde, Effterdj Mandrabereren, haffde Selffuer, ingen middell at holde Sig met, det stadfester, ieg met mit Zignette, och Wenligens ombedet mine grander, Gunder Hagnor och Anders Stadum, met mig thil witterligheed at Besegle aff Stadum dend 7 May 1656.

LS

LS

LS

Vedlegg 2

Kiendes wj unterschreffne Pouell Schnell, Soerenschriffuer offuer Ringerige oc Hallingdallens fougderie, Sampt Olluff Thorckelsen Lensmand i Nördrehaugs prestegield paa bemelte Ringerige, Att Anno 1656: dend 7 May: Wahre Vj wed Hoelle Kirche, Huor daa Hans Nelsen Ko: Ma: Fouget offuer for^{ne} Ringerige och Hallingdahlens Fougderie, Loed Reffse ehn Mandraber, weed Nauffnn Olluff Jacobsen Sörum, effter faaregaende domb, och paa fölgende Øffrighedtz befahling, och dereffter fulde Mester Manden M: Marten aff Thonsberrig Leenn, Foegden till sit huus, daa Sae Vj at Foegden gaff Hannem udj Sin Mestermantz Löen, Penge Tholff Rixdlr:, det bekiender wj med Egen hender schreffuen, Hoes Woeres Signetter, Anno et Die ut supra.

Pouell LS Schnell
m:pp:a

Olle LS Thorkilsen
Egenhandt

Jordmoren fra Vardal som kom til Ådal

ANTHONETTE OLSDATTER EEG ble født 14. mai 1813 på gården Eeg i Vardal i Oppland av foreldrene OLE OLSEN EEG (født 1772) og AGNETHE JENSDATTER (født 1780). Anthonette ble døpt 6. juni i Vardal kirke, og konfirmert i 1829 samme sted. Hun kom antagelig til Ådal i 1835, og startet da sitt virke som jordmor, et virke som skulle pågå i nærmere 35 år.

Av Nils Elsrud

Anthonette giftet seg 29. mars 1842 i Norderhov kirke med HANS ANDERSEN RENNA. Hans var sønn av ANDERS PEDERSEN OG MARI HANSDATTER, født 29. juni 1814 på Skattumseie på Gran og døpt 10. juli.

Anthonette var den viktigste fødselshjelper i midtre og øvre del av Ådal på midten av 1800-tallet. Hun tok mot de fleste av barna som var født i Viker krets i denne perioden, og av kirkebøkene ser vi at hun fra 1835 til 1868 vaksinerte mer enn 1200 barn. I samme periode kom det til rundt 2550 barn i Ådal inkludert den delen som sognet til Norderhov. I Viker kirke ble det i denne perioden døpt rundt 1650 barn, og Anthonette har hjemmedøpt nesten 200 barn i samme periode.

I folketellingen 1865 tituleres hun som jordmor, mens hun i 1875 kalles avskjediget jordmor og pensjonist.

Anthonette og Hans flyttet etter giftermålet til Renna, en plass under gården Haugerud i Ådal. Hans bodde tidligere på Gran og Anthonette på Vikereie i Ådal, men allerede ved fødselen til datteren Maren i 1843 bodde de i Renna, som ble deres hjem hele livet. Hans blir titulert som gårdmann og selveier.

Ifølge matrikkelen i 1886 er Hans Andersen Renna eier av Rødningsand, g.nr. 14, br.nr. 17. Stedet er skyldsatt for 10 øre (gammel skyld 5 skilling). Han eier også Renna, g.nr. 14, br.nr. 18, skyldsatt for 26 øre (gammel skyld 22 skilling).

Anthonette døde 3. august 1898 i Renna og ble gravlagt 13. august i Viker kirke, mens Hans døde noen år tidligere, 11. september 1888, og ble gravlagt i Viker kirke 19. september.

Anthonette hadde minst 2 brødre:

- i. OLE OLSEN, født 1799 i Vardal. Meldte i 1853 utreise til Amerika etter å ha bodd på Lillehammer.
- ii. JOHANNES OLSEN RENNA, født 1809 i Vardal, død 1869 i Renna. Johannes fikk i 1845 tvillinger i Renna med MARIT OLSDATTER. Moren og det ene barnet døde og ble gravlagt 22. februar 1845, mens det andre døde og ble gravlagt 3. april. Johannes giftet seg senere på året med KAREN HANSDATTER SØRUM (1809-1858), og fikk med henne to barn. Hun var datter av HANS GUDBRANDSEN SØRUM (1775-1838) og KJERSTI ANDERSDATTER ASLAKSRUD (1780-1864), og hadde tidligere vært gift med GUNVALD CHRISTOPHERSEN RAMBERGET (1804-1842). Johannes og Karen bodde i Renna.

Hans og Anthonette fikk seks barn, alle født i Renna:

1. MAREN HANSDATTER, født 6. januar 1843 i Renna, hjemmedøpt og død samme dag, bare to timer gammel. Hun ble gravlagt 16. januar i Viker kirke.
2. MAREN CHRISTINE HANSDATTER, født 10. desember 1843 i Renna og døpt 23. mars 1844 i Viker kirke. Var først hjemmedøpt av moren. Hun ble konfirmert 28. august 1859 i Viker kirke, og bodde hjemme både i 1871 og 1874 i Renna.
 - a. Ei datter Helene utenfor ekteskap med HANS CHRISTIAN HANSEN BRAASTAD. Hun ble født 22. januar 1871 i Renna og hjemmedøpt av bestemoren. Helene var hos moren i Olshullet ved folketellingen i 1875. Faren Hans Christian var fra Vardal, hjemplassen til Anthonette.

Maren Christine giftet seg med PEDER OLSEN 5. april 1874 i Vikar kirke. Peder ble født 13. april 1849 på Gran, sønn av OLE PEDERSEN BUKSRUD. Peder flyttet i 1874 fra Sørumsøie på Gran til Ådal. Familien flyttet først til Renna, mens vi i 1875-76 finner dem i Olshullet. I 1879 har familien flyttet til Haugerudhagen, mens de i 1883 er tilbake i Renna. De blir ikke værende der, for i 1886 finner vi dem på Strandeeie i Ådal. I folketellingen 1900 står det at Maren Christine er gift og *midlertidig brugerske af selveiendom og jobber med husgjerning og kreaturstel*.

Maren emigrerte 20. april 1906 til Wisconsin, USA. Hun reiste med rederiet/linjen Romeo.

Peder og Maren Christine fikk fem barn:

- b. ANNE MARIE PEDERSDATTER RENNA, født 13. juni 1874 i Renna, døpt 12. juli i Vikar kirke. Ved folketellingen i 1875 er hun sammen med foreldrene i Olshullet.
- c. OLE PEDERSEN RENNA, født 5. november 1876 i Olshullet og døpt 26. november i Vikar kirke. Hjemmedøpt av bestemoren Anthonette. Ole ble gift 26. oktober 1900 i Vikar kirke med TONETTE ANDERSDATTER KJERNSTUEN, født 24. september 1875 i Kjernstua under Gravli og døpt 17. oktober i Nes kirke. Hun var datter av ANDERS SYVERSEN KJENSTUA (1830-1898) og JØRAND MIKKELSDATTER (1836-1897). Etter giftermålet bosetter familien seg i Nyhus. Ved folketellingen i 1900 jobber Ole som tømmerhugger, mens Tonette er syerske. I 1901 kalles Ole inderst og arbeider, mens han i 1903 er husmann og flyttet til Renna. Familien med to barn emigrerte 25. september 1903 til Wisconsin med linjen Angelo.
- d. HANS PEDERSEN RENNA, født 18. november 1879 i Haugerudhagen og døpt 25. desember i Vikar kirke. Ved folketellingen i 1900 er han i Renna, er skogsarbeider og arbeider også på bruket. Emigrerte 24. mars 1905 til Wisconsin med linjen/rederiet Montebello.
- e. ANDERS PEDERSEN RENNA, født 27. januar 1883 i Renna og døpt 25. mars i Vikar kirke. Ved folketellingen i 1900 bor han på Søndre Finsand som tjenestegutt, tømmerkjører og gårdsarbeider. Han emigrerte 25. september 1903 med familien til Wisconsin med linjen Angelo.
- f. ANNE MATHILDE PEDERSDATTER RENNA, født 1. oktober 1886 på Strandeeie og døpt 31. oktober i Vikar kirke. Ved folketellingen i 1900 er hun i Renna. Hun giftet seg 6. mars 1905 i Vikar kirke med ERIK RASMUSSEN HAUGERUDBRÅTEN, som var født 21. september 1880 på Haugerudbråten av foreldrene RASMUS OLSEN HAUGERUDBRÅTEN (1854-1923) og RØNNAUG LARSDATTER FINNEPLASSEN (1855-1938). Erik var døpt 6. februar 1881 i Vikar kirke. Ved folketellingen i 1900 var han hjemme hos foreldrene, der han jobbet som

Fram til ut på 1800-tallet foregikk fødslene hjemme med hjelpekoner til stede. Disse hadde ingen utdanning, men hadde selv født barn og hadde ofte lært arbeidet av en annen, mer erfaren hjelpekone.

Presten var hjelpekonenes overordnede og læremester, og en rekke ritualer preget arbeidet. Man skulle ved langvarige fødsler løse opp alle knuter, så som fletter og forklebånd. Dette skulle lette fødselsarbeidet. Etter overstått fødsel måtte ikke barselkvinnen overlates til seg selv. Hun skulle holde sengen, og ble oppvartet av kvinner i nabolaget: *Naar det kjem eit barn til verdi, so hev i grunnen alle konor i grendi fest i 8 til 14 dagar. Dei gaar og dei sender sengjarkonmat til ber-sengkona*.

Barselkvinnen skulle holde seg innendørs i seks uker til hun på ny var innlemmet i den kristne menigheten, til hun hadde ”gått inngangskone”.

I løpet av 1800-tallet kom jordmødrene inn i fødselshjelpen og fortrenget hjelpekonene, og dette foregikk ikke uten konflikter!

Fra sunnhetskollegiet gikk 7. oktober 1811 ut et brev om behovet for egen jordmorutdannelse:

Det første profesjonaliserte yrket for kvinner i Norge ble etablert ved en forordning i 1810. Offentlig uteksaminerte jordmødre skulle ansettes i de nyetablerte jordmordistriktene.

Fra 1764 kunne norske jordmødre utdanne seg ved Fødselsstiftelsen i København. Utover det hadde man bare lokal opplæring av distriktslegen, uten eksamen. I brevet fra 1811 beskriver kollegiet behovet for å ha egen jordmorutdannelse her i landet. Det var vanskelig for kvinner av bondestanden å reise til København for å bli uteksaminert. Sunnhetskollegiet ba derfor amtmennene besvare fire spørsmål om jordmorvesenets tilstand:

1. Antall eksaminerte jordmødre og deres navn.
2. Hvor mange jordmødre som bør ansettes for at allmuen kan nyte den fornødne hjelp, og hvor de bør stasjoneres.
3. Hvorvidt det finnes bondefruentimmer i det enkelte prestegjeld som ville ha lyst til å la seg opplære til fødselshjelpere i Christiania, for siden å praktisere i hjembygden.
4. Hvordan amtmennene mener utgiftene som vil medgå til disse personers underhold mens de undervises, kan utredes, hvilken årlig lønn de bør få og hvordan denne kunne utredes.

Opplysningene her er fra nettsidene til Den norske jordmorforening, der vi finner en artikkel om jordmoryrkets utvikling - et historisk tilbakeblikk, og fra Riksarkivets artikkel ”Behov for jordmødre”.

tømmerkjører og jordarbeider. Familien bosatte seg etter giftermålet i Renna. De emigrerte 20. april 1906 til Wisconsin, og reiste med rederiet/linjen Romeo.

3. ANNE MARGRETHE HANSDATTER, født 17. mai 1846 i Renna og døpt 5. juli i Viker kirke. Hun ble hjemmedøpt av A. B. Strande. Konfirmert 7. juli 1861 i Nes kirke, karakterer: læring 2, kristendom 2.5, flid: 2.5, forklaring 2, evner 2 (1 er best). Hun giftet seg 17. november 1866 i Viker kirke med LARS SØRENSEN ANDERSBRÅTEN, og bodde da i Renna.

Lars var født 8. september 1840 i Ådal, sønn av SØREN LARSEN DØLERUD (f. 1790) og ANNE OTTERS DATTER TVETEN (f. 1794). Lars ble konfirmert 5. september 1858 i Viker kirke, og bodde fram til 1863 i Andersbråten. Ifølge folketellingen i 1865 bodde han på Nærstad, og jobbet da som kusk. Året etter hadde han flyttet tilbake til Andersbråten. Familien bodde i Renna i 1867 med ett barn. Anne Margrethe døde 24. juli 1869, og ble gravlagt 29. juli i Hval kirke. Ved hennes død står det i ministerialboken at hun var i Renna med Nærstadeie i parentes.

a. HANS ANDREAS LARSEN, født 7. januar 1867 i Renna, døpt 3. mars 1867 i Viker kirke.

4. OLE ANDREAS HANSEN RENNA, født 13. juni 1849 i Renna og døpt 5. august i Viker kirke, der han også ble konfirmert 7. august 1864. Ved folketellingen i 1865 er han i Renna, der han fremdeles bor når han 25. april 1872 emigrerer til USA. Han jobbet som snekker. Han fikk 30. november 1845 en sønn utenfor ekteskap på Hvalseie med PERNILLE THORS DATTER BERGKASTET, døpt 7. juni 1846 i Norderhov kirke, datter av THOR SYVERSEN BERGKASTET (1821-1891) og BARBRO PEDERS DATTER (1821-1907). Ved folketellingene i 1865 og 1875 bor hun hjemme hos foreldrene i Bergkastet.

a. TORVALD OLSEN, Bergkastet ble født 30. mars 1872 i Bergkastet. Han ble døpt 9. juni i Hval kirke. Ved folketellingen i 1875 er han på Bergkastet, og i 1895 tjenestegutt på Hallingby. Ifølge folketellingen i 1900 er han skogsarbeider og bor i Bakken på Hen. I 1922 jobber han som skogsarbeider, i 1924 som sagarbeider, og i 1926 og 1928 i skogen igjen.

Torvald giftet seg første gang 4. januar 1895 med ANNETTE JOHANNES DATTER LAMOEN i Hval kirke. Hun ble født 1872 på Lamoen i Haug, datter av JOHANNES OLSEN. Hun ble konfirmert 1887 i Hønefoss kirke.

Han giftet seg annen gang 2. oktober 1922 med HJØRDIS ALEXANDRA HELSTRØM, født 18. juli 1894 i Kristianstad, Sverige. Da datteren Ruth Elise Tordis ble døpt, står det at Hjørdis er finsk. Hjørdis ble konfirmert 1910 i Kristianstad. De hadde fem barn. Familien bosatte seg i 1922 i Valderstøen, og bodde fremdeles der i 1928.

5. HANS HANSEN RENNA, født 1. april 1852 i Renna og døpt 16. juni i Viker kirke. Han døde 11. september 1864 i Renna og ble gravlagt 17. september i Viker kirke.
6. ANDERS HANSEN, født 12. oktober 1855 i Renna og døpt 5. april i Viker kirke. Han døde 9. oktober 1859 i Renna, og ble gravlagt 25. oktober i Viker kirke.

Møteplan for 2012

Dato	Tid	Møte	Sted
Tirs. 10. jan.	Kl 1800-1900	Styremøte	Veien gamle skole
Tirs. 17. jan.	Kl 1900-2100	Fellesmøte med Ringerike Historielag - foredrag ved Jan Helge Østvold	Ringerike Gymnas
Tirs. 14. febr.	Kl 1800-1900	Styremøte	Veien gamle skole
Tirs. 14. febr.	Kl 1900-2100	Årsmøte	Veien gamle skole
Tirs. 10. april	Kl 1800-1900	Styremøte	Veien gamle skole
Tirs. 10. april	Kl 1900-2100	Arbeidsmøte	Veien gamle skole
Tirs. 12. juni	Kl 1800-1900	Styremøte	Veien gamle skole
Tirs. 12. jun.	Kl 1900-2100	Arbeidsmøte	Veien gamle skole
Tirs. 11. sept.	Kl 1800-1900	Styremøte	Veien gamle skole
Tirs. 11. sept.	Kl 1900-2100	Arbeidsmøte	Veien gamle skole
Tirs. 13. nov.	Kl 1800-1900	Styremøte	Veien gamle skole
Tirs. 13. nov.	Kl 1900-2100	Arbeidsmøte	Veien gamle skole

Aktuelle bøker

Tore Skeie: Alv Erlingsson. En adelsmanns undergang.
Forlag: Spartacus.

Tore Skeies bok om Alv Erlingsson fra 2009 er nå kommet ut mellom myke permer som billig-utgave. Boken bygger på kilder fra middelalderen, både her hjemme og fra Island, Sverige, Danmark og det som ble en samlet tysk stat.

Alv Erlingsson var av Tornbergslekt, trolig født på Tornberg i Norderhov (eller Tanberg, som vi kjenner gården i dag). Boken beskriver norsk middelalder med Tornberg-mennene i sentrum for maktspeilet blant nordiske kongehus på 1200-tallet, samt handelskrigen med det tyske landefredsforbundet. Også striden mellom kirke og kongehus belyses.

Alvs farfar av samme navn støttet opprinnelig opprøreren Skule Bårdsson, men hans slekt skulle snart regnes blant kongens mektigste forbundsfeller. Alv selv ble i 1286 jarl av Sarps-

borg. Han drev kaperfart rettet mot tyske skip, men gikk snart over i ren sjørøvervirksomhet, og ble da også i 1290 henrettet ved steile og hjul i Helsingborg - som en simpel forbryter.

Skeies bok har høstet sjeldent gode kritikker. Jorid Mathiassen fra *Bok og Samfunn* visste ikke at hun var spesielt interessert i norsk middelalder før hun hadde lest denne boka. Også faghistorikerne er begeistret. Kåre Lunden hevder i Klassekampen at dette er en av de beste bøkene om middelalderen siden Heimskringla - og Bodil Stenseth i Dagbladet følger opp: "Besettende historie, løp og kjøp!"

Boken vant Spartacus' manuskonkurranse, og forfatteren Dag Solstad, som satt i juryen, sier: "Manuset viser frem en lysende skrivekunst og er en fortellermessig prestasjon."

Om forfatteren kan det sies at han har studert historie på Blindern, og at hans masteroppgave omhandlet nettopp Alv Erlingsson.

B
B

Avs.
Ringerike Slektshistorielag
v/ Nils Elsrud
Paasche Aasensvei. 26
3514 Hønefoss.